

VIZIJE, VERBALNO NADAHNUĆE ILI „NADAHNUTO“ PLAGIRANJE?

**KAKO JE ADVENTISTIČKA PROROČICA, ELEN G. VAJT, PISALA
KNJIGE? DA LI SU ONE PROIZVOD NJENOG DIREKTNOG NADA-
HNUĆA I VIZIJA ZA KOJE JE TVRDILA DA IH PRIMA?
ISPITIVANJE NJENIH TVRDNJI NA PRIMJERU JEDNE OD NJENIH
NAJPOZNATIJIH KNJIGA – PATRIJARSI I PROROCI.**

**INSTITUT ZA IZUČAVANJE RELIGIJE
2026.**

SADRŽAJ

1. NADAHNUTA KNJIGA?	3
2. OD VIZIJE DO REVIZIJE	9
3. NIJE PROIZVOD LJUDSKOG UMA?	25
4. KOLUMBIJSKA PORODIČNA BIBLIJA	31
5. TOMAS KONANT	61
6. DŽON KAMING	67
7. ALFRED EDERŠAJM	72
8. METJU HENRI	77
9. VILIJAM HANA	88
10. KANINGAM GIKI	91
11. JAŠEROVA KNJIGA	94
12. KNJIGA U ENDRUZOVOJ BIBLIOTECI	104
13. ADAM KLARK	108
14. DŽON MILTON	112
15. DŽON KITO	118
16. DANIJEL MARČ	122
17. IZJAVE KOJE PRKOSE BIBLIJI	136
18. IZJAVE KOJE PRKOSE NAUCI	156
19. PROROK I PROFIT	165
20. PRESUDA	176

1. NADAHNUTA KNJIGA?

Generacijama su adventisti sedmog dana čitali *Patrijarhe i proroke* kao svjetlost s neba – božanski otkriveni izvještaj o biblijskoj prošlosti, ispunjen intrigantnim detaljima koji su proročici Elen Vajt dati kroz vizije.

Ovo vjerovanje je njegovala sama Elen Vajt. Godine 1889., neposredno prije objavljivanja knjige *Patrijarsi i proroci*, napisala je:

„Tokom četrdeset pet godina iskustva, bili su mi prikazani životi, karakter i istorija patrijarha i proroka...”¹

Godine 1906., ponovo je potvrdila ovu natprirodnu tvrdnju:

„Kada koristim svoju olovku, dobijam divne prikaze prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.”²

Ove i mnoge slične izjave navele su njene sledbenike da vjeruju da je narativ u *Patrijarsima i prorocima* istina koja direktno struji iz portala slave.

NEMA LJUDSKOG UMA

Elen Vajt nije ostavila nikakvu dvosmislenost o izvoru *Patrijarha i proroka*. Insistirala je da potiču od Boga, jezikom koji ne ostavlja prostora za ljudskog saradnika:

„Bog mi je dao svjetlo sadržano u *Velikoj borbi* i *Patrijarsima i prorocima*... Ne može se poreći da **ova djela nisu bila proizvod ljudskog uma; ona su glas Boga koji govori svom narodu.**”³

To je otprilike najsnažnija tvrdnja o božanskom autorstvu koliko jezik dozvoljava. **Nije proizvod ljudskog uma.** Ona **ne** kaže da je Bog inspirisao njene misli i da ih je ona pretočila u svoje riječi. **Ne** kaže da su Božje ideje kanalisane kroz nju, a zatim doradene od strane urednika knjiga. Ne, to je bio stvarni **Božji glas** – verbalna inspiracija – upućena Njegovom narodu, koristeći njenu ruku samo kao instrument.

¹ Ellen White, Letter 14, 1889. May 12, 1889 to “Children of the Household.”

² Ellen White, Letter 86, 1906.

³ Ellen G. White, Manuscript 23, 1890. See also Manuscript 1, 1905.

Urija Smit je u uvodu knjige iznio vlastitu tvrdnju. Objasnio je da je njena svrha da „jače osvijetli neke karakteristike koje su samo kratko spomenute u Bibliji“ i da otkrije „izvore djelovanja“ koji stoje iza biblijske naracije. Vrijednost knjige, drugim riječima, bila je upravo ono što sama Biblija ne pruža i što neinspirisani autor ne bi mogao znati: dodatni detalji, motivi, objašnjenja i narativni materijal koji se nigdje ne nalazi u Postanju. Smit je ovo opisao kao svjetlo „bačeno na Sveto pismo“ i zaključio da knjiga „polaze pravo da je manifestacija dara proroštva“.⁴

Ta razlika je ključna. Da je Elen Vajt bila samo još jedna sektaška komentatorka iz devetnaestog vijeka koja promovise stavove adventista sedmog dana o Starom zavjetu, istraživanje poput ovog bilo bi potpuno nepotrebno. Razumni čitaoci bi imali zdrav skepticizam kada bi čitali njene spise. Međutim, ona je tvrdila da nije samo prorok, već više od proroka. Stoga se mora smatrati da ispunjava najviše standarde integriteta.

Čitava tvrdnja Vajtove o proročkom autoritetu zasniva se na jednoj tački: vanbiblijskom opterećenju koje je *dodala* Svetom pismu. Uklonite sve što je Mojsije već napisao u Postanju, i šta ostaje? Zamisljeni motivi, teatarski dijalozi, izmišljene scene i vanbiblijsko predanje. Taj dodatni materijal je ukupan zbir tvrdnje Vajtove o božanskom otkrivenju. Ako se može pokazati da su ti dodaci ljudski izumi, cijela njena proročka šarada se urušava.

Možda je Džejms Vajt to nesvjesno najbolje opisao:

„Ako je gospođa Vajt prikupila činjenice iz ljudskog uma u jednom jedinom slučaju, onda je to učinila u hiljadama slučajeva, a Bog joj nije pokazao ove stvari koje je napisala u ovim ličnim svjedočanstvima.“⁵

Vajtovi, koji su imali mnogo profita od prodaje njenih knjiga, nastavili su insistirati na tome da je Elen bila Bogom nadahnuta. Tvrdnju da je Vajtova pisala ono što joj je Bog pokazao u viziji potvrdio je

⁴ Uriah Smith, *Introduction to Patriarchs and Prophets* (Pacific Press, 1890), 19, 28.

⁵ James White, *Life Sketches* (1880), 328.

V.K. Vajt, njen sin, književni menadžer i savjetnik, koji je napisao:

„Što se tiče majčinih spisa, imam ogromne dokaze i uvjerenje da su oni opis i prikaz šta joj je Bog otkrio u viziji.“⁶

Decenijama kasnije, njen unuk Artur Vajt opisao je njenu ulogu istim riječima, direktno je upoređujući s Mojsijem: „baš kao što je Mojsije unaprijed posmatrao istoriju, tako je i Elen Vajt u viziji posmatrala razvoj istorije, i prošlosti i budućnosti.“⁷

Majka, sin i unuk pjevali su iz iste himne: ono što se pojavilo na stranicama knjiga navodno joj je pokazano u nebeskoj viziji.

EVOLUCIJA INSPIRACIJE

Godine 1864, Vajtova je objavila svoj prvi sirovi pokušaj naracije Starog zavjeta u knjizi *Duhovni darovi*, tom 3 – skromnom djelu napisanom isključivo za poučavanje njenih sektaških sledbenika.

Dvadeset šest godina kasnije, objavila je knjigu *Patrijarsi i proroci* – knjigu namijenjenu široj publici, gotovo dvostruko veću od prvobitne dužine i prepunu zamršenih novih detalja. Stotine novih stranica razdvajale su dva zapisa. Odakle je došla ova iznenadna eksplozija „istorije“?

Više od jednog vijeka, Zaostavština Elen G. Vajt (White Estate) ponavlja potpuno istu partijsku liniju: dodatni materijal silazi direktno s neba. „Mnoge ponovljene vizije otvorile su autoru detaljnije informacije“, tvrdili su povjerenici, insistirajući da su masivni dodaci „predstavljeni gospođi Vajt u mnogim otkrivenjima“.⁸

Ako se ukloni pobožni prizvuk, odbrana White Estatea je zapanjujuća: zahtijeva od nas da vjerujemo da je Svemogući Bog davao nebeske vizije s jedinom svrhom da od tanke sektaške knjižice napravi

⁶ W. C. White to W. W. Eastman, Nov. 4, 1912.

⁷ Arthur L. White, *The Ellen G. White Writings* (Washington, D.C.: Review and Herald Publishing Assn., 1973), 126.

⁸ Trustees of the Ellen G. White Publications, preface to *Spiritual Gifts*, vol. 3, ii; The Trustees of the Ellen G. White Publications, *Early Writings* (Battle Creek, MI: Review and Herald Publishing Association, 1882), comments in the preface, v2, March, 1963).

visokoprotfitabilni komercijalni proizvod koji bi se mogao prodati u hiljadama primjeraka. Kako je zgodno što je Gospod preplavio njen um „novim otkrivenjima“ u tačnom trenutku kada je izdavačkom carstvu adventista sedmog dana bila potrebna debela, skupa knjiga na pretplatu za prodaju široj javnosti. Ispostavilo se da je božansko otkriće bilo savršeno usklađeno s komercijalnom prilikom.

MASOVNA PRODAJA KNJIGA

Sve je počelo s Džordžom Kingom, mladim kanadskim adventistom koji je imigrirao u Batl Krik u Mičigenu početkom 1879. godine. Želeći biti propovjednik, ali mu je nedostajao talenat za javni nastup, Džejms Vajt je ohrabrio Kinga da umjesto toga provodi posjete od kuće do kuće. Time je King pomogao da se dokaže potencijal prodaje adventističkih knjiga direktno u javnosti.

Godine 1880., King je imao značajan uspjeh u širenju informacija o knjizi dr. Dž.H. Keloga „*Kućni priručnik o domaćoj higijeni i racionalnoj medicini*“, knjizi osmišljenoj da privuče široku javnost. Kako je prodaja knjiga počela rasti na desetine hiljada, Elen Vajt i korporativni lideri adventističke crkve su to primijetili. Iskoristivši priliku, Elen Vajt je napisala članak u *Review and Herald* pozivajući „akvizitere i kolportere“ oba pola da se uključe u rad i ohrabrila je „svakog člana“ sekte da bude „duboko zainteresovan za slanje publikacija“. Zaključila je: „Neka se leci i traktati, novine i knjige šire u svim smjerovima.“⁹

U oktobru 1880. godine, napisala je pismo svom sinu Viliju, obavještavajući ga da imaju svaku namjeru da se priključe na ovu mašinu za novac:

„Sada odlučujemo da ovu zimu i sledeće ljeto provedemo pripremajući knjige.... Četvrti svezak [*Duha proroštva*]... *Život Hristov*, obje knjige [*Duh proroštva*, 2. svezak (1877.) i 3. svezak (1878.)], najoštrija i najzanimljivija tema u jednoj velikoj knjizi za akvizitere da je koriste za javnu prodaju.... Naše vrijeme sada mora biti posvećeno proizvodnji knjiga prije nego što postanemo nesposobni koristiti olovku.

⁹ Ellen White, *Review and Herald*, June 10, 1880.

Piši odmah.“¹⁰

Godine 1881, dok su Vajtovi žurili da formiraju urednički tim koji bi mogao generisati nove knjige za javnu upotrebu, King je uvjerio izdavačku kuću Review and Herald da objavi Smitove *Misli o Danilu i Otkrivenju* kao jedinstvenu, atraktivnu knjigu namijenjenu prodaji od vrata do vrata. Njegov neposredni komercijalni uspjeh pomogao je uvjeriti vođe da književna evangelizacija može biti vrlo profitabilna.

Početakom 1880-ih, proces prikupljanja informacija je dobio na zamahu. Sekta je shvatila da može plasirati svoje doktrine široj javnosti uz ostvarivanje značajnih prihoda. Tokom 1880-ih, sekta je regrutovala posvećene agente za prikupljanje informacija i osnovala institute za obuku. Do 1884. godine, neki agenti za prikupljanje informacija su očigledno zarađivali pristojne prihode jer je gospođa Vajt privatno pisala Viliju:

„Ako možeš nabaviti knjige kako bi se mogle imati na logorskim sastancima, ja bih se obavezala da prodam sve što mogu sama, a ove velike sume plaćene akviziterima, mogla sam imati i sama.“¹¹

Vajtova je razumjela unosnu prirodu ovog posla i željela je svoj dio. Zamišljala je da zamijeni svoju zastarjelu seriju *Duh proroštva* i stvori seriju *Sukob vjekova* – set od pet velikih knjiga namijenjenih javnoj upotrebi – i velikoj dobiti. Prvo izdanje ove nove serije zvalo bi se *Velika borba* (1888), a nakon toga slijedili bi *Patrijarsi i proroci* – zamjena za prvi tom *Duha proroštva*.

Ovo bi zahtijevalo opsežnu reviziju. Njeni rani radovi nisu bili prikladni za publiku koja nije adventistička iz tri razloga.

Prvo, sporni odlomci – poput njenih kontroverznih izjava o **amalgamaciji čovjeka i zvijeri** – morali su biti izbačeni.

Drugo, postojeći materijal je bio prekratak za pretplatnički svezak. Kada je knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ konačno objavljena 1890. godine, proširila se na čak 764 stranice.

Konačno, književni kvalitet je zahtijevao značajno unapređenje.

¹⁰ Ellen White, Letter 43, 1880.

¹¹ Ellen White, Letter 53, 1884.

Da bi se takmičili s popularnim hrišćanskim autorima tog doba, okupljen je tim književnih asistenata i urednika kako bi usavršili, uljepšali i proširili ranija djela Vajtove u komercijalne proizvode koje bi javnost bila spremna kupiti.

Stoga je uspostavljen organizovani izdavački aparat koji je uzimao ranije spise Vajtove, usavršavao ih i plasirao na tržište širom svijeta. Čineći to, Elen Vajt je djelovala drugačije od bilo kojeg biblijskog proroka prije nje:

- Nijedan biblijski prorok nije izgradio komercijalno izdavačko carstvo.
- Nijedan biblijski prorok nije prodavao svoja otkrivenja i naplaćivao autorska prava na njima.
- Nijedan biblijski prorok nije revidirao svoje vizije kako bi povećao privlačnost na tržištu.
- Nijedan biblijski prorok nije zapošljavao uredničke timove da uljepšavaju i čiste svoja djela.
- Nijedan biblijski prorok nije sistematski plagirao književna djela savremenika u svoja vlastita otkrivenja, a da pritom ne tvrdi da to čini.

Da li je Bog stajao iza svega ovoga?

2. OD VIZIJE DO REVIZIJE

Elen Vajt je prvi put objavila svoja gledišta o ranoj istoriji Starog zavjeta 1864. godine u knjizi *Duhovni darovi*. U predgovoru trećeg toma, iznijela je nevjerovatno direktnu tvrdnju: „**velike činjenice vjere, povezane s istorijom svetih ljudi iz drevnih vremena, otkrivenе su mi u viziji.**“¹²

Ta izjava ne bi mogla biti jasnija. Vajtova svojim čitaocima nije davala komentar biblijske istorije. Tvrdila je da joj je Bog otkrio biblijske događaje kroz natprirodnu viziju. Zapisivala je ono što je tvrdila da je vidjela u viziji.

Ako su detalji koje ona navodi u svojim knjigama zaista proizvod božanskog otkrivenja, trebali bismo očekivati sledeće:

1. Ne sadrže informacije koje su se mogle dobiti iz običnih ljudskih izvora.
2. Ne bi ih trebalo kasnije mijenjati jer su bili netačni.
3. Trebaju biti u skladu sa Svetim pismom i utvrđenim naučnim činjenicama.

Prve dvije tačke će biti testirane u ovom poglavlju. Da li su njeni kasniji dodaci *Duhovnim darovima* samo proširili viziju ili su materijalno promijenili njen raniji vizionarski materijal? Da li su te revizije došle od „ljudskih umova“ ili od Boga?

RAZVOJ U *DUHU* PROROŠTVA

Šest godina nakon objavljivanja knjige *Duhovni darovi*, isti materijal je prepakovan i ponovo objavljen kao *Duh proroštva*, svezak 1. Obratite pažnju na promjenu naslova. Elen Vajt je od posjedovanja „duhovnog dara“ proroštva prešla na to da se njeni spisi povezuju s mnogo uzvišenijim naslovom, *Duh proroštva*. Ona više nije bila samo proročica kroz koju je Duh govorio; počela se poistovjećivati sa samim naslovom koji se koristi za opisivanje samog proročkog autoriteta.

U međuvremenu, prepakivanje je pružilo priliku da se isprave

¹² Ellen White, *Spiritual Gifts*, vol. 3, v.

očigledne greške u ranijem tomu, uključujući i smještaj Vavilonske kule *prije* Potopa iz Postanja.¹³ Materijal iz *Duhovnih darova*, tomova 1, 3 i 4a, kombinovan je kako bi se izgradio *Duh proroštva*, tom prvi, koji je obuhvatao pad Sotone, Stvaranje i istoriju Starog zavjeta do vremena Solomona. Osim ovih strukturnih promjena i ispravljanja manjih nedostataka, tekst je ostao izuzetno sličan, obuhvatajući otprilike 414 stranica preuzetih iz 424 stranice *Duhovnih darova*.

REVIZIJA VIZIJA

Dvadeset godina nakon što je objavljena *knjiga „Duh proroštva“*, na tržište se pojavila mnogo duža knjiga – *„Patrijarsi i proroci“* (1890). White Estate dugo objašnjava javnosti zašto je *knjiga „Patrijarsi i proroci“* toliko obimnija od svojih prethodnica. Dodatni materijal, kažu, nije proizašao iz istraživanja ili proširenja njenih izvora. Došao je zato što su **„mnoge ponovljene vizije** otvorile autorki detaljnije informacije“, detalje koji su **„gdi Vajt predstavljeni u mnogim otkrivenjima.“**¹⁴

To objašnjenje je lako provjeriti. Ako je dvadeset šest godina između dvije knjige bilo ispunjeno novim otkrivenjima s neba, novi materijal ne bi trebao biti povezan s knjigama koje su se pojavile na njenim policama tokom tih istih dvadeset šest godina.

Položite dva izdanja jedno pored drugog. Identifikujte šta je dodato. Zatim postavite jednostavno pitanje: *Odakle su došli ti dodaci?*

Odgovor nije više vizija. Odgovor je više knjiga! Ispod su dokazi.

1. Mač koji je napustio njihove ruke

U Postanju 3:24 se samo kaže da je Bog na ulazu u Eden postavio

¹³ Rečenica je glasila: „Ovaj sistem [žrtveni sistem uspostavljen u Edenu] bio je iskvaren prije potopa, i to od strane onih koji su se odvojili od vjernih Božjih sledbenika i učestvovali u izgradnji Vavilonske kule.“

¹⁴ Trustees of the Ellen G. White Publications, preface to *Spiritual Gifts*, vol. 3, p. ii; The Trustees of the Ellen G. White Publications, *Early Writings* (Battle Creek, MI: Review and Herald Publishing Association, 1882), comments in the preface, p. v2, March, 1963). See also: The Trustees of the Ellen G. White Publications, *Testimony Treasures*, vol. 1 (1949), 16.

„heruvime i plameni mač koji se okretao na sve strane“. Ne kaže se eksplicitno da su heruvimi držali mač. Međutim, 1864. godine Elen Vajt nije sumnjala:

Duhovni darovi, tom 3 (1864)¹⁵	Patrijarsi i proroci (1890)¹⁶
„Sveti anđeli su poslani da istjeraju neposlušni par iz vrta, dok su drugi anđeli čuvali put do drveta života.“ Svaki od ovih moćnih anđela imao je u desnoj ruci blistavi mač. “	„Sveti anđeli su odmah dobili zadatak da čuvaju drvo života.“ Oko ovih anđela bljeskali su zraci svjetlosti koji su imali izgled blistavog mača.“

U njenom zapisu iz 1864. godine, svaki anđeo nosi mač u desnoj ruci. Dvadeset šest godina kasnije, mačevi su nestali. Anđeli su ostali, ali mač je postao blještava svjetlost koja ih okružuje. Šta je promijenilo njeno mišljenje?

Godine 1865, Džon Kaming je objavio zapažanje koje je direktno osporilo raniji opis Vajtove:

„Plamteći mač se savršeno razlikovao od heruvima. Heruvimi nisu držali plameni mač u rukama, ‘postavi na istoku vrta edenskog heruvime i plameni mač, koji se okretao na sve strane’, kako bi trebalo prevesti.“¹⁷

Tri godine kasnije, Tomas Dž. Konant je došao do gotovo istog zaključka, opisujući plameni mač ne kao oružje, već kao vidljivu manifestaciju Jehovine slave:

„Ovdje, u vezi s plamenim mačem, oni predstavljaju veličanstvo i autoritet Jehove, u nekoj vidljivoj manifestaciji, kao u strahotama munjevitog oblaka.“¹⁸

¹⁵ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 45. *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 44, navodi sledeće: „Oko ovih anđela bljeskali su zraci svjetlosti sa svih strana, koji su imali izgled blistavih mačeva.“

¹⁶ *Patriarchs and Prophets*, 60.

¹⁷ John Cumming, *Lives and Lessons*, on Eden and the Fall.

¹⁸ Thomas J. Conant, *The Book of Genesis: The Common Version Revised for the American Bible Union, with Explanatory Notes* (New York: American Bible Union, 1868), note on Genesis 3:24.

Obje njihove knjige su bile u biblioteci Elen Vajt. Obratite pažnju na napredak:

- **1864.** – Vajtova: svaki anđeo drži blistavi mač.
- **1865.** – Kaming: heruvimi *nisu* držali mač.
- **1868.** – Konant: mač predstavlja vidljivu manifestaciju poput munje.
- **1890.** – Vajtova: anđeli više ne drže mač; sada je to blještava svjetlost koja okružuje anđele.

Ništa se u Knjizi Postanja nije promijenilo između 1864. i 1890. godine. Ono što se promijenilo bila je biblioteka na policama Elen Vajt. Prvo je Kaming izvadio mač iz ruku anđela. Zatim ga je Konant opisao kao manifestaciju svjetlosti. Do 1890. godine, vizija Elen Vajt evoluirala je u istom smjeru.

Da li je Bog ispravio njenu grešku ili njena biblioteka?

2. Setov pasus je rastao s bibliotekom

Setov pasus pruža najjasniji hronološki test u cijeloj knjizi. Ovaj pasus se širi kako nove knjige pristižu u biblioteku Elen Vajt. Godine 1864. napisala je:

„Set je bio vrijedan lik i trebao je zauzeti mjesto Abela u pravednom djelu. Pa ipak, bio je Adamov sin poput grešnog Kaina i nije naslijedio od Adamove prirode ništa više prirodne dobrote nego Kain.“¹⁹

To je sve što je rekla 1864. godine. Samo dvije kratke rečenice – tek četrdeset riječi.

Do 1890. godine, te dvije rečenice su postale obiman pasus. Veliki dio proširenja može se pratiti do dva izvora. U donjem citatu, istaknuti tekst paralelan je s djelom Alfreda Ederšajma „*Biblijska istorija*“ (1875); djelovi u boji paralelni su s djelom iz 1838. koje je preveo pukovnik Vilijam Majls.

„Adamu je dat još jedan sin, da bude nasljednik božanskog obećanja, nasljednik duhovnog prava prvorodstva. Ime Set, dato ovom sinu, označeno je kao „imenovan“ ili „naknada“; „za“, rekla je majka, ‘Bog

¹⁹ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 53. The same appears in *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 60.

mi je odredio drugo potomstvo umjesto Abela, kojeg je Kain ubio.’ Set je bio plemenitijeg rasta od Kaina ili Abela i više je ličio na Adama nego njegovi drugi sinovi. Bio je vrijedan karakter, slijedeći Abelove stope. Ipak, nije naslijedio više prirodne dobrote od Kaina. Što se tiče stvaranja Adama kaže se, ‘Po obličju Božjem stvori ga;’ ali čovjek, nakon Pada, ‘rodi sina sebi sličnog, po svojoj slici’. Dok je Adam stvoren bezgrešnim, po Božjem obličju, Set, poput Kaina, naslijedio je palu prirodu svojih roditelja.“²⁰

Objašnjenje Setovog imena, Evin citat, kontrast između Postanja 5:1 i 5:3, te izjava da je Set naslijedio Adamovu palu prirodu, sve se pojavljuje u knjizi Ederšajma, objavljenoj nakon knjige *Duhovni darovi*, ali prije *knjige Patrijarsi i proroci*. Ederšajmova knjiga nije bila dostupna kada je ona napisala prvu verziju. On je 1875. godine napisao:

„Shodno tome, On je dao Adamu i Evi još jednog sina, koga je njegova majka značajno nazvala ‘Set’, to jest, ‘imenovan, ili radije ‘naknada za’ od Boga, rekla je ona,... ‘odredio mi je drugo potomstvo umjesto Abela, kojeg je Kain ubio’.... dok mi čitamo za Adama ‘po obličju Božjem stvori ga’ sada se dodaje da je ‘on rodi sina sebi sličnog, po njegovom obličju.’ Adam je stvoren čist i bezgrešan po slici Božjoj; Set je naslijedio palu prirodu svoga oca.“²¹

Ovo objašnjava većinu proširenja Setove priče Elen Vajt. Međutim, rečenica koja opisuje Setov stas i sličnost s Adamom ne pojavljuje se u Knjizi Postanja, Ederšajmu ili bilo kojem standardnom komentaru ispitanom za ovu studiju. Pa ipak, upečatljiva paralela pojavljuje se u genealoškoj knjizi iz 1838. godine koju je preveo Majls:

„Set je bio sličniji svom ocu, i po figuri i po naravi, nego bilo koji od njegove braće; neki kažu da je bio viši od ostalih.“²²

Teško je izbjeći hronologiju. Godine 1864. Ederšajmov materijal

²⁰ *Patriarchs and Prophets*, 80.

²¹ Alfred Edersheim, *Bible History: Old Testament*, vol. 1 (London: Religious Tract Society, 1875–1887), 20, 22.

²² William Miles, trans., *The Shajrat ul Atrak, or Genealogical Tree of the Turks and Tatars* (London: W. H. Allen, 1838), 15.

nedostaje jer ga Ederšajm još nije napisao. Do 1890. godine, nakon što se njegova *Biblijska istorija* pojavila u biblioteci Vajtove, pasus se proširuje Ederšajmovim jezikom, strukturom i argumentima. Jedna preostala rečenica je u velikoj mjeri paralelna s izvorom iz 1838. godine, ali je nemoguće pratiti kako ili kada su Vajtova (ili njeni urednici) naišli na ovaj materijal.

Naslednici Vajtove pripisuju ovo širenje „mnogim ponovljenim vizijama“. Dokazi ukazuju na drugi smjer. Kako su Vajtovoj postajale dostupne nove knjige, članci i isječci, u njenim vizijama su se pojavljivali novi detalji.

3. Sumnja koje nije bilo 1864. godine

Da li je Abram oklijevao na gori Moriji? Godine 1864. Elen Vajt je direktno odgovorila na to pitanje, a odgovor je bio definitivno ne.

„Abram nije posumnjao u Boga niti je oklijevao, već je rano ujutru uzeo dvojicu svojih slugu i svog sina Isaka, pripremio drva za žrtvu paljenicu i krenuo na mjesto o kojem mu je Bog govorio.“²³

Godine 1865, Kaming je iznio sumnju, i to vrlo specifičnu – da se čini da zapovijest protivrječi Božjem vlastitom karakteru:

„Sigurno je Abram rekao: ‘Je li moguće da je ovo Božji glas? Ne čini li se, ako je stvaran, kao da Bog protivrječi samom sebi? Zar ne izgleda kao da je dao obećanje samo da bi ga prekršio?’“²⁴

Do 1890. godine, Kamingova sumnja je stigla u djelo „*Patrijarsi i proroci*“, prenesena u Sotonina usta:

„Sotona je bio pri ruci da mu sugeriše da mora biti prevaren, jer božanski zakon nalaže: ‘Ne ubij’, i Bog ne bi zahtijevao ono što je nekada zabranio.“²⁵

Godine 1864. nema oklijevanja. Godine 1890. postoji iskušenje da se povjeruje da je naredba bila sama sebi kontradiktorna. To nije potpuniji pogled na istu scenu. To je drugačiji **prikaz onoga što se**

²³ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 105. Also in *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 99.

²⁴ Cumming, *Lives and Lessons*, “Abraham offering up Isaac.”

²⁵ *Patriarchs and Prophets*, 148.

dogodilo i podudara se s knjigom objavljenom u tom intervalu.

4. Smjer riječi

Ovu poslednju opservaciju je lako previdjeti, ali možda je najotkrivajuća od svih.

Kada pisci prepisuju iz drugog izvora, njihov prvi nacrt je često najbliži originalu. Kako revidiraju, zamjenjuju sinonime, preuređuju fraze i postepeno čine plagijat manje očiglednim. Stoga bi se očekivalo da će najranija verzija sačuvati najjače verbalne paralele, dok će ih kasnija izdanja ublažiti.

S druge strane, ako je dodatni materijal došao kroz ponovljena viđenja, ne postoji očigledan razlog zašto bi formulacija trebala započeti bliskim ponavljanjem komentara iz devetnaestog vijeka, a zatim se polako udaljavati od njih.

Uporedite tri odlomka:

Kolumbijska Biblija (1822)	Duhovni darovi (1864)	Duh proroštva, tom 1 (1870)	Patrijarsi i proroci (1890)
Original: oni bi „ušli u novu i plemenitiju vrsta znanja“ ²⁶	Doslovno: „primili bi novu i plemenitiju vrstu znanja nego što su dotad postigli“ ²⁷	Doslovno: „primili bi novu i plemenitiju vrstu znanja nego što su dotad postigli.“ ²⁸	Parafrazirano: „dostigli bi uzvišeniju sferu postojanja i ušli u šire polje znanja“ ²⁹
Original: Simeon je bio „glavni akter“ ³⁰	Doslovno: „on je bio podstrekač i glavni akter“ ³¹	Doslovno: „on je bio podstrekač i glavni akter“ ³²	Parafrazirano: „podstrekač i glavni akter“ ³³

²⁶ *Columbian Family Bible*, note on Genesis 3:5.

²⁷ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 40.

²⁸ *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 36.

²⁹ *Patriarchs and Prophets*, 54.

³⁰ *Columbian Family Bible*, note on Genesis 42:24.

³¹ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 157.

³² *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 142.

³³ *Patriarchs and Prophets*, 226.

Original: „Josif se skromno ... odriče svake časti tumačenja... Samo Bog može objasniti ove misterije“ ³⁴	Doslovno: „On se skromno odriče svake časti... Samo Bog može objasniti ove misterije“ ³⁵	Doslovno: „On se skromno odriče svake časti... Samo Bog može objasniti ove misterije.“ ³⁶	Gotovo doslovno: „On se skromno odriče časti... Samo Bog može objasniti ove misterije“ ³⁷
---	--	--	---

Uzorak je dosledan. U svakom slučaju, *Duhovni darovi* (1864) su najbliži ranijem komentaru. Do 1890. iste ideje ostaju, ali je formulacija dotjerana. „Glavni akter“ ostaje „glavni akter“. „Odriče se svake časti“ postaje „odriče se časti“. „Nova i plemenitija vrsta znanja“ je prepisana na slobodniji jezik, a istovremeno je sačuvana ista misao.

To se dešava kada urednik revidira plagirani materijal. Zavisnost postaje manje uočljiva iako osnovne ideje ostaju nepromijenjene.

ŠTA JE DVADESET ŠEST GODINA ZAPRAVO DODALO

Dodaci dotiču gotovo svaki kutak Postanja. Abram iznenada stiče nove motive, nove vrline i nove razgovore. Lot stiče nove emocije. Melhisedekov hljeb i vino dobijaju novo objašnjenje. Eliezer, Rebeka, Debora, Isav, Potifar, Josif, Noje i graditelji Vavilona dobijaju detalje koje Biblija nikada ne bilježi. Pojavljuju se novi istorijski običaji: zakoni kasti, pravo prvorodenja na sveštenstvo, kćeri knezova koje čuvaju stada, „druge žene“ i značenje Mahanajima. Čak i gavran, bezobalni okean i Nojev poslednji apel prije Potopa dobijaju novi ukras.

Izvanredna činjenica je da se ovi ukrasi mogu pratiti do knjiga iz devetnaestog vijeka koje su se nakupile na policama Elen Vajt između 1864. i 1890. godine. White Estate tvrdi da je dvadeset šest godina dodalo ponovljene vizije. Dokazi sugerišu suprotno. Niste uvjereni? Sledećih četrnaest poglavlja ove knjige analizira četrnaest izvora koje je Elen Vajt koristila u prvih dvadeset i jednom poglavlju knjige

³⁴ *Columbian Family Bible*, note on Genesis 41:16.

³⁵ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 150.

³⁶ *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 136 .

³⁷ *Patriarchs and Prophets*, 220.

Patrijarsi i proroci. Ovi dokazi će pokazati da se Elen Vajt uveliko oslanjala na „ljudski um“ pri razvoju svoje knjige.

ŠTA JE UKLONJENO OD PRIJE 26 GODINA

Budući da je knjiga *Patrijarsi i proroci* bila značajno proširenje ranijih knjiga Elen Vajt, veliki dio fokusa ove knjige biće na tome šta je dodano i zašto. Međutim, drugo pitanje koje je podjednako važno je: *šta je uklonjeno i zašto?*

U uvodu knjige „*Duhovni darovi*“, Elen Vajt je prikazala njen istorijski materijal kao ono što joj je „otvoreno u viziji“. Zašto je onda dio tog navodno otkrivenog materijala uklonjen kada je knjiga revidirana? White Estate objašnjava:

„Međutim, kako su se čitalačke grupe znatno proširile i uključile mnoge koji nisu bili upoznati s izvorom njenih informacija, autorka je, u skladu sa svojom odgovornošću, u ovim kasnijim djelima, sada namijenjenim široj čitalačkoj publici, izostavila nekoliko tačaka obrađenih u malim sveskama koje su napisane samo za crkvu. Primjer za to je izjava da je Adam, stvoren, bio „više nego dvostruko viši od ljudi koji sada žive na Zemlji.“ (Svezak III, str. 34.)³⁸

Evo razloga koji je navela grupa povjerenika White Estate za uklanjanje činjenice koja je navodno pokazana Elen Vajt u viziji, poput Adamove visine: to je „napisano samo za crkvu“. Objašnjenje nije da je izjava bila pogrešna, mitska ili besmislena. Problem je očigledno bio u tome što je to bio materijal namijenjen *isključivo* za konzumaciju sekte. Šira javnost nije bila spremna za to.

Zašto ne? Zato što bi čitaoci koji nisu upoznati sa „pozivom i djelom“ Elen Vajt mogli biti prejudicirani takvim izvanrednim detaljima. Tvrdnja da je Adam bio više nego dvostruko viši od savremenih muškaraca mogla bi postaviti očigledno pitanje: *Kako je ona to znala?* Dakle, detalj je uklonjen. To je objašnjenje White Estate.

Adamova visina biće detaljnije ispitana u 18. poglavlju. Međutim,

³⁸ Trustees of the Ellen G. White Publications, “Preface to Facsimile Edition,” in Ellen G. White, *Spiritual Gifts*, vol. 3, Facsimile Edition, ii.

za sada objašnjenje uspostavlja važan princip. Detalji su uklonjeni jer bi mogli izazvati sumnju kod čitalaca koji već nisu bili upoznati s pro-ročkim tvrdnjama Elen Vajt ili ih nisu prihvatili. Knjiga je bila pripremana za mnogo širu neadventističku publiku. Ako bi neki odlomak učinio previše očiglednim da Vajtova tvrdi da je svjedočila događaju ili da je dobila informacije nedostupne običnom ljudskom znanju, to bi moglo izazvati predrasude čitaoca prema knjizi.

To nam daje provjerljivo predviđanje. Ako je objašnjenje White Estate tačno, trebali bismo očekivati da će uklanjanje slijediti taj obrazac. Trebali bismo otkriti da su odlomci izbrisani jer su tvrdnju Vajtove o natprirodnom znanju učinili previše očiglednom.

Ostaje pitanje: šta ako su neki odlomci uklonjeni jednostavno zato što su *pogrešni*?

To je pitanje na koje će odgovoriti dokazi u nastavku. Da li je Vajtova uklonila materijal samo zato što je previše otkrivao njene pro-ročke tvrdnje? Ili je uklonila i izjave koje se više nisu mogle braniti kao istinite?

1. „Ne od anđela“

Godine 1864, pišući pod eksplicitnom tvrdnjom da je zapisivala istine koje su joj pokazane u viziji, Vajtova je iznijela opsežnu tvrdnju u vezi s proglašenjem Deset zapovijesti:

„Gospod je tada dao Mojsiju izričite upute u vezi s pripremom naroda da im se približi kako bi mogli čuti njegov zakon, ne od anđela, nego od Njega samog.“³⁹

Ta fraza – „ne od anđela“ – stvara ozbiljan teološki problem. Novi zavjet više puta potvrđuje da su anđeli bili direktno uključeni u davanje Zakona na Sinaju:

Djela apostolska 7:53: „...koji ste primili Zakon preko anđela, ali ga se niste držali.“

Galatima 3:19: „Čemu onda Zakon? Bio je dodat radi prestupa, dok ne dođe seme koje je obećano, bivši prenesen preko anđela u ruke

³⁹ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 262.

posrednika.“

Jevrejima 2:2: „Jer ako je riječ izgovorena preko anđela bila čvrsta, pa su svaki prestup i svaka neposlušnost bili pravično kažnjeni.“

Biblija jasno kaže da je sam Bog izgovorio zakon (Izlazak 20:1; Ponovljeni zakon 4:12,33; 5:4,22), ali takođe uči da su anđeli bili uključeni u njegovu predaju. Nikada nije bilo pitanje „ili-ili“. Sveto pismo potvrđuje uključenost oboje. Međutim, Elen Vajt eksplicitno isključuje anđele.

Neko je očigledno primijetio ovu neskladnost, jer kada su se pojavili *Patrijarsi i proroci*, problematična klauzula o isključenju misteriozno je nestala:

„Govoreći iz guste tame koja Ga je obavijala, dok je stajao na gori, okružen pratnjom anđela, Gospod je obznanio Svoj zakon.“⁴⁰

Veličanstveni prizor ostaje. Svita anđela ostaje. Ali eksplicitna tvrdnja koja isključuje anđele – upravo četiri riječi koje su protivrječile Bibliji – tiho je izostavljena bez komentara.

Ovo se kvalitativno razlikuje od običnog uredničkog skraćivanja. Postavlja brutalna, neizbježna pitanja za svakoga ko brani njen proroki autoritet. Ako je izjava iz 1864. godine otkrivena u viziji, zašto je mijenjati? Da li je Bog zaboravio kako je dao Zakon na Sinaju ili je Elen G. Vajt izmišljala detalje iz vlastite glave?

Očigledan odgovor je da je Vajtova kasnije zaključila da to protivrječi Novom zavjetu i tiho uredila svoju „nadahnutu“ knjigu kako bi prikrila tragove. Problem s tim je što baca sumnju na njeno prisustvo u viziji.

2. Mojsijeva drama na dvoru

Prilikom procjene tvrdnji o božanskoj inspiraciji, ključni test je da li samoprolašeni prorok prima autentično nebesko otkrivenje ili samo usvaja savremeni ljudski folklor. Godine 1864., Elen Vajt objavila je dvije dramatične, vrlo detaljne naracije o Mojsijevom životu na egiptaskom kraljevskom dvoru ali nijedna od njih ne postoji nigdje u

⁴⁰ *Patriarchs and Prophets*, 304.

Bibliji:

„Egipatski sveštenici i mudraci ušli su u raspravu s Mojsijem kako bi dokazali da Bog kojeg je obožavao nije superiorniji od egipatskih bogova. Mojsije je uspio odgovoriti na sve njihove argumente i potpuno ih opovrgnuti. Sveštenici mu nisu mogli odgovoriti, već su bili zapanjeni njegovom mudrošću i bojali se njegovog uticaja.“⁴¹

Dvije stranice kasnije, Vajtova je dodala specifičan politički motiv zašto je faraon pokušao pogubiti Mojsija nakon što je ubio egipatskog stražara:

„Faraonu je, s pretjeravanjem, javljeno da je Mojsije namjeravao ubiti kralja, uzeti krunu i postaviti se za kralja Egipta.“⁴²

Knjiga Izlaska ne spominje sudske debate, poražene sveštenike ili glasine o ubistvu kralja i preuzimanju krune (Izlazak 2:14-15). Međutim, karakteristični elementi ove priče imaju dobro dokumentovano ljudsko porijeklo: Josif Flavije. U svojim *Jevrejskim starinama*, Knjiga II, Poglavlja 9-11, Josif Flavije zabilježio je legendarnu jevrejsku tradiciju da je mladi Mojsije zgazio faraonovu krunu, što je podstaknulo egipatske svete pisare da zahtijevaju njegovu smrt (2.9.7). Josif Flavije takođe izvještava da je faraon pokušao pogubiti Mojsija nakon što su ga egipatski dvorani optužili da planira „pobunu“ (2.11.1). Vajtova je imala primjerak Josifovih *Starina* iz 1857. u svojoj biblioteci.

Razmotrite redoslijed događaja:

1. **Drevna tradicija:** Vanbiblijske tradicije o Mojsiju kao egipatskom vojskovođi, njegovim sukobima s egipatskim sveštenicima i intrigama oko faraonove krune kružile su u jevrejskoj književnosti prije vremena Josifa Flavija.
2. **Josif Flavije – *Jevrejske starine* (oko 93–94. godine nove ere):** Josif Flavije je sačuvao i razradio ove tradicije za rimsku publiku. Njegov zapis sadrži epizodu sa zgaženom krunom, neprijateljstvo egipatskih sveštenika i optužbu da je Mojsije

⁴¹ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 182.

⁴² *Ibid.*, 184.

kovao zavjeru protiv države.

3. **Vizija Vajtove (1864):** Vajtova je u svoju knjigu *Duhovni darovi* uključila priče slične onima koje se nalaze kod Josifa Flavija, predstavljajući ih kao istorijske događaje koji su joj otkriveni u viziji.
4. **Kajl i Delič:** Dok su raniji komentatori ponekad tretirali tradicije Josifa Flavija kao istorijske, Kajl i Delič su kritikovali takav materijal kao mitski, uljepšan i „neistorijski“. Do devetnaestog vijeka, biblijska nauka je sve više tretirala ove jevrejske tradicije kao nepouz dane.⁴³
5. **Revizija Vajtove (1890):** Prilikom sastavljanja djela *Patrijarsi i proroci*, Vajtova je uklonio dramatičnu sudsku debatu i zaplet o otimanju krune, a zadržala je okolni biblijski narativ.

Teško je ignorisati tajming. Legendarni materijal se pojavljuje u zapisu Vajtove iz 1864. godine kada joj je Josif Flavije bio dostupan u štampanom obliku. Do kraja devetnaestog vijeka, biblijski naučnici su sve više tretirali takve tradicije kao nepouz dane. Zatim, 1890. godine, upravo detalji koji su nadilazili Sveto pismo nestali su iz naracije Vajtove.

White Estate objašnjava takve propuste izjavom da su određeni detalji uklonjeni kako bi se „izbjegle nepotrebne predrasude kod čitalaca“.⁴⁴ Ali to objašnjenje ostavlja centralno pitanje bez odgovora: **da li je materijal uklonjen zato što je previše otkrivao njene navodne vizije – ili zato što ga je postalo preteško braniti kao istoriju?**

3. Naknadna primjena zdravstvene reforme iz 1860-ih na planini Sinaj

Dana 6. juna 1863. godine, Elen Vajt je tvrdila da je primila svoju osnovnu viziju „zdravstvene reforme“ u Otsegu, Mičigen. Ubrzo nakon

⁴³ Karl. F. Keil and Franz Delitzsch, *Biblical Commentary on the Old Testament*, vol. 1, The Pentateuch, trans. James Martin (Edinburgh: T. & T. Clark, 1864), at Exo. 2:10 n.

⁴⁴ *Spiritual Gifts*, vol. 3, Facsimile Edition, ii.

toga, higijena, prehrana i fizička čistoća postali su neosporni duhovni mandati za adventiste sedmog dana. Kada je Vajtova objavila *Duhovne darove* (tom 3) sledeće godine, 1864. godine, uzela je ovaj savremeni američki higijenski krstaški rat iz 19. vijeka i direktno ga prilagodila davanju Zakona na gori Sinaj.

Izlazak 19:10 bilježi Božju zapovijest da Izraelci operu svoju odjeću prije nego što siđe na goru Sinaj. Vajtova je tu drevnu zapovijest pretvorila u eksplicitno upozorenje svojim savremenikima:

„Bog je od njih takođe zahtijevao da peru svoju odjeću. On nije ništa manje zahtjevan ni danas nego što je bio tada. On je Bog reda i zahtijeva od svog naroda sada na zemlji da se pridržava navika stroge čistoće. I oni koji obožavaju Boga u nečistim haljinama i licima ne dolaze pred njega na prihvatljiv način. On nije zadovoljan njihovim nedostatkom poštovanja prema njemu i neće prihvatiti službu prljavih obožavaoca, jer oni vrijeđaju svog Stvoritelja.“⁴⁵

Vajtova je iskoristila biblijsku zapovijest o pročišćenju kao oružje kako bi izgrdila adventiste sedmog dana iz 1860-ih zbog neoprane odjeće, izjavljujući da prljavi vjernici „**vrijeđaju svog Stvoritelja**“ i da Bog glatko odbacuje njihovo obožavanje. To u potpunosti miriše na njeno doba, odražavajući američke pokrete za reformu sanitarnih sistema iz sredine devetnaestog vijeka, a ne božansko otkrivenje.

Kada je Vajtova revidirala ovu naraciju za opštu publiku u djelu *Patrijarsi i proroci*, ova propovijed o higijeni iz 1864. godine je potpuno izostavljena. Stranice 303–304 zadržavaju zapovijest o pranju ljudi i odjeće, ali tirada kojom se osuđuju moderni „prljavi obožavaoci“ koji „vrijeđaju svog Stvoritelja“ nestala je bez traga.

Je li Elen Vajt imala viziju koja pokazuje da Bog odbacuje prljave obožavaoce? Ako je tako, zar šira populacija nije imala pravo to znati? Ne bi li ljudi trebali biti svjesni da moraju temeljno očistiti svoja tijela i odjeću kako bi izbjegli vrijeđanje Boga?

Ovaj strogi higijenski nalog ne odražava samo kulturnu pristranost devetnaestog vijeka; on je u direktnoj suprotnosti s eksplicitnim

⁴⁵ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 262. Also, *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 233.

učenjima Novog zavjeta. Kada su fariseji osudili Isusove učenike zbog nepoštovanja protokola fizičkog pranja, Hrist je snažno opovrgnuo ideju da fizička čistoća diktira duhovno prihvatanje, izjavljujući da nečistota dolazi isključivo iz srca, a ne iz neopranih ruku ili neoprane odjeće (Marko 7:1-23; Matej 15:1-20). Više puta je kritikovao vjerske vođe koji su opsjednuti vanjskim svijetom, a zanemaruju unutarnju čistotu, upozoravajući da čišćenje samo vanjskog dijela čaše ne stvara ništa više od okrećenih grobova (Matej 23:25-28). Nadalje, apostol Jakov je eksplicitno ukorio ranu skupštinu zbog diskriminacije siromašnog vjernika koji ulazi u skupštinu u prljavoj ili pohabanoj odjeći (Jakov 2:1-5) – što je direktno biblijsko odbacivanje tvrdnje Vajtove da Bog odlučno odbacuje neoprane.

Zašto uklanjanja?

Ovaj obrazac postaje teško objasniti kao bezopasno uređivanje. Godine 1864. ove stvari su predstavljene kao da su bile otvorene Elen Vajt u viziji. Do 1890. godine, anđeosko poricanje je nestalo, legende o Mojsiju su nestale, a propovijed o higijeni na gori Sinaj je nestala. Biblijski materijal je ostao. Sumnjivi materijal nije. Kakvo god bilo objašnjenje, to nije ono što bismo očekivali da je svaki detalj zaista došao s neba.

Ovo nije najgori od pokušaja Vajtove da retroaktivno uklopi ideje iz devetnaestog vijeka u drevnu istoriju. **Poglavlje 11 ispituje najuznemirujući primjer od svih: njenu doktrinu amalgamacije.** Ovo lažno i vrlo kontroverzno učenje uklonjeno je kada je objavljena knjiga *Patrijarsi i proroci*.

ZAKLJUČAK

Dokazi predstavljaju neizbježnu presudu. Razvoj naracije Elen Vajt između 1864. i 1890. godine nije bio vođen ponovljenim nebeskim vizijama, već standardnim ljudskim uređivanjem. Ono što je dođavano pratilo je red po red s novim komentarima koji su pristizali na njene police s knjigama; ono što je uklonjeno, tiho je čišćeno kako bi se izbrisale nepobitne biblijske kontradikcije, neistorijske legende i

fanatična retorika devetnaestog vijeka.

Pravi prorok ne treba da se konsultuje sa naučnicima iz devetnaestog vijeka da bi saznao šta se dogodilo u Edenskom vrtu, niti Bog treba tiho da izbriše svoje greške na gori Sinaj. Kada dodaci knjizi zavise od ljudskih biblioteka, a brisanja u njoj od kontrole štete, tvrdnja o božanskom otkrivenju potpuno se ruši. Elen Vajt nije zapisivala istoriju očevica koja joj je pokazana u viziji – ona se oslanjala na ljudske umove.

3. NIJE PROIZVOD LJUDSKOG UMA?

Godine 1934., V.K. Vajt je napisao pismo L.E. Frumu – jednom od vodećih historičara sekte adventista sedmog dana (SDA), koji je tada radio na studiji o razvoju adventističke doktrine. Frum mu je postavio direktno pitanje: da li su ljudi oko Elen Vajt ikada skrenuli njenu pažnju na materijale drugih autora dok je pisala? Samo pitanje vrijedi razmotriti. Do 1934. godine, jedan adventistički naučnik osjetio je potrebu da direktno pita sina proročice da li su njene knjige bile opskrbljene materijalima drugih autora. Vajtov odgovor priznaje premisu pitanja.

„U nekim historijskim pitanjima, kao što su ona iznesena u *Patrijarsima i prorocima*... glavni nacrti su joj bili vrlo čisti i jasni, a kada je počela razvijati te teme, prepuštena je proučavanju Biblije i historije kako bi saznala datume i geografske odnose i usavršila svoj opis detalja...

To joj je omogućilo da odabere i prisvoji ono što je istinito, a da odbaci ono što je pogrešno ili sumnjivo.

Što se tiče proučavanja knjiga... iz biblioteke [Review], Elen Vajt je napravila izbor knjiga koje je smatrala korisnim za čitanje.

Bilo je izvanredno to što je tokom čitanja i pregledavanja knjiga njen um bio usmjeren na najkorisnije knjige i na najkorisnije odlomke sadržane u tim knjigama...

Pitate da li su joj njeni pomagači skrenuli pažnju na izjave za koje su mislili da će joj pomoći u pisanju. Ništa slično se nije dogodilo prije pisanja Velike borbe, toma IV, u Hildsburgu, 1883. ili 1884. godine. Tada je to bilo rijetko i vezano za manje detalje.⁴⁶

Ovo pismo o kontroli štete mnogo toga priznaje, obučeno u jezik uvjeravanja.

Prvo, priznaje da „opis detalja“ u *Patrijarsima i prorocima* uopšte nije došao iz vizije. Došao je od njegove majke koja je sjela s referentnim knjigama i razradila ga, na isti način kao što bi to učinio bilo koji

⁴⁶ W. C. White Letter to L. E. Froom, Dec. 13, 1934 (*Selected Messages*, Book 3 (1980), 462-463).

drugi pisac tog perioda. To nije beznačajno priznanje. Prvo poglavlje ove knjige citiralo je tvrdnju same Elen Vajt da njena pripovijest iz Postanja „nije proizvod ljudskog uma“. Njen sin, braneci je trideset šest godina nakon što je ta tvrdnja iznesena, jasno kaže da je za njeno sastavljanje bilo potrebno da sjedne i istraži. Obje tvrdnje ne mogu biti istinite.

Zatim traži od čitaoca da vjeruje u nešto što ne može dokazati: da je, šta god da je pronašla u tom istraživanju, pouzdano „odabrala i prisvojila ono što je bilo istinito“ i „odbacila ono što je bilo pogrešno ili sumnjivo“. Ovo nije dokaz. To je referenca na karakter, koju je decenijama kasnije ponudio njen vlastiti sin, za proces kojem niko osim Elen Vajt nikada nije svjedočio. Nadalje, to je referenca na karakter za koju će ova knjiga u osamnaestom poglavlju pokazati da je lažna.

Pravi ustupak leži u posljednjem pasusu pisma. Frumovo pitanje se odnosilo na to da li su joj pomagači ikada donosili materijal. Vajtov odgovor nije odlučno ne. To je ne s priloženim datumom: ništa slično se nije dogodilo *prije* pisanja *Velike borbe*, tom IV – koju on smješta u 1883. ili 1884. godinu. Nakon te tačke, prema njegovom vlastitom iskazu, to se dogodilo. Njegova odbrana u potpunosti počiva na dvije riječi koje slijede: *rijetko* i *manji detalji*.

Knjiga „Patrijarsi i proroci“ objavljena je 1890. godine – šest godina nakon datuma koji sam V.K. Vajt postavlja kao početak ulaska materijala koji su dostavljali asistenti u djela njegove majke. Da li je istina da su njeni asistenti „rijetko“ dostavljali materijal i da su to bili samo „manji detalji“?

SASTAVLJAČI KNJIGA

Jedan od najtalentovanijih *ljudskih umova* koji stoje iza pisanja mnogih najomiljenijih knjiga Elen Vajt bila je **Merien Devis**.

Elen Vajt je rekla da je sadržaj *Patrijarha i proroka* urezao u njen um Sveti Duh „*neizbrisivo kao što je zakon urezan prstom Božjim na kamene ploče*.“⁴⁷ To je smjela tvrdnja za knjigu čija je priprema ostavila

⁴⁷ Ellen G. White, Letter 90, 1906.

trag na papiru – trag urednika, hrpu referentnih knjiga u njenoj vlastitoj biblioteci i autora koji je tražio više od puke uredničke pomoći.

Dok je Elen Vajt bila javno lice božanske inspiracije, Merien je radila iza zavjese, prikupljajući, odabirajući, slažući i prepisujući materijal sve dok nije postao gotov rukopis. Prepiska koja je sačuvana otkriva urednicu čija je uloga išla daleko dalje od ispravljanja proze. Ona je funkcionisala kao arhitekta samih knjiga.

Razmotrite šta je Merien Dejvis zapravo radila. Godine 1884, dok je pripremala knjigu „*Patrijarsi i proroci*“, opisala je svoje odgovornosti u pismu upućenom V.K. Vajtu:

„Planirati posao, odlučivati koji djelovi već napisanog materijala trebaju ući u knjigu i na kojim tačkama bi se trebalo detaljnije zadržati... opasnost da će se prilikom pripreme teme koristiti neki neoprez-niji izraz koji će doći u sukob s nečim što je prethodno napisano u nekoj drugoj knjizi.“⁴⁸

Primijetite šta ovo otkriva. Dejvis nije samo ispravljala gramatiku ili usavršavala stil. Ona je birala materijal, proširivala teme i, što je ključno, upoređivala rukopis sa ranijim knjigama Elen Vajt kako bi spriječila kontradikcije.

Sprečavanje kontradikcija nije bila mala briga. Spisi Elen Vajt već su držali korporativne lidere budnima noću, pitajući se koja će biti sledeća nedoslednost koju će morati izgladiti. Objavljivanje bilo kakvih dodatnih kontradikcija moglo bi dodatno oštetiti raspadajuću vjerodostojnost njihovog proroka. Stoga je jedan od ključnih zadataka Merien bio da održi rastući korpus „nadahnutih“ spisa interno konzistentnim.

Kontrast s biblijskim prorocima je upečatljiv. Isaiji nije bio potreban urednik da uporedi svoja najnovija proročanstva s ranijim svicima. Jeremija nije angažovao asistenta da pregleda njegova otkrivenja zbog sukoba s prethodnim knjigama. Ako je „*Patrijarsi i proroci*“ jednostavno zapis onoga što je Sveti Duh ucrtao u njeno srce, zašto je bio potreban urednik da to provjeri u odnosu na njene postojeće publikacije?

⁴⁸ Marian Davis to W. C. White, March 26, 1884.

U istom pismu, Merien je uputila zahtjev koji protivrječi tvrdnji o božanskom porijeklu:

„Bilo kakve informacije koje se tiču Duejeve Biblija[sic] će biti dobrodošli. (Možda bi bilo zgodno imati ovo za referencu.)“⁴⁹

Duej je rimokatolička Biblija, a ispod teksta je sadržavala opsežne komentare – istorijske, geografske i naučne bilješke o gotovo svakom odlomku. Merien ju je željela „za referencu“ dok je sastavljala knjigu koju bi njen autor reklamirao kao svjetlost datu direktno s neba.

I sama Vajtova je uputila slične zahtjeve. Pišući iz Evrope 1885. godine, u pismu koje je inače bilo puno duhovnih savjeta, zastala je kako bi od sinova zatražila istraživački materijal:

„Reci Meri da mi pronađe neke biblijske istorijske djelove koji bi mi dali redoslijed događaja. Nemam ništa i ne mogu ništa naći u biblioteci ovdje.“⁵⁰

Moglo bi se pitati da li je Vajtova iz tih knjiga izvukla više od „redoslijeda događaja“.

Isto pismo završava se dodatkom koji opisuje urednički proces. Merien je poslala listu ispravki, na koje je Vajtova odgovorila:

„Prije samo minutu sam pročitala pisma u kojima je ona precizirala poboljšanja koja treba napraviti u člancima za 1. svezak [*Patrijarsi i proroci* bio je 1. svezak serije Sukob vjekova]... To treba biti pažljivije formulisano... Mislim da mogu napraviti navedene članke punije i kakav jesam poznata po moralisanju, ovo neće biti krst.“⁵¹

Potrebna su poboljšanja. Pažljivije formulisani odlomci. Članci potpuniji. Zatim, autorov vlastiti opis onoga što ona donosi tekstu – ne otkrivenje, već moralisanje, po čemu je „poznata“. Niko to ne bi mogao poreći. Ali moralisanje ne zahtijeva viziju ili proroka.

Proširenje teksta je obavljeno na isti način. Godinama ranije, Merien je pisala V.K. Vajtu tražeći potpuniju verziju postojećeg izvještaja:

⁴⁹ Marian Davis to W. C. White, March 26, 1884.

⁵⁰ Ellen G. White, Letter 38, 1885 (to J. E. White and W. C. White, Basel, Switzerland, December 22, 1885).

⁵¹ Ibid. The corrections concerned *Spirit of Prophecy*, vol. 1, the predecessor volume to *Patriarchs and Prophets*.

„Željni smo da saznamo da li je od prvog toma napisan izvještaj o Jakovljevoj noći rvanja s anđelom... Sestra Vajt je dala mnogo potpuniji opis nego što je dat u prvom tomu. Možete li dati bilo kakve informacije o takvom članku, da li je ikada objavljen, kada i gdje?“⁵²

„Mnogo potpuniji opis“ nije silazio direktno s neba. Bio je to rukopis koji je trebalo pronaći, preuzeti, uporediti, proširiti i ugraditi u rastuću knjigu – isti urednički proces koji je transformisao kratke narrative u *Duhovnim darovima* u mnogo duže *Patrijarhe i proroke*.

Koliki dio konačnog teksta je pripadao Merien Dejvis sada se ne može utvrditi, ali prepiska već otkriva šta je važno. Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ sastavljena je od urednika, referentnih knjiga, prethodnih rukopisa, istorijskih djela, revizija, proširenja i pažljivog poređenja s ranijim publikacijama Elen Vajt. To je istorija nastanka knjige za koju je kasnije izjavila da je u njenom umu urezana od strane Svetog Duha „neizbrisivo kao što je zakon urezao prst Božji“.

Poglavljja koja slijede identifikuju neke od ljudskih umova koji su ostavili svoje otiske na njegovim stranicama.

LJUDSKI UMOVI IZA KNJIGE

Sledeća poglavljja odgovaraju na jedno jednostavno pitanje: Oda-kle **dolazi vanbiblijski materijal u knjizi *Patrijarsi i proroci***? Ne sam biblijski tekst, već motivi, razgovori, opisi, istorijska objašnjenja i bezbrojni narativni detalji koje Sveto pismo nikada ne bilježi.

Da bi se odgovorilo na to pitanje, ti dodaci će biti upoređeni s komentarima iz devetnaestog vijeka, biblijskim istorijama i duhovnim djelima.

Kako su napravljena poređenja

Istraga je bila namjerno konzervativna. Uzete su u obzir samo knjige za koje se znalo da su se nalazile u biblioteci Elen Vajt ili da su joj bile lako dostupne.

Poređenje se fokusira na prvih dvadeset i jedno poglavlje knjige

⁵² Mary A. Davis to W. C. White, February 26, 1879.

Patrijarsi i proroci, koja pokrivaju Postanje od Stvaranja do Josifa. Raniji zapis Vajtove, *Duhovni darovi*, svezak 3 (1864), služi kao osnova. Materijal koji se prvi put pojavljuje u proširenom izdanju iz 1890. godine stoga se može izolovati i uporediti s knjigama objavljenim tokom dvadeset šest godina između dva izdanja.

Svaki primjer uključen u ovu studiju zadovoljava ista tri zahtjeva:

1. **Knjiga Postanja ne sadrži detalje.**
2. **Jedan ili više autora iz devetnaestog vijeka ga navode** – obično ga identifikujući kao mišljenje, pretpostavku ili vjerovatno objašnjenje.
3. **Elen Vajt to predstavlja kao istorijsku činjenicu.**

Standardi su bili namjerno strogi. Brojne sličnosti su isključene jer su se mogle objasniti zajedničkim biblijskim jezikom, zajedničkim hrišćanskim tumačenjem ili zato što nisu ispunile jedan ili više od tri gore navedena testa.

Prvi pregledani izvor nije iz njene biblioteke. Nalazio se na polici u domu Elen Vajt.

4. KOLUMBIJSKA PORODIČNA BIBLIJA

Elen Vajt je posjedovala primjerak *Kolumbijske porodične i propovjedaoničke Biblije* (Columbian Family and Pulpit Bible, 1822). Bila je to mnogo više od Biblije. Ispod biblijskog teksta nalazili su se komentari sastavljeni od Pula, Brauna, Koka, Skota, Dodridža i dr. **A-dama Klarka**, zajedno s bilješkama drugih uglednih komentatora.⁵³

Drugim riječima, Elen Vajt nije morala posjetiti teološku biblioteku da bi pronašla ove ideje. One su doslovno bile odštampane ispod stihova koje je čitala. Otvorila je Postanje i tamo su se nalazila mišljenja, objašnjenja i spekulacije nekih od najpoznatijih biblijskih komentatora njenog vremena.

Za razliku od Elen Vajt, ovi ljudi su obično priznavali kada su nagađali. Iznova i iznova su pisali „*možda*“, „*neki misle*“, „*vjerovatno je*“, „*Jevreji su uglavnom bili mišljenja*“ ili „*misli se*“. Razlikovali su ono što Sveto pismo zapravo kaže i ono što su vjerovali da bi Sveto pismo moglo implicirati.

Elen Vajt je uklonila upitnike. Rutinski je pretvarala njihove mogućnosti u sigurnosti i predstavljala ih kao činjenice koje joj je Bog otkrio.

ČETIRI STVARI KOJE VIZIJA NE MOŽE UČINITI

Kolumbijska Biblija obezbjeđuje četiri primjera koji se ističu kao nemogući za pripisivanje „viziji“. To uključuje materijal koji vizija jednostavno ne može proizvesti.

1. Ista rečenica

U ovom primjeru, faraon je pozvao Josifa iz zatvora da mu protumači snove. Postanje bilježi Josifov ponizni odgovor: „Nije od mene: Bog će dati faraonu odgovor mira.“ Biblijski tekst se tu zaustavlja.

⁵³ The Columbian Family and Pulpit Bible (Boston: Joseph Teal, 1822). The title page identifies the notes as drawn “from Poole, Brown, Doctors A. Clarke, Coke, Scott, Doddridge, &c.,” with additions from “Michaelis, Lowth, Newcome, Blaney, Horsley, Campbell, Gerard, Macknight, &c.” All subsequent Columbian citations are to the running commentary, “Practical Observations,” at the verse indicated.

Elen Vajt to ne čini. Niti komentar ispod teksta u njenoj *Kolumbijskoj porodičnoj Bibliji*.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 41:16⁵⁴	Patrijarsi i proroci⁵⁵
„ To nije u meni, itd. Josif se, skromno i pobožno, odriče svake časti tumačenja i pripisuje ga pravom uzroku, Božjoj moći. Moje znanje nije veće od onih s kojima ste se konsultovali; samo Bog može objasniti ove misterije.“	„Josifov odgovor kralju otkriva njegovu poniznost i vjeru u Boga. On se skromno odriče časti o posjedovanju vrhunske mudrosti u sebi. ‘To nije u meni.’ Samo Bog može objasniti ove misterije.

Ista rečenica, kojoj prethodi ista opaska da se Josif *skromno odriče časti*. To nije ono što Postanje kaže. To je ono što kaže komentar.

Vizija ne može objasniti zašto se rečenica iz devetnaestog vijeka koju je napisao komentator pojavljuje unutar knjige čiji je autor insistirao da ona „*nije proizvod ljudskog uma*“. Vizija nije proizvela tu rečenicu. Komentar jeste.

2. Drvo gofer: Rješavanje neriješene hebrejske riječi

Hebrejska riječ *gofer* pojavljuje se samo jednom u cijelom Starom zavjetu. Niko sa sigurnošću ne zna o kakvom se drvetu radilo. Prevodioci i komentatori Biblije raspravljaju o tome vjekovima, pa čak su i prevodioci Biblije kralja Džejmsa odbili nagađati. Oni su jednostavno transliterirali hebrejsku riječ kao *gofer*.

Međutim, komentar u *Kolumbijskoj porodičnoj Bibliji* Elen Vajt bio je spreman iznijeti svoje mišljenje:

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 6:14⁵⁶	Patrijarsi i proroci⁵⁷
---	--

⁵⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 41:16.

⁵⁵ Patriarchs and Prophets, 220, “Joseph in Egypt.”

⁵⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 6:14.

⁵⁷ Patriarchs and Prophets, 95.

„Goferovo drvo, od kojeg je napravljen kovčeg, spominje se u Svetom pismu samo jednom, a učenjaci ga različito prevode: neki kao bor, mnogi kao kedar, a drugi kao... čempres, drvo vrlo pogodno za tu svrhu, budući da je čvrste i izdržljive prirode.“	„Materijal korišten u izgradnji arke bio je čempres, ili goferovo drvo, koje bi ostalo netaknuto truljenjem stotinama godina.“
--	---

Primijetite šta se dogodilo. Komentator otvoreno priznaje da postoji neslaganje. Neki kažu bor. Mnogi kažu kedar. Drugi kažu čempres. Zatim se priklanja jednom stavu jer je čempres izuzetno izdržljiv.

Elen Vajt dolazi do potpuno istog zaključka. Ona identifikuje drvo kao čempres i odmah naglašava identičan razlog – njegovu izvanrednu otpornost na truljenje.

Ovo nije vrsta detalja koju neko „vidi“ u viziji. Vizija može otkriti arku napravljenu od drveta. Ona ne identifikuje trajnost drveta koje je korišteno.

3. Set: Ona reprodukuje metodu, ne samo odgovor

Apologeti adventista sedmog dana često tvrde da je Elen Vajt jednostavno dijelila ista hrišćanska uvjerenja kao i drugi komentatori. Ovaj primjer ide mnogo dalje. Ona ne dolazi samo do istog zaključka. Ona do njega dolazi slijedeći istu liniju razmišljanja.

Komentar ispod Postanja 5:3 postavlja očigledno pitanje: Ako je Set bio pobožan čovjek, zašto Sveto pismo kaže da je Adam „rodio sina sebi sličnog“? Odgovor se nalazi upoređivanjem Postanja 5:1 sa Postanjem 5:3.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 5:3 ⁵⁸	Patrijarsi i proroci ⁵⁹
„Više liči na njega nego njegovi	„Set... je više ličio na Adama nego

⁵⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 5:3.

⁵⁹ Patriarchs and Prophets, 80.

ostali sinovi, ne samo u njegovim vanjskim crtama, već i u njegovoj pokvarenosti... jer je Adamova slika ovdje jasno suprotstavljena slici Božjoj, po kojoj je on, kako se kaže, stvoren, stih 1. I ovo se prikladno kaže za Seta, da označi da, iako je bio vrijedan i dobar čovjek... ipak je on, ništa manje od zlog Kaina, začet i rođen u grijehu: i sva razlika između njega... i zlog Kainovog potomstva nije bila u prirodi koju su primili od Adama, već u milosti koju im je Bog ulio.“

njegovi ostali sinovi. Bio je vrijedan lik..., slijedeći Abelove stope. Pa ipak, nije naslijedio više prirodne dobrote od Kaina. O stvaranju Adama kaže se: ‘Po obličju Božjem stvori ga;’ ali čovjek je, nakon Pada, ‘začeo sina po svom obličju, na sliku svoju.’ Dok je Adam stvoren bezgrešnim, na sliku Božju, Set je, poput Kaina, naslijedio palu prirodu svojih roditelja... Božanskom milošću služio je i častio Boga.“

Ovo nije plagiranje *riječi*. To je kopiranje potpuno istog višestepenog *argumenta* koji je komentator koristio u svojoj Bibliji:

- Set više liči na Adama nego njegova braća.
- On je „vrijedan“ čovjek.
- Naslijedio je istu palu prirodu kao i Kain.
- Razlika je u božanskoj milosti.
- Najvažnije je da oba pisca grade cijeli argument upoređujući Postanje 5:1 sa Postanjem 5:3.

To poređenje se ne nalazi u Postanju. To je metoda kojom komentator objašnjava Postanje. Elen Vajt slijedi isti put do istog zaključka.

Postaje još gore. Vajtova ne samo da slijedi komentatorovo razmišljanje – ona sastavlja pasus iz više izvora. Gornji argument je preuzet iz njene Kolumbijske Biblije. Formulacije u ostatku pasusa su plagirane od Alfreda Ederšajma.

Alfred Ederšajm, Biblijska istorija⁶⁰

Patrijarsi i proroci⁶¹

⁶⁰ Alfred Edersheim, The Bible History, Old Testament (London: Religious Tract Society, 1876–87), vol. 1, 20, 22.

⁶¹ Patriarchs and Prophets, 80.

„njegova majka je značajno zvala ‘Set’, tj. ‘naimenovan’, ili bolje rečeno ‘naknada’; ‘Jer mi je Bog’, rekla je, ‘odredio drugo potomstvo umjesto Abela.’“	„Ime Set, dato ovom sinu, označavalo je ‘imenovan’ ili ‘naknada’; ‘Jer’, rekla je majka, ‘Bog mi je odredio drugo potomstvo umjesto Abela.’...“
„dok čitamo o Adamu da ga je ‘na sliku Božju stvorio’, sada se dodaje da je ‘rodio sina na svoju sliku, na svoju sliku.’ Adam je stvoren čistim i bezgrešnim po Božjoj slici; Set je naslijedio palu prirodu svog oca.“	O stvaranju Adama kaže se: ‘Na sliku Božju stvori ga;’ ali čovjek je, nakon Pada, ‘začeo sina na svoju sliku, na svoju sliku.’ Dok je Adam stvoren bezgrešnim, po Božjoj slici, Set je, poput Kaina, naslijedio palu prirodu svojih roditelja.“

Taj jedan pasus u *knjizi Patrijarsi i proroci* je kompozitni dio. Zapažanja da je Set „više ličio na Adama nego njegovi drugi sinovi“, da je bio „vrijedan karakter“, da nije naslijedio „ništa više prirodne dobrote nego Kain“ i da je promijenjen samo „božanskom milošću“ potiču iz komentara u njenoj Kolumbijskoj Bibliji. Ederšajm doprinosi objašnjenjem Setovog imena na osnovu Evine izjave da „mi je Bog odredio drugo potomstvo umjesto Abela“ i većim dijelom riječi koje Vajtova koristi za poređenje Postanja 5:1 sa Postanjem 5:3. Samo poređenje se pojavljuje u oba izvora, ali Vajtova ih je spojila u jedan besprekoran pasus.

Ovo nije ono što osoba radi nakon što primi viziju. To je ono što pisac radi s dvije otvorene referentne knjige na stolu – uzima argument iz jedne, rečenicu iz druge i isprepliće ih u besprekornu naraciju.

Vizija bi mogla pokazati Seta. Ne bi pokazala čovjeka poređivanjem dva stiha iz Postanja kako bi se konstruisao teološki argument. Ovo je urednički rad, a ne otkrivenje na djelu.

4. Adamova smrt: Cijeli argument, reprodukovan u nizu

Postanje 5:5 objašnjava Adamov život nakon pada u jednom kratkom stihu:

„Tako je Adam živio ukupno devetsto trideset godina, a zatim je

umro.“

To je sve što kaže Knjiga Postanja.

Kolumbijska Biblija ispunjava tišinu kratkim esejem. Isti esej se pojavljuje u knjizi Vajtove, s istim premisama, istim redoslijedom, dovodeći do istog zaključka.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 5:5⁶²	Patrijarsi i proroci⁶³
„Naš veliki predak, nakon što je živio 930 godina, predao je duh... Pored tuge koju je nosio zbog vlastitih prestupa, imao je poniženje kada je vidio prekid u svojoj porodici, koji je završio ubistvom Abela; bio je... svjedok opšte korupcije koja je izazvala Svemogućeg da uništi čovječanstvo potopom vode... Stoga, kada se njegov život približio kraju, nije mislio da je presuda njegovog Stvoritelja, koja ga je osudila na smrt, strašna. Priroda bi se nesumnjivo povukla pred izvršenjem te odluke, ali njegov razum bi opravdao providenje u stavljanju tačke na bijedan život.“	„Kada je napustio Eden, pomisao da mora umrijeti ispunila ga je užasom... Ispunjen najdubljim kajanjem zbog vlastitog grijeha, i dvostruko ožalošćen zbog Abelove smrti i odbacivanja Kaina, Adam je bio pognut od patnje. Svjedočio je široko rasprostranjenju korupciji koja će na kraju uzrokovati uništenje svijeta potopom; i premda mu je smrtna kazna koju mu je izrekao njegov Stvoritelj u početku izgledala strašna, ipak, nakon što je skoro hiljadu godina posmatrao posledice grijeha, osjetio je da je Bogu milosrdno okončati život pun patnje i tuge.“

Dok Adamov životni vijek potiče iz Biblije, pet vanbiblijskih korespondencija – praćenih redom – potiču od komentatora:

1. Tuga zbog vlastitog grijeha
2. Ubistvo Abela
3. Svjedočenje korupcije koja je dovela do Potopa
4. Smrtna kazna se prvi put činila strašnom

⁶² Columbian Family Bible, note on Genesis 5:5.

⁶³ Patriarchs and Prophets, 82.

5. Obrazloženo prihvatanje koje je uslijedilo

Dvije osobe ne konstruišu nezavisno isti petostepeni argument zašto je čovjek počeo smatrati vlastitu smrtnu kaznu milosrđem.

POSUDIVANJE NJIHOVIH PROBLEMA

Prethodni primjeri pokazuju da je Elen Vajt posudila zaključke komentatora Kolumbijske Biblije. Sledeća grupa pokazuje da je posudila i njihove probleme.

U svakom slučaju, biblijski tekst ne predstavlja nikakvu teškoću. Problem postoji samo u umovima komentatora. Oni primjećuju očiglednu nedoslednost, pitaju kako se ona može objasniti, a zatim predlažu rješenje.

Nevjerovatno je da Elen Vajt odgovara na ista pitanja – iako ih Biblija nikada ne postavlja. Ona nasljeđuje ne samo zaključke komentatora, već i probleme koji su doveli do tih zaključaka. To je upravo ono što biste očekivali od nekoga ko čita komentare s anotacijama.

1. Prokletstvo nad Hananom

Knjiga Postanja nikada ne zastaje da brani Božju pravdu u proklinjanju Hanana. Prigovor dolazi isključivo od komentatora, koji se brine da kazna izgleda nepravedno. Elen Vajt zatim odgovara na taj isti prigovor, koristeći u suštini isto objašnjenje: Noje nije izricao proizvoljnu rečenicu, već je iznosio proročanstvo o tome šta će Hamovi potomci postati.

Podudarnost je otkrivajuća. Ona ne dijeli samo odgovor komentatora. Ona dijeli njegovo pitanje.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 9:25 ⁶⁴	Patrijarsi i proroci ⁶⁵
„Ovaj tekst, shvaćen doslovno, čini se kao razmišljanje o providenju i suprotan je principima opšte	„Neprirodni zločin Hama pokazao je da je sinovsko poštovanje o- davno odbačeno iz njegove duše...

⁶⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 9:25.

⁶⁵ Patriarchs and Prophets, 117–118.

pravičnosti, jer nameće nevinim i bezazlenim kaznu koja pripada krivcima... Ali ovaj problem se može riješiti... ako odlomak smatramo proročanstvom, što je Noje tada izgovorio... on je preokrenuo da će se kršenje sinovske dužnosti osvetiti u bijedi i degeneraciji njegove djece, a posebno u Hananskoj rasi.“	Ove zle osobine su uvijekvećene u Hananu i njegovom potomstvu...“ Nojevo proročanstvo nije bila proizvoljno osuda na gnjev ili objava naklonosti. Nije odredila karakter i sudbinu njegovih sinova. Ali je pokazala kakav će biti rezultat životnog puta koji su oni pojedinačno odabrali.“
---	--

- Komentator pita da li je Bog postupio nepravedno.
- On odgovara da je Noje davao proročanstvo, a ne proizvoljnu kletvu.
- Elen Vajt daje isti odgovor koristeći uglavnom isti vokabular.

Ona usvaja komentatorovu zabrinutost u vezi s ovim odlomkom – odgovarajući na prigovor koji Biblija nikada ne postavlja – koristeći sličan vokabular.

2. Odbrana Abrama

Abram kaže faraonu da mu je Sara sestra. Iako sama Biblija ne komentariše ovo, kolumbijski komentatori smišljaju odbranu od šest djelova. Šta Vajtova radi?

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 12:13 ⁶⁶	Patrijarsi i proroci ⁶⁷
„Ovaj Abramov postupak je bio veoma osuđivan od strane drevnih otaca; ali treba imati na umu da je Sara u stvarnosti bila njegova sestra, po očevoj strani: – Abram, međutim, iako nije bio kriv za direktnu laž, bio je kriv za izopačenje; i, zbog malodušnog i	„Abram je dao dokaz da nije oslobođen ljudske slabosti i nesavršenosti. Prikrivajući činjenicu da mu je Sara žena, odao je nepovjerenje u božansku brigu... Zaključio je da nije kriv lažno predstavljajući Saru kao

⁶⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 12:13.

⁶⁷ Patriarchs and Prophets, 130.

neprimjerenog ponašanja... prikrivanje istine ugrozilo je čednost njegove supruge. Uprkos tome, iz Abramovog ponašanja možemo izvući ovu moralnu refleksiju da i najpametniji ljudi imaju svoje mane... budući da je čak i Abram... povremeno bio nepovjerljiv prema Božjem Proviđenju.“	svoju sestru, jer je ona bila kćerka njegovog oca, iako ne i njegove majke. Ali ovo prikrivanje pravog odnosa među njima bilo je obmana... Zbog Abramovog nedostatka vjere, Sara je bila u velikoj opasnosti.“
--	--

Primijetite šta oba pisca rade. Postanje jednostavno izvještava o događaju. Ni Mojsije ni biblijski narator ne zastaju da brane Abramovo ponašanje. Komentator *to* čini, gradeći moralnu odbranu tačku po tačku. Elen Vajt slijedi isti put.

Oba pisca odgovaraju na isti prigovor. Abram je tehnički govorio istinu jer je Sara zaista bila njegova polusestra. Stoga nije bio kriv za otvorenu laž, ali je bio kriv za obmanu prikrivajući cijelu istinu. Ta obmana je dovela Saru u opasnost i otkrila je privremeni neuspjeh u povjerenju u Božju zaštitu. Čak je i zaključna pouka ista: jedan od najvećih ljudi vjere nije bio oslobođen ljudske slabosti.

Knjiga Postanja bilježi istoriju. Komentar pruža moralnu odbranu. Elen Vajt reprodukuje tu odbranu.

3. Je li Abram bio okrutan prema Hagari?

Sledeća tri primjera slijede isti obrazac. Postanje jednostavno bilježi događaje. Komentatori, međutim, osjećaju da bi čitaoci mogli dovesti u pitanje ponašanje Abrama i Josifa, pa ih žure braniti. Elen Vajt se više puta pridružuje odbrani, nudeći u suštini ista objašnjenja.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 21:14 ⁶⁸	Patrijarsi i proroci ⁶⁹
„Ako Abram mora biti izveden pred sud prema današnjem običaju,	„Patrijarh je bio bačen u veliku nevolju. Kako je mogao prognati

⁶⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 21:14.

⁶⁹ Patriarchs and Prophets, 146.

biće teško, ako ne i nemoguće, osloboditi ga od bezosjećajne okrutnosti... Patrijarh nije namjeravao učiniti nešto neljubazno Hagar; sve što je mislio bilo je vratiti mir svojoj porodici i... ovaj čin je bio opravdan Božjom naredbom.“	svog sina Ismaila, kojeg je još uvijek volio?... Gospod ga je, preko svetog anđela, uputio da ispuni Sarinu želju... jer je samo tako mogao vratiti sklad i sreću svojoj porodici. Abram je poslušao anđelovu riječ, ali to nije bilo bez velike patnje.“
--	---

Obratite pažnju na obrazac. Komentator počinje s moralnim prigovorom: Abram se čini grubim i bezosjećajnim. Zatim tvrdi da je Abram djelovao nevoljno, nastojao je samo vratiti mir svojoj porodici i poslušao Božju zapovijest. Elen Vajt slijedi istu liniju odbrane. Abram je prikazan kao duboko uznemiren, koji djeluje samo pod božanskim vođstvom, s obnovom mira u domaćinstvu kao krajnjim ciljem.

4. Je li Josif bio klevetnik?

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 37:2⁷⁰	Patrijarsi i proroci⁷¹
„S tugom je vidio prestupe svoje braće i prijavio ih ocu, laskajući sebi da... njegove korisne opomene i savjeti bili bi pravi motivi da isprave njihovo ponašanje u budućnosti...“	„Kada je Josif bio svjedok zločestog ponašanja svoje braće, bio je jako uznemiren... Nije mogao podnijeti da ih gleda kako griješe protiv Boga i iznio je stvar pred svog oca, nadajući se da će ih njegov autoritet navesti na reforme...“

Ponovo, Postanje ne nudi odbranu Josifa. Komentator se brine da bi Josif mogao izgledati kao doušnik koji je izdao svoju braću. Njegovo rješenje je prikazati Josifov zapis kao čin ljubazne brige, s namjerom da dovede do njihove reforme. Elen Vajt dolazi do istog zaključka, objašnjavajući da je Josif prijavio njihovo ponašanje jer se nadao da će ih očev autoritet dovesti do pokajanja.

⁷⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 37:2.

⁷¹ Patriarchs and Prophets, 209, “The Return to Canaan.”

5. Da li je Josif proricao?

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 44:5 ⁷²	Patrijarsi i proroci ⁷³
„Mnogi su iz ovog teksta izvukli nepravedan zaključak, pretpostavljajući da se Josif bavio vještinom proricanja; ali da su razumjeli pravo značenje hebrejske riječi, i-mali bi malo osnova za takvo mišljenje.“	„Nikada nije tvrdio da ima moć proricanja...ali je bio spreman da ih uvjeri da može čitati tajne njihovih života.“

Knjiga Postanja nikada ne zastaje da brani Josifa od optužbe za proricanje. Komentator to čini. On tvrdi da Josif nikada nije praktikovao proricanje. Elen Vajt takođe anticipira isti prigovor, insistirajući da Josif nikada nije tvrdio da ima natprirodne moći, već je samo dozvolio svojoj braći da vjeruju da ih posjeduje. Još jednom, ona odgovara na isto pitanje koje zaokuplja komentatora, a ne na ono koje postavlja sama biblijska naracija.

6. Potifar je potajno vjerovao Josifu

Knjiga Postanja bilježi jednostavan slijed događaja. Potifar čuje optužbu svoje žene i „**njegov gnjev se rasplamsao**“. Ništa ne sugerise da je potajno sumnjao u njenu priču.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 40:4 ⁷⁴	Patrijarsi i proroci ⁷⁵
„Potifar, njegov stari gospodar, koji je sada bio uvjeren u njegovu nevinost zbog povjerenja koje mu je ukazao; iako ga je, da bi prikrio sramotu svoje žene, i dalje držao u zatvoru.“	„Da je Potifar povjerovao optužbi svoje žene protiv Josifa, mladi Jevrej bi izgubio život; ali skromnost i čestitost koje su uvijek karakterisale njegovo ponašanje... bili su dokaz njegove nevinosti; pa ipak, da bi spasio ugled kuće svog gospodara, bio je prepušten sramoti i ropstvu.“

⁷² Columbian Family Bible, note on Genesis 44:5.

⁷³ Patriarchs and Prophets, 229.

⁷⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 40:4.

⁷⁵ Patriarchs and Prophets, 218.

A sada pročitajte sam stih:

„Kada je njegov gospodar čuo riječi svoje žene, koja je rekla: ‘To i to mi je učinio tvoj sluga,’ žestoko se razgnjevio.“ (Post. 39:19)

Primijetite šta se dogodilo. Biblijski tekst kaže da se Potifar razgnjevio. Komentator je smatrao problematičnim to što bi častan čovjek osudio nevinog slugu, pa je izmislio objašnjenje: Potifar je znao da je Josif nevin, ali ga je ipak zatvorio kako bi zaštitio ugled svoje žene.

Elen Vajt usvaja isto objašnjenje i proširuje ga. Josif bi, kaže ona, bio pogubljen da je Potifar zaista povjerovao u optužbu.

Štaviše, imala je i drugu knjigu u svojoj biblioteci koja se pravdala istim izgovorom: *Životi i pouke patrijarha* od Džona Kaminga – autora kojeg je često plagirala. Kaming piše:

„Izgleda da je Potifar imao snažan utisak... da je Josif lažno optužen, da je njegova žena kriva, i možda je tajno prenio taj svoj utisak tamničaru; jer su tamničareve upute od gospodara bile da primi Josifa kao zatvorenika, kako bi se vanjski ugled mogao spasiti, ali da ga tretiraju kao prijatelja i nevinog slugu.“⁷⁶

Njena Biblija je rekla da je prikrivanje štitilo *ženu*. Kaming je rekao da je to štitilo *privid*. Elen Vajt je napisala da je to urađeno „da spasi ugled kuće svog gospodara.“ Zauzela je Kamingovo gledište po ovom pitanju.

Treća knjiga na njenoj polici imala je isti izgovor. Tomas Dž. Konant, 1868. godine, takođe nije mogao uskladiti rečenicu s optužbom:

„Ova činjenica, u vezi s povjerenjem koje je Josif ranije ulivao, ojačana naivnim i istinoljubivim tvrdnja o njegovoj nevinosti, može objasniti blagost koja mu je ukazana, a koja je inače nerazumljiva.“⁷⁷

Obratite pažnju na poslednju rečenicu. Komentator priznaje da mu biblijski tekst nema smisla u sadašnjem obliku – i izmišlja motiv da ga prilagodi. Tri knjige su to učinile. Elen Vajt je uzela njihovo rješenje i predstavila ga kao istoriju.

⁷⁶ John Cumming, *Lives and Lessons of the Patriarchs Unfolded and Illustrated* (London: John F. Shaw, 1865), on Joseph falsely accused.

⁷⁷ Conant, *Genesis*, note on Genesis 39:7.

Ovo nije dodatni detalj koji pruža otkrivenje. To je pokušaj rješavanja problema koji je komentator uočio u Postanju – i onaj za koji biblijski tekst nikada ne traži da bude riješen. Pokušaj komentara da ublaži naš pogled na Potifara postaje dio njene nadahnute naracije.

Do sada je obrazac nepogrešiv. Biblija priča priču. Komentatori se brinu o priči. Elen Vajt se brine o potpuno istim stvarima. Ona više puta prekida biblijski narativ kako bi branila Abrama, Josifa i Noja upravo na onim mjestima gdje su se komentatori devetnaestog vijeka osjećali obaveznima da ih brane. To nije otisak nezavisnog otkrivenja. To je otisak književne zavisnosti.

NAGADANJE UNAPRIJEĐENO U OTKRIVENJE

Postoji ogromna razlika između tvrdnje „*možda se ovo dogodilo*“ i tvrdnje „*ovo se dogodilo*“. Iskreni komentatori znaju razliku. Oni označavaju granicu između Svetog pisma i spekulacije riječima poput „*možda*“, „*smatra se*“ i „*neki pretpostavljaju*“. Elen Vajt više puta uklanja ta upozorenja. Njihove pretpostavke postaju njena otkrivenja.

1. Zmija je imala krila

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 3:1⁷⁸	Patrijarsi i proroci⁷⁹
„Čini se da je opšte poznato da je zmija bila blaža i nježnija... da nije puzala po zemlji, već je išla uzdignute glave i prsa... Vjerovatno je bila od one vrste... krilate zmije... nazvane vatrenom... jer je izgledala blistavo poput vatre dok je letjela u zraku... Stoga se smatra da je đavo iskoristio ovu vrstu zmije kako bi mogao ličiti na jednog od tih anđela svjetlosti.“	„Sotona je odlučio da kao svog medijuma upotrijebi zmiju – masku dobro prilagođenu njegovoj svrsi obmane. Zmija je tada bila jedno od najmudrijih i najljepših stvorenja na zemlji. Imala je krila i dok je letjela kroz zrak, odisala je blistavim sjajem, koji ima boju i sjaj ugaćanog zlata.“

⁷⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 3:1.

⁷⁹ Patriarchs and Prophets, 53.

Primijetite šta nestaje. Komentator više puta priznaje da nagađa: „**čini se**“, „**vjerovatno**“, „**smatra se**“. Elen Vajt izvještava o istoj rekonstrukciji kao da ju je vidjela. Zmija više nije vjerovatno imala krila – **imala** je krila. Više nije izgledala kao anđeo svjetlosti – letjela je zrakom u blistavom sjaju. Sveto pismo ne kaže ništa od ovoga. Vajtova pretvara maštu komentatora u činjenicu.

2. Vatra je pala na Abelov oltar

U Postanju 4:4 jednostavno piše: „Gospod pogleda na Abela i na njegovu žrtvu.“ Nikada se ne objašnjava *kako* je Abel znao da je njegova žrtva prihvaćena. Ta tišina je izazvala vjekove nagađanja.

Adam Klark, Post. 4:5⁸⁰ Kolumbijska porodična Biblija, Post. 4:4–5⁸¹	Patrijarsi i proroci⁸²
Klark: „O načinu na koji je Bog posvjeđoio svoje odobrenje, nismo obaviješteni; vjerovatno je to bilo, kao u slučaju Ilije, spuštanjem vatre s neba i spaljujući žrtvu.“ Kolumbijska Biblija: „Jevreji su uglavnom bili mišljenja da je vidljivi znak prihvatanja Abelove žrtve bila vatra ili munja koja je došla s neba i spalila je.“	„I Gospod pogleda na Abela i na njegovu žrtvu.“ Vatra je bljesnula s neba i progutala žrtvu. Ali Kain... prinese samo žrtvu od voća. Nije bilo znaka s neba koji bi pokazao da je prihvaćena.“

Elen Vajt je imala komentar Adama Klarka u svojoj biblioteci. On počinje otvorenim priznanjem: „*nismo obaviješteni*.“ Tek tada se usuđuje ponuditi mogućnost – „*vjerovatno je to bilo*“ vatrom s neba. Kolumbijska Biblija je podjednako oprezna, pripisujući tu ideju jevrejskom mišljenju, a ne biblijskom tekstu. Komentatori paze da razlikuju Sveto pismo od spekulacije.

Elen Vajt nije posjedovala komentar Postanja Žana Kalvina. Da

⁸⁰ Adam Clarke, Commentary on the Holy Bible, note on Genesis 4:5.

⁸¹ Columbian Family Bible, note on Genesis 4:4–5.

⁸² Patriarchs and Prophets, 71.

ga je konsultovala, pronašla bi jednog od većih hrišćanskih komentatora koji upozorava da se upravo ova priča ne zasniva na biblijskim dokazima i da je treba odbaciti kao jevrejsku basnu:

„Jevreji, prema svom običaju, izvještavaju o proricanjima i zamišljaju da je Abelova žrtva uništena nebeskom vatrom; ali, budući da ne bismo trebali sebi dozvoliti toliku slobodu da izmišljamo čuda za koja nemamo svjedočanstvo iz Svetog pisma, jevrejske basne treba da se odbace.“⁸³

Elen Vajt ne bira samo jedno od suprotstavljenih mišljenja. Ona ga pretvara u otkrivenje. Svaka prepreka nestaje. Vjerovatno postaje sigurnost. Jevrejska tradicija postaje istorija očevica. Ono što su pažljivi komentatori tretirali kao nagađanje, ona predstavlja kao nešto što joj je u Duhu pokazano.

3. Lamah se hvalio

Postanje 4:23-24 je jedan od najtežih odlomaka u cijeloj knjizi Postanja. Značenje Lamehovog govora zbunjuje tumače vjekovima, a komentator ispod teksta to spremno priznaje.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 4:23 ⁸⁴	Patrijarsi i proroci ⁸⁵
„Da bi se shvatio smisao ovog Lamehovog govora upućenog njegovim ženama, uložena je velika domišljatost... onda, čitajući ove riječi... uz ispitivanje, smisao će biti: ‘Čega bih se trebao bojati?... Ako se Kain osvećuje sedmostruko, sigurno, ako bi mene neko udario, ja bih se osvećivao sedamdeset i sedam puta.’ Za ovaj govor nije pronađen bolji smisao.“	„Lameh, peti po porijeklu, dodao je poligamiju i, hvale-savo prkosan, priznavao je Boga, samo da bi iz Kai-nove osvete izvukao uvjeravanje u vlastitu sigurnost...“

Obratite pažnju na iskrenost komentatora: „*Uložena je velika*

⁸³ John Calvin, Commentary on Genesis, note on Genesis 4:5.

⁸⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 4:23.

⁸⁵ Patriarchs and Prophets, 81.

domišljatost. “ Njegovo predloženo rješenje zavisi od ponovne interpunkcije hebrejskog pitanja: „Čega bih se trebao bojati?“ – i čak i tada on oprezno zaključuje samo da „*nije pronađeno bolje značenje*“. To se nudi kao najmanje nezadovoljavajuće objašnjenje izuzetno nejasnog teksta.

Elen Vajt tretira pitanje sasvim drugačije. Gramatička nesigurnost nestaje. Najmanje *nezadovoljavajuće* čitanje dobija njeno proročko odobrenje. Lameh više nije figura čije bi se nejasne riječi *mogle* shvatiti kao prkosne; on postaje čovjek koji je „hvalisavo prkosan“.

Još jednom, komentatorovo probno rješenje postaje proročka sigurnost. Postanje nikada ne pripisuje Lamehu nikakav motiv. Komentator nagađa. Elen Vajt predstavlja njegovu pretpostavku kao otkrivenu istoriju.

Treba napomenuti da nije cilj opovrgnuti ove pretpostavke koje su najvjerovatnije tačne – cilj je jednostavno pokazati književnu zavisnost Elen Vajt koja je plagirane ideje pretvarala u proročko otkrivenje.

4. Bilans iskušenja

Kada Potifarova žena pokuša da se približi, Postanje bilježi Josifovo odbijanje u jednoj rečenici. Kolumbijska Biblija izračunava šta je bilo u pitanju na obje strane. Isto čini i ona – koristeći iste termine.

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 39:9⁸⁶	Patrijarsi i proroci⁸⁷
„Prirodno je mogao očekivati prikrivanje svog zločina, nagrade i oprostjenja od svoje ljubavnice; mogao je i dalje uživati u svom položaju i očekivati napredovanje: naprotiv, nije se mogao nadati ničemu, ako bi odbio, osim lažnim optužbama, sramoti i... možda smrt...“	„Josif je dobro znao kakve će biti posledice otpora. S jedne strane bili su prikrivanje, naklonost i nagrade; s druge strane, sramota, zatvor, možda smrt...“

„Možda smrt“ – doslovno – i cijela formula: prikrivanje i nagrade

⁸⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 39:9.

⁸⁷ Patriarchs and Prophets, 217.

s jedne strane, sramota i smrt s druge.

5. Zaboravni batler

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 40:14 ⁸⁸	Patrijarsi i proroci ⁸⁹
„Ponašanje batlera bilo je kao previše sretnih i uspješnih u životu: više nije mislio na svog bivšeg su-zatvorenika... a Josif je proveo još dvije cijele godine u zatvoru.“	„ali kada je vraćen u kraljevsku naklonost, više nije mislio na svog dobročinitelja. Josif je ostao zatvorenik još dvije godine. Nada koja je zapalila njegovo srce postepeno je gasnula.“

U tekstu KJV piše: „Ali glavni peharnik se nije sjetio Josifa, nego ga je zaboravio.“ *Nije više razmišljao o tome*, što nije fraza iz Svetog pisma. To je izmišljotina komentatora.

6. Rebekina „strategija“

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 27:5 ⁹⁰	Patrijarsi i proroci ⁹¹
„Dobro je znala da Isak više voli I-sava nego Jakova... Bila je odlučna, stoga, ako je moguće, da to spriječi i lukavstvom... da se to izrekne nad glavom njenog mlađeg sina.“	„Rebeka je pogodila njegovu namjeru... Uzalud je pokušavala uvjeriti Isaka i... odlučila je pribjeći strategiji...“

7. Jakovljevi zavjeti došli su iz zahvalnog srca

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 28:20 ⁹²	Patrijarsi i proroci ⁹³
--	------------------------------------

⁸⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 40:14.

⁸⁹ Patriarchs and Prophets, 219.

⁹⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 27:5.

⁹¹ Patriarchs and Prophets, 180.

⁹² Columbian Family Bible, note on Genesis 28:20.

⁹³ Patriarchs and Prophets, 187.

„Ovo je bilo prirodno prepuno zahvalnosti i pobožno srce...”	„Jakov nije ovdje tražio da se pomiri s Bogom... ovaj zavjet je bio izliv srca ispunjenog zahvalnošću...”
--	---

8. Zašto je Jakov poslao glasnike

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 32:3, 9 ⁹⁴	Patrijarsi i proroci ⁹⁵
„[Jakov] je smatrao svojom dužnošću da upotrijebi svaku razboritu metodu kako bi osigurao svoju sigurnost; stoga šalje ovu poruku Isavu kako bi ublažio ogorčenost koju je možda još uvijek gajio.“ „Nakon što je ovaj budni patrijarh učinio sve što je ljudska razboritost mogla predložiti za njegovo oslobođenje, on se oslanja na svog Boga radi zaštite.“	„Ipak, Jakov je osjećao da mora nešto učiniti kako bi osigurao vlastitu sigurnost. Stoga je poslao glasnike s pomirljivim pozdravom svom bratu.“ „učinio sve što je u njegovoj moći da iskupi nepravdu prema bratu i da ukloni prijeteću opasnost, a zatim se u poniženju i pokajanju molio za božansku zaštitu.“

Postanje nam govori da je Jakov poslao glasnike Isavu, ali nam ne govori *zašto*. Tekst jednostavno bilježi radnju: „Tada Jakov posla glasnike pred sobom Isavu, bratu svome“ (Post. 32:3). Motiv se mora zaključiti iz okolnosti događaja.

Kolumbijska porodična Biblija pruža taj zaključak. Jakov je koristio „svaku razboritu metodu“ koja mu je bila na raspolaganju kako bi osigurao svoju sigurnost i „ublažio ogorčenost“ koju je Isav možda još uvijek osjećao. Zatim, nakon što je učinio „sve što ljudska razboritost može predložiti“, Jakov se okreće Bogu za zaštitu.

To tumačenje se pojavljuje gotovo netaknuto u knjizi *Patrijarsi i proroci*. Jakov je morao „nešto da uradi da osigura svoju sigurnost“, pa je poslao Isavu pomirljiv pozdrav. Nakon što je učinio „sve što je u

⁹⁴ Columbian Family Bible, notes on Genesis 32:3 and 32:9.

⁹⁵ Patriarchs and Prophets, 195-196.

njegovoj moći“ da spriječi opasnost, molio je za božansku zaštitu.

Knjiga „Patrijarsi i proroci“ ne samo da reprodukuje događaj za-bilježen u Postanju. Ona reprodukuje **komentatorovo objašnjenje Jakovljevog motiva koje Postanje ostavlja neobjašnjenim.**

Upozorenje na prevaru: Prema uvodu Urije Smita u knjigu Elen Vajt, ovo je upravo vrijednost koju je ona dodala – otkrivanje „izvora djelovanja“ koji stoje iza biblijske naracije. Ljudi su plaćali novac kako bi kupili prorokov božanski uvid u motive biblijskih likova. Nisu ni shvatali da ti motivi dolaze iz biblijskog komentara.

9. Odjeća od svjetlosti

Kolumbijska porodična Biblija, Post. 2:25 ⁹⁶	Patrijarsi i proroci ⁹⁷
„Mišljenje je Svetog Hrizostoma i drugih da su tijela Adama i Eve bila... odjevena u svjetlucavu odjeću, da im nije bila potrebna vještačka odjeća za pokrivanje...“	„Bezgrešni par nije nosio vještačku odjeću; bili su odjeveni pokrovom svjetlosti i slave, kakve nose anđeli.“

Ovo je više od zajedničkog vjerovanja da su Adam i Eva bili odjeveni u svjetlost. To je isti književni kontrast, izražen istim neobičnim pridjevom. Komentator primjećuje da je teorija o *haljinama od svjetlosti* bila samo mišljenje. Elen Vajt usvaja jezik komentatora kao da je to činjenica.

10. „Po običaju ljudi“

Paralela je ovdje dublja od zajedničke fraze. Postanje sadrži dva odlomka koji kao da pripisuju ljudska ograničenja Bogu. U jednom, On se „sjeća“ svog saveza. U drugom, On „silazi“ da istraži Sodom. Komentator prepoznaje teološku poteškoću i rješava oba odlomka istim interpretativnim principom. Elen Vajt čini potpuno istu stvar.

⁹⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 2:25.

⁹⁷ Patriarchs and Prophets, 45.

Kolumbijska porodična Biblija⁹⁸	Patrijarsi i proroci⁹⁹
Post. 9:16: „Ovo je rečeno na ljudski način... i ne smije se smatrati da ukazuje na zaboravnost u Bogu.“	str. 106: „Ovo ne znači da će On ikada zaboraviti; ali On nam govori našim jezikom, da bismo Ga bolje razumjeli.“
Post. 18:21: „Sveznajuće Biće je bilo u potpunosti obaviješteno o svim zločinima počinjenim u Sodomu... to je nesumnjivo figurativni izraz, prilagođen plitkim sposobnostima stanovnika ove zemaljske sfere.“	str. 139: „Bog je dobro znao mjeru sodomske krivice; ali izrazio se na ljudski način, da bi se mogla razumjeti pravda Njegovih postupaka.“

Obratite pažnju na obrazac. U Postanju 9 komentator objašnjava da se Bog ne sjeća jer je doslovno zaboravio. U Postanju 18 objašnjava da Bog doslovno ne silazi jer mu nedostaju informacije. U oba slučaja jezik je prilagođavanje ljudskom razumijevanju. Elen Vajt slijedi isto razmišljanje u ista dva odlomka, čak zadržavajući karakterističan izraz komentatora, „po ljudskom običaju“.

Ovo nije zajednička priča, niti čak zajednička doktrina. To je zajednička metoda tumačenja. Suočeni s istim antropomorfizmima, oba pisca primjenjuju isto teološko rješenje na istim mjestima. Komentator objašnjava teške stihove. Vajtova reprodukuje njegova objašnjenja kao da su joj bila otkrivena.

DODATNI PRIMJERI USVAJANJA IDEJA

Evo daljnjih primjera iz Postanja 1 do 50 gdje Elen Vajt usvaja vanbiblijske ideje komentatora Kolumbijske Biblije, a ponekad čak i njihove same riječi:

Komentatorova pretpostavka	Tvrdnja Elen Vajt
Stvaranje svijeta, Post 1:26. „Svijet je sada kao plemićka palata,	„Njegova površina bila je raznolika s planinama, brdima i ravnicama,

⁹⁸ Columbian Family Bible, notes on Genesis 9:16 and 18:21.

⁹⁹ Patriarchs and Prophets, 106, 139.

opremljen svim pogodnostima, zrak čist i pogodan za disanje... zemlja raznolika s planinama, rije-kama i zelenim ravnicama... Bog je nastavio stvarati plemenitiju tvorevinu.“ ¹⁰⁰	ispresijecanim plemenitim rije-kama... Zrak, neokaljan smrdljivom mijazmom, bio je čist i zdrav. Cijeli krajolik nadmašivao je ljepotom ukrašeno imanje najponosnije palate...“ ¹⁰¹
Čovjek nije stvoren za samoću, Post 2:18. „Razmatranje ljepota prirode ne bi imalo nikakve čari za njega, kada bi bio lišen suputnika koji bi s njim podijelili blagoslov... kao što Septuaginta... kaže, drugo ja.“ ¹⁰²	„Bez društva, prekrasni prizori i divna zanimanja Edena ne bi joj donijeli savršenu sreću.... ona je bila njegovo drugo ja.“ ¹⁰³
Svrha Drveta života, Post 2:9. „Oci prvobitne crkve su mišljenja da njegov plod održava tijelo ‘neraspadljivim’ i da će ‘učiniti zemaljska tijela čovječanstva besmrtnima.“ ¹⁰⁴	„Da bi posjedovao beskonačno postojanje, čovjek mora nastaviti da uživa u plodovima drveta života. Lišen toga, njegova vitalnost bi postepeno opadala sve dok život ne bi potpuno izumro.“ ¹⁰⁵
Hladnoća nakon Pada, Post 3:7. „Drugi su zamišljali da je nakon čovjekovog pada... zrak postao nestabilan, a hladna drhtavica im je obuzela udove, zbog čega su osjećali da im je potrebno pokrivanje tijela.“ ¹⁰⁶	„Zrak, koji je dotad bio blage i ujednačene temperature, kao da je hladio krivi par.... i da bi to promijenili, nastojali su sebi napraviti pokrivač.“ ¹⁰⁷
Skrivanje od Boga, Post 3:8. „Dok su naši praroditelji bili u	„U svojoj nevinosti i svetosti rado-sno su dočekali dolazak svog

¹⁰⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 1:26.

¹⁰¹ Patriarchs and Prophets, 44.

¹⁰² Columbian Family Bible, note on Genesis 2:18.

¹⁰³ Patriarchs and Prophets, 46.

¹⁰⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 2:9.

¹⁰⁵ Patriarchs and Prophets, 60.

¹⁰⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 3:7.

¹⁰⁷ Patriarchs and Prophets, 57.

stanju nevinosti i sreće, Božji dolazak se čuo s radošću i veseljem.... trebali bi se sakriti u najgušćem pokrivaču gajeva.“ ¹⁰⁸	Stvoritelja; ali sada su pobjegli u strahu i pokušali se sakriti u najdubljim kutcima vrta.“ ¹⁰⁹
Kainov razgovor, Post 4:8. „Vrlo je vjerovatno da je tokom ovog razgovora nešto što je bilo neugodno već iritiranom Kainovom umu.“ ¹¹⁰	Opskrbljuje cijeli dijalog – Kainovo prijekor, Abelovu odbranu Božje pravde i rastući bijes koji završava ubistvom. ¹¹¹
Prepotopna dugovječnost, Post 5. „Nesumnjivo je Božjim providenjem bilo određeno da se znanje i religija brže umnožavaju, i nauka prije dovede do savršenstva.“ ¹¹²	„njihove prednosti za sticanje i religijskog i naučnog znanje bile su bez premca.“ ¹¹³
Enohov prenos, Post 5:24. Ovim je Bogu bilo drago utješiti čestite ljude u tom ranom dobu sigurnom i izvjesnom nadom u bolji život.“ ¹¹⁴	„Prevođenjem Enoha, Gospod je namjeravao da nauči važnu lekciju. Postojala je opasnost da će ljudi podleći obeshrabrenju... [to] je davalo nadu čovjeku.“ ¹¹⁵
Anđeli su navodili životinje, Post 6:20. „Božjom brigom... ili instinktom... ili je možda služba anđela korištena da ih dovede do arke.“ ¹¹⁶	„Vođene svetim anđelima“...ušle su dvoje po dvoje k Noju u arku.“ ¹¹⁷ Vajtova je odabrala treću opciju, a zatim izbrisala „možda“.
Nebeske brane, Post 7:11. „Ili, kako se može prevesti katarakta s	„Činilo se da voda dolazi iz oblaka u moćnom kataraktu...“ ¹¹⁹

¹⁰⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 3:8.

¹⁰⁹ Patriarchs and Prophets, 57.

¹¹⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 4:8–10.

¹¹¹ Patriarchs and Prophets, 71–74.

¹¹² Columbian Family Bible, note on Genesis 5 (on the longevity of the antediluvians).

¹¹³ Patriarchs and Prophets, 82.

¹¹⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 5:24.

¹¹⁵ Patriarchs and Prophets, 88–89.

¹¹⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 6:20.

¹¹⁷ Patriarchs and Prophets, 97.

¹¹⁹ Patriarchs and Prophets, 101.

neba; jer kiša nije padala u pljusko- vima, nego u poplavama.“ ¹¹⁸	Usvajanje predloženog alternativ- nog prevoda, a ne KJV teksta.
Bezobalni okean, Post 8:1. „Preži- vjeli su sada plutali na ogromnim valovima okeana bez obale“ ¹²⁰	„Ljudi su gledali širom svijeta bez- obalni okean... bacani s jednog vala na drugi.“ ¹²¹
Gavran, Post 8:7. „Bio je to pri- kladan glasnik, jer je Noje znao da će čim se zemlja osuši biti privučen mirisom mrtvih leševa da odleti da- leko od arke.“ ¹²²	„Poslali su gavrana, pticu brzog njuha, da se otkrije da li se zemlja osušila.“ ¹²³
Čekanje da napusti arku, Post 8:16. „njegova pobožnost mu nije dozvolila da napusti arku dok ne primi Božju zapovijest, kao što ju je prije primio za ulazak u nju.“ ¹²⁴	„Pošto je ušao po Božjoj zapovije- sti, čekao je posebna uputstva za odlazak.“ ¹²⁵
Prva briga, Post 8:20. „Bogu se mora služiti na prvom mjestu... Bogu su bili ugodni dobrovoljni prinosi“ ¹²⁶	„Naša prva briga trebala bi biti da pružimo svoje dobrovoljne prinose Bogu.“ ¹²⁷
Rasijanje, Post 11:7. „Bilo je potrebno da se rasprše, radi bržeg naseljavanja Zemlje... i njihova je zavjera stoga mudro osujećena pro- viđenjem njihovog Stvoritelja.“ ¹²⁸	„Ovo raspršivanje je bilo sredstvo naseljavanja Zemlje... i tako je Gospodnja namjera ostvarena istim sredstvima koja su ljudi koristili da spriječe njeno ispunjenje.“ ¹²⁹ Oboje pripisuju rasijanju svrhu koju samo

¹¹⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 7:11.

¹²⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 8:1.

¹²¹ Patriarchs and Prophets, 100.

¹²² Columbian Family Bible, note on Genesis 8:7.

¹²³ Patriarchs and Prophets, 105.

¹²⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 8:16.

¹²⁵ Patriarchs and Prophets, 105.

¹²⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 8:20.

¹²⁷ Patriarchs and Prophets, 105.

¹²⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 11:7.

¹²⁹ Patriarchs and Prophets, 120.

	Postanje 11 nikada ne navodi – naseljavanje Zemlje.
Vatra je zahvatila kulu, Post 11:8. „Neki od jevrejskih doktora kažu da je ovu kulu srušila strašna oluja, ili je spaljena vatrom s neba“ ¹³⁰	„Munje s neba..., kao dokaz Božjeg nezadovoljstva, srušile su gornji dio kule.“ ¹³¹ Postanje nikada ne kaže da je kula na bilo koji način oštećena. To je jevrejska basna.
Spomenik taštine, Post 11:8. „Kula je dugo ostala spomenik ljudske taštine“ ¹³²	„Spomenik na njihov ponos postao je spomen na njihovu ludost.“ ¹³³
Nahorovi idoli, Post 12:1. „Iz porodice Nahora, koji je postao idolo-poklonik, Post. xxxi. 30.“ ¹³⁴	„Njegov brat Nahor sa svojom porodicom čvrsto se držao svog doma i svojih idola...“ ¹³⁵ U Postanju 12 se nikada ne spominje Nahor.
Duše zadobijene u Haranu, Post 12:5. Klark: „frazu se može primijeniti ili na sluge ili na obraćenike, i u ovom potonjem smislu haldejski parafrazatori su razumjeli odlo-mak.“ ¹³⁶	„Tokom njihovog boravka u Haranu, i Abram i Sara su vodili druge ka obožavanju i služenju istinskom Bogu...“ ¹³⁷ Klark ovo nudi samo kao jedno od dva moguća tumačenja, eksplicitno pripisana haldejskim parafrazatorima. Vajtova odustaje od ograničenja i pripisivanja, navodeći to kao utvrđenu činjenicu.
Tamnoputi Egipćani, Post 12:14. „Nije ni čudo što se takva žena činila ljupkom tamnoputim i suncem	„Nije sumnjao da bi tamnoputi Egipćani poželjeli prelijepu

¹³⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 11:8.

¹³¹ Patriarchs and Prophets, 119.

¹³² Columbian Family Bible, note on Genesis 11:8.

¹³³ Patriarchs and Prophets, 123.

¹³⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 12:1.

¹³⁵ Patriarchs and Prophets, 127.

¹³⁶ Adam Clarke, Commentary, note on Genesis 12:5; cf. Matthew Henry, Exposition, on Genesis 12:5.

¹³⁷ Patriarchs and Prophets, 127.

opaljenim sinovima Egipta ¹³⁸	strankinju. ¹³⁹
Stariji i nadređeni, Post 13:8. „Kao nadređeni i stariji mogao je istrajati u svojoj tvrdnji... ali... predlaže prijateljski razlaz.“ ¹⁴⁰	„Abram je bio stariji od Lota po godinama, i njegov nadređeni u rodbini, bogatstvu i položaju; ipak, on je bio prvi koji je predložio planove za očuvanje mira.“ ¹⁴¹
Zašto se Abram bojao, Post 15:1. „Prirodno je pretpostaviti da se Abram... morao izvjesno bojati njihovog povratka i obilne osvete na njemu zbog njihovog poraza.“ ¹⁴²	„Narodi čije je snage porazio bi nesumnjivo mogli obnoviti invaziju na Hanan i učiniti ga posebnim objektom svoje osvete.“ ¹⁴³ Knjiga Postanja ne daje razlog za „Ne boj se“.
Ceremonija saveza, Post 15:10. „Ovo je bila svečana ceremonija koja se koristi kod nekoliko naroda kada bi sklopili bilo kakav savez ili pakt.“ ¹⁴⁴	„...korišćenje takvih formi kakve su bile uobičajene među ljudima za ratifikaciju svečanog saveza.“ ¹⁴⁵
„Sporedna žena“, Post 16:2. Sara smatra to prilično nevjerovatnim... stoga nagovara Abrama da uzme Hagaru za svoju ženu, njegovu sporednu suprugu... [da] se božansko obećanje ispuni.“ ¹⁴⁶	„Misleći da je nemoguće da joj se rodi dijete u starosti, Sara je predložila, kao plan kojim bi se božanska namjera mogla ispuniti, da Abram uzme jednu od njenih sluškinja kao... sporednu suprugu.“ ¹⁴⁷
Abramovo gostoprимstvo, Post 18:2. „Ovaj časnı otac nije čekao dolazak putnika u svoj šator... već	„Bez čekanja da oni traže usluge, Abram je brzo ustao... i požurio za njima... nagovarao ih da mu ukažu

¹³⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 12:14.

¹³⁹ Patriarchs and Prophets, 130.

¹⁴⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 13:8.

¹⁴¹ Patriarchs and Prophets, 132.

¹⁴² Columbian Family Bible, note on Genesis 15:1.

¹⁴³ Patriarchs and Prophets, 136.

¹⁴⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 15:10.

¹⁴⁵ Patriarchs and Prophets, 137.

¹⁴⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 16:2.

¹⁴⁷ Patriarchs and Prophets, 145.

je istrčao u susret njima, da ih pozove na odmor i okrepljenje.“ ¹⁴⁸	časť tako što će ostati na okrepljenju.“ ¹⁴⁹
Abram posrednik, Post 18:23. „primjer Abramove humanosti i dobrohotnosti koji se ne može porediti s historijom, osim u saosjećanju našeg Božanskog Otkupitelja. Ohrabren dobrotom svog cilja, on se približava Bogu i moli da pravednici budu spašeni.“ ¹⁵⁰	„Duh Abrama bio je duh Hristov. Sin Božji je sam veliki Posrednik u ime grešnika.“ ¹⁵¹
Lot na vratima, Post 19:1. „Ili je imao neku sudsku vlast, ili možemo pretpostaviti da je pazio van, kao Abram, na vratima njegovog šatora, tražeći priliku da pokaže svoje gostoprimstvo.“ ¹⁵²	„Lot je jednom od svojih dužnosti učinio da bdi na njihovom ulazu... pouke koje je naučio iz Abramovog primjera.“ ¹⁵³
Lotove kćeri, Post 19:31. „Prirodno je pretpostaviti i da Lotove kćeri, vidjevši bezgraničnu razuzdanost koja je vladala u Sodomu, nisu osjećale veliki užas zbog zločina incesta.“ ¹⁵⁴	„Grešno ponašanje njegovih kćeri bilo je rezultat... zle asocijacije tog gnusnog mjesta... Njegova moralna pokvarenost postala je toliko isprepletena s njihovim karakterom da nisu mogli razlikovati dobro od zla.“ ¹⁵⁵
Eliezer po imenu, Post 24:10. „Sluga koji se ovdje spominje izgleda da je bio Eliezer; čime se vjerovatno misli na starješinstvo u	Abram ga je povjerio svom najstarijem slugi, bogobožnom čovjeku od iskustva i zdravog rasuđivanja... i on ga je nazvao Eliezer .“ ¹⁵⁷

¹⁴⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 18:2.

¹⁴⁹ Patriarchs and Prophets, 138.

¹⁵⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 18:23.

¹⁵¹ Patriarchs and Prophets, 139–140.

¹⁵² Columbian Family Bible, note on Genesis 19:1.

¹⁵³ Patriarchs and Prophets, 157–158.

¹⁵⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 19:31.

¹⁵⁵ Patriarchs and Prophets, 167.

¹⁵⁷ Patriarchs and Prophets, 171, 173.

dostojanstvu i povjerenju, a ne u godinama.“ ¹⁵⁶	Postanje 24 nikada ne imenuje slugu.
Rebekin pristanak, Post 24:58. „Na Rebekinu volju nije stavljeno nikakvo ograničenje... Budući da volja ne može biti prisiljena, izbor bi stoga trebao biti dobrovoljan.“ ¹⁵⁸	„Niko nije bio obavezan da stupi u brak s nekim koga nije mogao voljeti; ali u iskazivanju svoje naklonosti, mladi su se vodili sudom svojih iskusnih, bogobožasnih roditelja.“ ¹⁵⁹
Isavovo uzimanje dvije idolopoklonske žene nije uticalo na Jakovljevu odluku, Post 27:1. „Prilično je neobično da njegov brak s dvije idolopoklonske žene nije spriječio očevu pristranost u njegovu korist.“ ¹⁶⁰	„Isav je uzeo dvije žene od kćeri Hetovih. One su bile štovateljice lažnih bogova, a njihovo idolopoklonstvo je bilo gorka bol za Isaka i Rebeku. Isav je prekršio jedan od uslova saveza, koji je zabranjivao brak između izabranog naroda i neznabožaca; ipak, Isak je i dalje bio nepokolebljiv u svojoj odlučnosti da mu podari pravo prvorodstva.“ ¹⁶¹
Labanov izgovor, Post 29:27. „Jakov je trebao zadržati Leu za čast porodice.“ ¹⁶²	„Otac je insistirao da Lea ne bude odbačena, budući da bi ovo nanijelo sramotu porodici.“ ¹⁶³
Mahanajim, Post 32:2. „Vojske ili logori vjerovatno od anđela koji su se pojavili poput dvije vojske postrojene da ga zaštite.“ ¹⁶⁴	„dvije vojske... činilo se kao da ga nebeski anđeli okružuju... kao da ga štite... Mahanajim – dvije vojske, ili, logora...“ ¹⁶⁵
Plašljivost zbog krivnje, Post	„U svom kajanju i plašljivosti

¹⁵⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 24:10.

¹⁵⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 24:58.

¹⁵⁹ Patriarchs and Prophets, 171.

¹⁶⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 27:1.

¹⁶¹ Patriarchs and Prophets, 179.

¹⁶² Columbian Family Bible, note on Genesis 29:27.

¹⁶³ Patriarchs and Prophets, 189.

¹⁶⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 32:2.

¹⁶⁵ Patriarchs and Prophets, 195.

32:7. „Primjer plašljivosti zbog krivnje... svijest da je povrijedio brata i dalje mu uznemirava um.“¹⁶⁶	nastojao je izbjegavati ljude... Njegov grijeh u prevari oca bio je uvijek pred njim... prekori optužujuće savjesti činili su njegovo putovanje vrlo tužnim.“¹⁶⁷
Identitet rvača, Post 32:24. „Većina komentatora smatra da je to bio anđeo... ali... postoje i oni koji pretpostavljaju da je to bio vječni Logos, Sin Božji.“¹⁶⁸	„Bio je to Hrist, ‘Anđeo saveza’, koji se objavio Jakovu.“¹⁶⁹ Ona ovdje zauzima stav manjine, birajući uzbudljiviju mogućnost.
Simeon i Levi, Post 34:25. „To djelo je bilo sramoćenje protiv svakog ljudskog principa... Pa mogao bi, čak i na smrtnoj postelji, vapiti ‘O dušo moja! ne ulazi u njihovu tajnu.’“¹⁷⁰	„Vijest o njihovoj osveti ispunila ga je užasom... to pokazuju riječi kojima se, skoro pedeset godina kasnije, osvrnuo na to, dok je ležao na smrtnoj postelji u Egiptu.“¹⁷¹
Devorino putovanje, Post 35:8. „Ova žena došla je sa svojom gospodaricom iz Mesopotamije u Hanan.“¹⁷²	„Rebekina dadilja, Devora, koja je morala pratiti svoju gospodaricu iz Mesopotamije u zemlju Hanan.“¹⁷³
Zašto je Jakov poslao Josifa, Post 37:13. „Jakovljeva roditeljska zabrinutost bila je takva da je, znajući opasnost... poslao Josifa... ne sluteći da je njihova zloba... dostigla takav nivo.“¹⁷⁴	„Otac je počeo da se plaši za njihovu sigurnost ... Da je Jakov znao prava osjećanja svojih sinova prema Josifu, ne bi ga povjerio njima samoga.“¹⁷⁵

¹⁶⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 32:7.

¹⁶⁷ Patriarchs and Prophets, 183, 195.

¹⁶⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 32:24.

¹⁶⁹ Patriarchs and Prophets, 196.

¹⁷⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 34:25.

¹⁷¹ Patriarchs and Prophets, 204.

¹⁷² Columbian Family Bible, note on Genesis 35:8.

¹⁷³ Patriarchs and Prophets, 206.

¹⁷⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 37:13.

¹⁷⁵ Patriarchs and Prophets, 210.

Strogost zatvora, Post 39:20. „toko- m tog dijela vremena bio je tretiran s najvećom strogoćom.“ ¹⁷⁶	„U početku je Josif bio tretiran s velikom strogoćom od strane nje- govih tamničara.“ ¹⁷⁷
Zašto Simeon, Post 42:24. „On je bio taj glavni akter protiv Josifa – rabini čak kažu da je on bio ista o- soba koja ga je stavila u jamu.“ ¹⁷⁸	„Simeon je bio podstrekač i glavni akter... i upravo zbog toga je iz- bor pao na njega. “ ¹⁷⁹ Knjiga Postanja nikada ne kaže zašto je Jo- sif izabrao Simeona.
Benjaminov dio, Post 43:34. „...da posmatra hoće li gledati na svog mlađeg brata istim zavidnim okom kao što su gledali na njega sa- mog.“ ¹⁸⁰	„Nadao se da će utvrditi da li se na najmlađeg brata gleda sa zavišću i mržnjom koja je pokazana prema njemu.“ ¹⁸¹
Elokventan govor, Post 44:18. „predivna mješavina muževnosti, jednostavnosti i prava elokvencija; i zaista, to je bilo toliko patetično i dirljivo da je Josifu bilo nemoguće nastaviti sa svojom obmanom...“ ¹⁸²	„Riječima dirljive elokvencije opi- sao je očevu tugu... Čuvši Judinu plemenitu ponudu... glasno plačući, povikao je: ‘Ja sam Josif.’“ ¹⁸³
Zanimjeli, Post 45:3. „njegova braća su bila zanimjela od zapre- paštenja.“ ¹⁸⁴	„Njegova braća su stajala nepo- mično, nijemi od straha i čuđe- nja.“ ¹⁸⁵
Opasnosti dvora, Post 46:34. Pro- glašavajući se pastirima, „osigurali bi da budu smješteni u zasebnom	„Josif... je nastojao spasiti svoju braću od iskušenja kojima bi bili izloženi na paganskom dvoru.“ ¹⁸⁷

¹⁷⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 39:20.

¹⁷⁷ Patriarchs and Prophets, 218.

¹⁷⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 42:24.

¹⁷⁹ Patriarchs and Prophets, 225.

¹⁸⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 43:34.

¹⁸¹ Patriarchs and Prophets, 226.

¹⁸² Columbian Family Bible, note on Genesis 44:18.

¹⁸³ Patriarchs and Prophets, 230.

¹⁸⁴ Columbian Family Bible, note on Genesis 45:3.

¹⁸⁵ Patriarchs and Prophets, 230.

¹⁸⁷ Patriarchs and Prophets, 233.

tijelu, daleko od zamki dvora.“ ¹⁸⁶	
Jakovljeve mutne oči, Post 48:8. „Ili kroz zamućenje vida... Jakov još nije primijetio dvojicu mladića koji su stajali pored njega: ali kad mu je rečeno ko su, poželio ih je zagrliti.“ ¹⁸⁸	„Jakovljeve oči su bile mutne s godinama, i nije bio svjestan prisustva mladića... Kada su mu rekli... patrijarh ih je zagrlio i poljubio.“ ¹⁸⁹ Oba pisca dodaju da Jakov nije bio svjestan njihovog prisustva, ne samo da ih nije mogao identifikovati.
Simeon i Levi su se raspršili, Post 49:7. „Leviјеvo pleme nije imalo nasljedstvo... samo određeni broj gradova... Potomci Simeona imali su dio Judinog nasljedstva.“ ¹⁹⁰	„Leviје takođe nije dobio nasljedstvo osim četrdeset osam gradova raštrkanih po različitim djelovima zemlje... ovo pleme je imalo samo mali dio Judinog nasljedstva.“ ¹⁹¹

White Estate reklamira knjigu *Patrijarsi i proroci* kao djelo autorke s „neobičnim uvidima“.¹⁹² Ovo poglavlje pokazuje da mnoge prepoznatljive ideje iz knjige *Patrijarsi i proroci* nisu sišle s neba. One su se uzdigle sa stranica njene Kolumbijske Biblije.

¹⁸⁶ Columbian Family Bible, note on Genesis 46:34.

¹⁸⁸ Columbian Family Bible, note on Genesis 48:8.

¹⁸⁹ Patriarchs and Prophets, 234.

¹⁹⁰ Columbian Family Bible, note on Genesis 49:7.

¹⁹¹ Patriarchs and Prophets, 235.

¹⁹² Ellen G. White Estate, [Patriarchs and Prophets audio](#).

5. TOMAS KONANT

Neki adventistički apologeti sugerišu da je Elen Vajt posjedovala natprirodno znanje hebrejskog. Ali postoji daleko manje čudesno objašnjenje. **Imala je hebrejskog učenjaka koji je sjedio na njenoj polici za knjige i koji je već obavio teški posao za nju.**

Knjiga Postanja (The Book of Genesis, 1868) Tomasa Dž. Konanta razlikuje se od većine izvora ispitanih u ovoj knjizi. Konant je bio hebrejski učenjak, a njegove bilješke se bave samim hebrejskim tekstom – izborom prevoda, značenjem hebrejskih riječi i mjestima gdje engleski prevod ne uspijeva prenijeti ono što hebrejski kaže.

To čini Konanta posebno važnim. Komentar poput *Kolumbijske porodične Biblije* može pružiti narativnu ideju ili tumačenje do kojeg bi neko mogao doći samostalno. Konant pruža nešto mnogo specifičnije: **određeni zaključak o tome šta hebrejska riječ ili fraza znači.** Kada se isti taj zaključak pojavi u djelu *Patrijarsi i proroci* – koje je napisala žena bez obuke u hebrejskom – teško ga je objasniti kao nezavisni uvid.

PARALELE SA KONANTOM

U nastavku je navedeno pet primjera. Svaki od njih nedostaje u zapisu Vajtove u *Duhovnim darovima* iz 1864. godine, a svaki se pojavljuje tek nakon što je Konantov svezak ušao u njenu biblioteku.

1. Tarino domaćinstvo: Pravo obožavanje pomiješano s idolopoklonstvom

Postanje 11:26-32 daje Tarino rodoslovlje i govori nam da je porodica napustila Ur i nastanila se u Haranu. Ne govori ništa o idolopoklonstvu u Tarinom domaćinstvu. Jedini biblijski odlomak koji postavlja ovo pitanje je Jošua 24:2, gdje Jošua kaže da su Izraelovi očevi nekada „služili drugim bogovima“. Ali Jošua nam ne kaže da li je to idolopoklonstvo pripadalo Abramovoj užoj porodici ili ranijoj generaciji, iako je razumno zaključiti ovo potonje.

Konant bira jednu stranu te dvosmislenosti i predstavlja je kao

objašnjenje:

„Pravi Bog je i dalje bio priznat među neposrednim Abramovim precima; i mi trebamo shvatiti Jošuu 24:2 kao značenje da su s ovim znanjem bila povezana idolopoklonička praznovjerja i običaji.“¹⁹³

Knjiga *Patrijarsi i proroci* daje u suštini isto tumačenje:

„Do sada ga je pratila očeva porodica, jer sa svojim idolopoklonstvom su ujedinili obožavanje istinskog Boga.“¹⁹⁴

Poenta nije samo u tome što oba pisca spominju idolopoklonstvo. **Obojica rješavaju istu biblijsku dvosmislenost na isti način:** Tera-hovo domaćinstvo je navodno zadržalo znanje o istinskom Bogu dok je uporedo s tim praktikovalo idolopoklonstvo. Postanje to nikada ne kaže. Jošua 24:2 to ne zahtijeva. Konant daje tumačenje, a *Patrijarsi i proroci* predstavljaju isto tumačenje kao istorijsku činjenicu.

I postoji otkrivajući hronološki problem. Zapis Elen Vajt iz 1864. godine kaže samo da je Abram pozvan iz „svog idolopokloničkog naroda“. ¹⁹⁵ Ne govori ništa o idolopoklonstvu unutar domaćinstva njegovog oca. Taj specifičan detalj pojavljuje se 1890. godine – nakon što je Konantova *Knjiga Postanja* ušla u njenu biblioteku.

Hebrejski učenjak pruža tumačenje; proročica pruža uvjerenje.

2. Zašto je Nahor ostao

Postanje 12:1 bilježi Božji nalog Abramom: napusti svoju zemlju, rodbinu i dom svog oca. Ali Postanje nam nikada ne govori zašto Nahor, Abramov brat, nije pošao s njim u Hanan. Njegovo odsustvo je jednostavno ostavljeno neobjašnjenim. Kasniji zapisi smještaju Nahorovu porodicu u područje Harana, ali nam nikada ne govore da je on odbio ići s Abramom ili zašto je ostao.

Konant ispunjava tu tišinu pretpostavkom:

„Abram je dobio upute... da napusti svoju rodbinu i očevu kuću, vjerovatno jer ih nije bilo moguće nagovoriti da ga prate... Nahor ih je

¹⁹³ Thomas J. Conant, *Genesis*, note on Genesis 11:26, referring to Joshua 24:2.

¹⁹⁴ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 127.

¹⁹⁵ Ellen White, *Spiritual Gifts*, vol. 3 (1864), 98.

ili prethodio ili ih je slijedio sve do Harana, i ostao tamo.“¹⁹⁶

Obratite pažnju na riječ „**vjerovatno**“. Konant zna da rekonstruiše događaje koje Postanje zapravo ne bilježi. On nudi razumno objašnjenje, ali se ne pretvara da zna da se to dogodilo.

Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ uklanja neizvjesnost i pretvara Konantovu rekonstrukciju u činjenicu:

„Njegov brat Nahor sa svojom porodicom držao se svog doma i njihovih idola.“¹⁹⁷

Sada se čitaocu ne govori samo da je Nahor ostao, već i *zašto*: bio je vezan za svoj dom i svoje idole. Pa ipak, Postanje to nikada ne kaže. Konant je nagađao objašnjenje; Elen Vajt to izvještava kao da je tome svjedočila.

Hronologija je opet bitna. Zapis Elen Vajt iz 1864. godine ne govori ništa o Nahoru. Detalj se pojavljuje u njenoj knjizi iz 1890. godine, nakon što joj je Konantova knjiga iz 1868. bila dostupna.

3. Mahanaim: Dvije vojske ili dva logora

U Postanju 32:1-2 piše da je Jakov sreo Božje anđele i dao tom mjestu ime Mahanajim. Ime znači „dva tabora“ ili „dvije vojske“, ali Postanje ne objašnjava šta su ta dva tabora predstavljala ili zašto su anđeli bili ulogoreni oko Jakova.

Konant daje i hebrejski prevod i objašnjenje:

„Mahanaim; značenje, dva logora (ili dvije vojske), o anđelima koji su logorovali blizu njega radi njegove zaštite, i njegov vlastiti.“¹⁹⁸

Knjiga *Patrijarsi i proroci* daje isto tumačenje, uključujući i isti dodatak u zagradi:

„Dva logora: činilo se da ga nebeski anđeli okružuju iza i ispred... kao da ga štite... Mahanaim – dvije vojske, ili dva logora.“¹⁹⁹

Ono što je izvanredno jeste kombinacija: isti prevod hebrejskog imena i isto objašnjenje šta su predstavljale dvije vojske. Konant kaže

¹⁹⁶ Conant, *Genesis*, note on Genesis 11:31.

¹⁹⁷ Patriarchs and Prophets, 127.

¹⁹⁸ Conant, *Genesis*, note on Genesis 32:2.

¹⁹⁹ Patriarchs and Prophets, 195.

da je jedan logor bio Jakovljevi, a drugi anđela koji su se ulogorili blizu njega radi njegove zaštite. Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ predstavlja istu sliku. A 1864. godine, Elen Vajt uopšte nije dala objašnjenje za Mahanaim.

Ovo nije samo slično tumačenje. **Konant objašnjava hebrejski; Vajtova reprodukuje objašnjenje.**

4. Ogrtač: Oznaka ranga, a ne boje

Svaki čitalac Biblije KJV zna za Josifovu „šarenu haljinu“ (Post. 37:3). Ali hebrejski izraz koji stoji iza tog prevoda, *ketonet pasim*, je sporan. Neki naučnici to shvataju kao odjeću koja se razlikuje po boji ili uzorku; drugi to shvataju kao neobično dugu odjeću. Konant zauzima ovo drugo stajalište i objašnjava šta je Josifovu haljinu učinilo posebnom:

„A odjevni predmet pune dužine; pokrivajući cijelu osobu, pri čemu se tijelo odjeće proteže do stopala, a rukavi do zglobova. Takvu odjeću nosile su samo osobe oslobođene fizičkog rada i bila je pokazatelj ranga i bogatstva. Nerazumna Jakovljeva pristrasnost donijela je ovu odliku omiljenom djetetu njegove starosti. Nasuprot tome, obična haljina... protezala se tek malo ispod koljena, rukavi su dosežali samo do laktova.“²⁰⁰

Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ napušta poznati opis „mnogo boja“ i daje u suštini isto tumačenje:

„Očevo nepromišljeno poklanjanje Josifu skupog kaputa ili tunike, kakvu su obično nosile ugledne osobe, činilo im se kao još jedan dokaz njegove pristranosti.“²⁰¹

Hronologija ovo čini posebno zanimljivim. U knjizi *Duhovni darovi* (1864), sama Elen Vajt ga je nazvala „ogrtačem s mnogo boja“.²⁰² Međutim, do 1890. godine boje su nestale. Kao i uobičajeni engleski opis. Ono što ih zamjenjuje je tumačenje koje se nalazi kod Konanta: Josifova odjeća bila je skupa, prepoznatljiva i povezana s društvenim

²⁰⁰ Conant, *Genesis*, note on Genesis 37:3.

²⁰¹ Patriarchs and Prophets, 208.

²⁰² Spiritual Gifts, vol. 3 , 140.

rangom. Konant kaže da su je nosile osobe „oslobođene fizičkog rada“ i da je bila „pokazatelj ranga i bogatstva“. Vajtova je naziva odjećom koju su „obično nosile ugledne osobe“.

Hebrejski učenjak mijenja odoru; proročica slijedi promjenu.

5. Ko je zapravo prodao Josifa?

Postanje 37:28 sadrži stvarnu tekstualnu poteškoću. U Bibliji KJV piše:

„Tada prodoše madijanski trgovci; izvukoše i podigoše Josifa iz jame i prodadoše ga Ismaelcima.“

To stvara očigledno pitanje: *Ko je zapravo izvukao Josifa iz jame i prodao ga?* Gramatika se raspravlja vjekovima. Čini se da stih prikazuje Madijance kao one koji su izvukli Josifa i prodali ga Ismaelcima. Pa ipak, Josif kasnije kaže svojoj braći: „Vi ste me prodali ovamo“ (Post. 45:5), što ukazuje na suprotan smjer.

Konant ispituje poteškoću i eksplicitno tvrdi da su „oni“ koji su izvukli Josifa iz jame i prodali ga bili njegova braća, ne Madijanci:

„Juda... predlaže da mu poštedi život i proda ga Ismaelcima... Teško da ima mjesta sumnji da se pod subjektom druge i treće [rečenice] – ‘izvukli su’, ‘prodali su’ – misli na Josifovu braću... [ne] Madijanci... Uporedite Judin prijedlog... i Josifovu izjavu, poglavlje 45:5, ‘prodali ste me ovamo.’“²⁰³

Patrijarsi i proroci usvajaju isto rješenje:

„Juda je sada predložio da proda svog brata ovim paganskim trgovcima... Svi su se složili s ovim prijedlogom i Josif je brzo izvučen iz jame.“²⁰⁴

Hronologija ovo posebno otežava objašnjenje kao slučajnost. Godine 1864., Elen Vajt slijedi KJV zapis i navodi da su Madijanci uključeni u izvlačenje Josifa iz jame i njegovu prodaju, citirajući Postanje 37:26-28 gotovo doslovno.²⁰⁵ Ali 1890. godine, Madijanci su nestali iz transakcije. Josifova braća sada ga izvlače iz jame i prodaju direktno

²⁰³ Conant, *Genesis*, note on Genesis 37:26–28.

²⁰⁴ Patriarchs and Prophets, 210.

²⁰⁵ Spiritual Gifts, vol. 3, 141.

Ismaelcima – upravo tumačenje za koje se Konant zalagao 1868. godine.

Ovo je više od zajedničkog tumačenja. **Vajtova je promijenila svoj zapis kako bi se uskladio s rješenjem hebrejskog učenjaka za sporni tekst.**

ZAKLJUČAK

Ovo su pet mjesta gdje Vajtova „zna“ upravo ono što je hebrejski učenjak razradio. Običan engleski tekst ostavlja pitanje otvorenim, prikriva značenje ili upućuje čitaoca u drugom smjeru. Konant razrađuje problem. Njegovo rješenje razrješava poteškoću koja zahtijeva specijalizovano znanje hebrejskog ili pažljivo unakrsno ispitivanje. U svakom slučaju, knjiga *Patrijarsi i proroci* dolazi do istog rješenja.

Hronologija pomaže u identifikaciji Konanta kao izvora znanja Elen Vajt o hebrejskom. Njenom zapisu iz 1864. godine nedostaju ovi detalji. Konantova knjiga se pojavila 1868. godine. Prošireni detalji pojavljuju se u knjizi *Patrijarsi i proroci* 1890. godine. **Hebrejski odgovori nisu bili u ranijem zapisu Vajtove. Pojavljuju se nakon što se hebrejski učenjak uključi u priču.**

6. DŽON KAMING

Ako je Konant pružio hebrejske tehničke detalje i istorijske bilješke, Džon Kaming je pružio nešto sasvim drugo. Njegovo djelo „*Životi i pouke patrijarha*“ (1865), pronađeno u biblioteci Elen Vajt, nije komentar naučnika već propovjedničko izlaganje. Njega zanimaju motivi, moralne pouke, primjene i duhovni značaj biblijskih događaja.

To su upravo one vrste dodataka koji se iznenada pojavljuju u proširenom djelu *Patrijarsi i proroci*. Likovi dobijaju motive. Odluke dobijaju moralna objašnjenja. Postupcima se daje duhovni značaj. Biblijska priča postaje bogatija – ne zato što je Vajtova imala otkrivenje, već zato što je nova knjiga ušla u njenu biblioteku. Slijede vanbiblijski primjeri gdje je Vajtova preuzela ideje od Kamininga i pretvorila ih u činjenice.

Džon Kaming, 1865.	Patrijarsi i proroci
Bog slavi prvi brak. „Brak ima božanski temelj, njegovo porijeklo je u Božanstvu; Bog je bio prvi slavitelj svetog obreda... Samo inspiracija odlučuje o pitanju: ‘Brak je častan u svemu’.“ ²⁰⁶	„Bog je proslavio prvi brak. Stoga institucija ima za svoje tvorca Stvoritelja svemira. ‘Brak je častan’ (Jevrejima 13:4).“ ²⁰⁷
Oltar izgrađen kada je postavljen šator. „Gdje god bi se zaustavio i postavio šator, ondje bi podigao oltar... gdje god je razapeo šator za sebe, ondje je podigao oltar za obožavanje Boga.“ ²⁰⁸	„Gdje god je postavio svoj šator, odmah pored njega bio je postavljen njegov oltar....pozivajući sve unutar svog tabora na jutarnju i večernju žrtvu.“ ²⁰⁹
Abramova smjelost, Duh Hristov. „Abram se molio sa	„Abram se molio ne samo jednom, već mnogo puta. Smjelije se

²⁰⁶ Cumming, *Lives and Lessons*, on Eden and the institution of marriage.

²⁰⁷ *Patriarchs and Prophets*, 45.

²⁰⁸ Cumming, *Lives and Lessons*, on Abraham.

²⁰⁹ *Patriarchs and Prophets*, 128.

poniznošću i žarom, a ipak smje-lošću... Abram je, u duhu Isusa, stenjao zbog neizbježne katastrofe Sodoma.“ ²¹⁰	uzdižući kako su mu zahtjevi bili uslišeni...” „Duh Abramov bio je duh Hristov.“ ²¹¹
Zašto je Lot oklijevao. „Njegovo oklijevanje nije bilo u potpunosti iz ljubavi prema Sodomu; ali srce siromaha bilo je toliko slomljeno, njegova očekivanja toliko šokirana, njegove nade toliko uništene svime što je vidio, da vjerujem da je bio zbunjen i paralisan.“ ²¹²	„Bilo mu je teško napustiti svoj luk-suzni dom i svo bogatstvo stečeno trudom cijelog života... Ošamućen od tuge..., oklijevao je, nerado odlazeći.“ ²¹³
Melhisedekov hljeb i vino. Ne žrtveni čin, već „gostoljubivi čin – okrepljenje umornom i iscrplje-nom ratniku.“ ²¹⁴	„Melhisedek, kralj Salima, koji je donio holjeb i vino za okrepljenje njegove vojske.“ ²¹⁵
Ogrtač. „bio je indiskretan u tome kako bi pokazao da gaji neobičnu i nesrazmjernu naklonost... Jakov, očito s velikom nepromišljenošću, dao je sinu kojeg je najviše volio prepoznatljivo obilježje.“ ²¹⁶	„Očev nepromišljen poklon Josifu u skupom ogrtaču... činilo im se još jednim dokazom njegove pristrano-sti.“ ²¹⁷ Godine 1864. nije nikoga krivila.
Zavjet u Betelu. „svete riječi nažalost izgleda prenose da je Ja-kov dao neku vrstu plaćeničke po-godbe s Bogom... Ali ovo nije	„Jakov nije ovdje pokušavao sklo-piti sporazum s Bogom...ovaj zavjet bio je izliv srca ispunjenog zahval-nošću.“ ²¹⁹

²¹⁰ Cumming, Lives and Lessons, “Abraham pleading for the Cities of the Plain.”

²¹¹ Patriarchs and Prophets, 140.

²¹² Cumming, Lives and Lessons, on Lot in Sodom.

²¹³ Patriarchs and Prophets, 160.

²¹⁴ Cumming, Lives and Lessons, “Abraham and Melchisedek.”

²¹⁵ Patriarchs and Prophets, 136.

²¹⁶ Cumming, Lives and Lessons, “Joseph and his Brothers.”

²¹⁷ Patriarchs and Prophets, 209.

²¹⁹ Patriarchs and Prophets, 187.

tačan prevod. ^{“218}	
Eliezerov zadatak. „bio je intenzivno i vjerno posvećen svom poslu... Nije htio ni jesti dok nije objasnio cijelu stvar.“ ²²⁰	„Eliezer nije htio jesti dok nije rekao šta mu je trebalo.“ ²²¹
Rebeka na bunaru. „To ne odgovara sasvim našim idejama i navikama da žene najvišeg ranga trebaju zahvatati vodu... jer je bila iz visoke porodice i uglednog porijekla.“ ²²²	„usluga koja je bila uobičajena čak i za kćeri prinčeva da obavljaju poslove za ovce i goveda svojih očeva.“ ²²³
Devora, dadilja. „To je običaj, u istočnjačkim zemljama, odati posebnu počast dadilji... Dadilja u porodici je od davnina bila veoma važna osoba.“ ²²⁴	„Ona koja je dugo bila počasni član iz porodice njegovog oca – Rebekina dadilja, Devora.“ ²²⁵
„Gospodaru moj Isave.“ „Namjerno je Isavu dao titulu časti... Jakov se i dalje obraćao Isavu kao da je on, stariji, dobio ono što mu pripada – blagoslov.“ ²²⁶	„Bilo je preporučeno... da će stariji služiti mlađem, i da sjećanje na ovo ne bude uzrok gorčine, Jakov je rekao slugama da su poslani ‘mojem gospodaru Isavu’.“ ²²⁷

KADA ČLANAK U ČASOPISU POSTANE OTKRIVENJE

Jedan primjer pokazuje koliko specifične ove paralele mogu postati. Postanje kaže da je Lot oklijevao kada su ga anđeli nagovarali da napusti Sodom. Ne govori nam šta mu je prolazilo kroz glavu.

²¹⁸ Cumming, Lives and Lessons, “The fugitive Jacob and his Dream.”

²²⁰ Cumming, Lives and Lessons, “Patriarchal Wedding.”

²²¹ Patriarchs and Prophets, 173.

²²² Cumming, Lives and Lessons, “Patriarchal Wedding.”

²²³ Patriarchs and Prophets, 172.

²²⁴ Cumming, Lives and Lessons, on the death of Deborah.

²²⁵ Patriarchs and Prophets, 206.

²²⁶ Cumming, Lives and Lessons, on Jacob’s meeting with Esau.

²²⁷ Patriarchs and Prophets, 196.

Kaming daje objašnjenje: „Lotovo srce je bilo slomljeno, njegove nade su bile uništene, a on je ostao zbunjen i paralizovan.“ Ali Vajtova dodaje detalje koje Kaming ne spominje, poput Lotove nevoljnosti da napusti svoj „luksuzni dom“. Da li su joj ovi detalji došli u viziji?

Kaming nije bio jedini hrišćanski autor iz devetnaestog vijeka koji je dodao vanbiblijske detalje priči o Lotu u Sodomu. Godine 1882., G.A. Lofton je u jednom članku napisao:

„Lot se osjeća sigurno u njegov sjajnom i luksuznom domu... Lot je izgledao obuzet glupim osjećajem nevjerice. Nerado je napuštao svoj dom i drugu djecu, te je oklijevao.“²²⁸

Osam godina kasnije, knjiga *Patrijarsi i proroci* nam daje ovo:

„Bilo je teško ostaviti njegov luksuzni dom i svu imovinu koju je stekao. Ošamućen tugom, oklijevao je, nerado odlazeći.“²²⁹

Postanje ne spominje Lotov luksuzni dom. Ne kaže da je bio zapanjen, nevoljan, u nevjerici ili emocionalno paralizovan. To su tumačenja onoga što se događalo u Lotovom umu. Pa ipak, tri od tih različitih ideja pojavljuju se zajedno kod Loftona, a isti skup se ponovo pojavljuje kod Vajtove.

Biblijski tekst opisuje događaj. Propovjednik zamišlja unutrašnje motive likova. Zatim proročica parafrazira propovjednika i predstavlja

²²⁸ G. A. Lofton, „Lot and Sodom,” *The Preacher's Monthly*, vol. 3 (London: J. Lobb, 1882), 94-96. White Estate nema objavljeni katalog periodičnih publikacija koje je Elen Vajt čitala ili imala u svom posjedu. Bila je poznata po sakupljanju članaka iz periodičnih publikacija i bila je u Engleskoj 1885. godine kada je pisala *Patrijarhe i proroke*. Ne može se uspostaviti daljnja veza osim sličnosti u samoj formulaciji: Lotovo posjedovanje „luksuznog doma“ čini se jedinstvenim za Loftona tokom devetnaestog vijeka.

²²⁹ *Patriarchs and Prophets*, 160. Na stranici 162 može se pronaći još jedna vanbiblijska sličnost – ljudi koji ustaju na posao na dan uništenja Sodoma:

„Sunce je obasjalo zemlju kad je Lot ušao u Sigor. Činilo se da jarki jutarnji zraci gradovima u ravnicima navješćuju samo blagostanje i mir. Živahno komešanje započelo je na ulicama; ljudi su išli svojim putevima, zaokupljeni poslovima ili dnevnim zadovoljstvima.“ (Vajt, 162)

„Nesvjesni svoje sudbine, hiljade ljudi počinju da ustaju i nastavljaju sa svakodnevnim poslovima, dok iscrpljeni noćni veseljac i jednako nesvjesno spavaju. Sunce je već izašlo nad Sigorom, a Lot je ušao u ovaj daleki grad.“ (Lofton, 96)

to kao da joj je otkriveno.

PROPOVJEDNIK IZA PROROČICE

U uvodu knjige *Patrijarsi i proroci*, Urija Smit je objasnio da će knjiga Vajtove pružiti uvid u motive biblijskih likova. Svakako pruža. Ali to postavlja važnije pitanje: **odakle su ti motivi došli?**

- Knjiga Postanja nam kaže da je Lot oklijevao; Kaming objašnjava zašto.
- Knjiga Postanja bilježi Jakovljev zavjet; Kaming objašnjava šta je Jakov mislio pod tim.
- U Postanju se bilježi kako Abram moli za Sodom; Kaming opisuje duh u kojem se molio.
- Knjiga Postanja kaže da je Eliezeru data hrana; Kaming nam objašnjava zašto je odbio jesti dok nije završio svoju misiju.

Biblijska naracija iznova i iznova pruža kostur, dok Kaming daje meso.

Hronologija čini ovaj obrazac još težim za odbaciti. Kamingova knjiga se pojavila 1865. godine. Zapis Elen Vajt iz 1864. godine ne sadrži ove dodatke. Oni se pojavljuju u proširenoj knjizi *Patrijarsi i proroci* iz 1890. godine.

Vizije nisu samo postale detaljnije. Počele su zvučati kao propovjednički komentari.

7. ALFRED EDERŠAJM

Alfred Ederšajm (1825–1889) bio je austrijski naučnik jevrejskog porijekla koji je prešao na hrišćanstvo i postao istaknuti prezbiterijanski sveštenik i anglikanski naučnik u Engleskoj. Slavljen zbog svog dubokog poznavanja rabinske literature i drevne jevrejske istorije, autor je monumentalnih istorijskih djela, uključujući sedmotomnu *Biblijsku istoriju: Stari zavjet* (1876–1887). Njegovi spisi su se nalazili u biblioteci Elen Vajt i postali su primarni, neimenovani izvor za neke od njenih glavnih knjiga.

Valter Rea je identifikovao Alfreda Ederšajma kao autora od kojeg je Elen Vajt u velikoj mjeri plagirala. Ova analiza će istaknuti paralele koje Rea još nije objavio. Do sada obrazac gotovo da ne treba objašnjavati. Novi komentar pojavljuje se na polici Elen Vajt. Godinama kasnije, njegovi karakteristični detalji pojavljuju se u knjizi *Patrijarsi i proroci*.

PARALELE SA EDERŠAJMOM

1. Zakoni kasti

Uobičajena odbrana adventista sedmog dana je da je Bog providenjem vodio Elen Vajt do pouzdanih izvora. Čak i ako je posuđivala od komentatora, Sveti Duh ju je navodno uputio na ispravan sadržaj. Pojednostavljeno rečeno, Bog je bio umiješan u krađu. Osim etike ove odbrane, ona se ruši ako je ona takođe posudila njihove greške.

Postanje 43:32 daje jednostavno objašnjenje zašto su Josif, njegova braća i Egipćani jeli za odvojenim stolovima: „Egipćani nisu smjeli jesti hljeb s Jevrejima, jer je to gnusoba Egipćanima.“ Ništa više se ne kaže.

Upravo tako je Elen Vajt objasnila taj odlomak 1864. godine:

„Josif nije jeo za istim stolom sa svojom braćom, jer su Egipćani to smatrali gnusobom da jedu hljeb s Jevrejima.“²³⁰

²³⁰ Ellen White, *Spiritual Gifts*, vol. 3 (Battle Creek, MI: Steam Press, 1864), 161. Also in *Spirit of Prophecy*, vol. 1 (1870), 146.

Međutim, do 1890. godine objašnjenje se promijenilo.

Alfred Ederšajm, Biblijska istorija ²³¹	Patrijarsi i proroci ²³²
„Naravno, po egipatskom običaju, Josif je jeo sam, a i Egipćani sami; on kao pripadnik najviše kaste... i oni od vjerskih skrupula.“	„Po zakonima kaste Egipćanima je bilo zabranjeno jesti s ljudima bilo koje druge nacije. Sinovi Jakovljevi su stoga imali zaseban sto, dok je upravitelj, zbog svog visokog položaja, jeo sam, a i Egipćani su imali odvojene stolove.“

Oba pisca uvode *kastu*. Oba objašnjavaju stolove na isti način. Oba razlikuju Josifovo odvajanje kao pitanje ranga.

Problem je u tome što **drevni Egipat nije imao kastinski sistem**. Ideja je proizašla iz dugogodišnjeg nerazumijevanja Herodota i ponavljala se kroz literaturu devetnaestog vijeka. Moderna egiptologija je odbacuje. Egipatsko društvo je bilo visoko stratificirano, ali njime nisu upravljali nasledni kastinski zakoni.

Primijetite šta se dogodilo. Godine 1864. Elen Vajt je ponovila biblijsko objašnjenje. Do 1890. godine usvojila je Ederšajmovo vanbiblijsko objašnjenje „zakona kasti“ – uključujući i njegovu istorijsku grešku.

Odbrana adventističkih učenjaka zahtijeva da je Bog odabrao ovo objašnjenje iz Ederšajma. Ali objašnjenje je pogrešno. Greška pripada nauci devetnaestog vijeka, a ne Postanju.

Godine 1864. Elen Vajt je jednostavno ponovila Sveto pismo. Do 1890. dodala je Ederšajmovo vanbiblijsko objašnjenje – uključujući i njegovu istorijsku grešku. **To je upravo ono što bismo očekivali da je kopirala Ederšajma bez ikakve božanske pomoći.**

2. Lav iz plemena Judinog

Jakov, umirući, naziva Judu lavićem. Postanje ne kaže ništa dalje

²³¹ Edersheim, *Bible History*, vol. 1, 83.

²³² Patriarchs and Prophets, 228.

– nema kralja šume, nema porijekla, nema počasti naroda.

Alfred Ederšajm, Biblijska istorija²³³	Patrijarsi i proroci²³⁴
„On će biti vođa, ‘lav’.“ Kao što je lav kralj šume, tako je Juda trebao imati kraljevsku vlast, preko Davida nadalje do Sina Davidovog, Šila, kojemu su, kao ‘Lavu iz plemena Judinog’, svi narodi trebali odati počast i poslušnost.“	„Lav, kralj šume, je prikladan simbol ovog plemena, iz kojeg je potekao David, i sin Davidov, Šilo, pravi Lav iz plemena Judinog, kojemu će se konačno pokloniti sve sile i svi narodi odati počast.“

Četiri elementa, istim redoslijedom: lav kao kralj šume; porijeklo od Davida do Sina Davidovog – Šila; titula *Lav iz plemena Judinog*; i počast naroda. Toga nema u njenom zapisu iz 1864. godine. Ovo je čisti plagijat od Ederšajma s malim preformulacijama.

3. Jedna riječ: „Iznudeno“

U Postanju 47:29-31 piše da je Jakov zamolio Josifa da stavi ruku pod njegovo bedro i zakune se. I Vajtova i Ederšajm koriste istu vanbiblijsku riječ da opišu ovaj događaj:

Ederšajm²³⁵	Patrijarsi i proroci²³⁶
„i on je iznudio zakletvu od svog sina da ga sahrani s njegovim očevima, u pećini Makpeli.“	„on je iznudio svečanu zakletvu da ga polože pored njegovih otaca u pećini Makpeli.“

Ni riječ „*iznuđeno*“ ni riječ „*zakletva*“ se ne pojavljuju u biblijskom odlomku. To su Ederšajmove riječi. „*Duhovni darovi*“ ih ne koriste.

²³³ Alfred Edersheim, *The Bible History, Old Testament* (London: Religious Tract Society, 1876–80), vol. 1, 90.

²³⁴ Patriarchs and Prophets, 235.

²³⁵ Edersheim, *Bible History*, vol. 1, 88.

²³⁶ Patriarchs and Prophets, 233.

4. Provjera prokletstva pomoću brojeva

Ovo je možda najotkrivajući primjer u cijelom poglavlju jer nije dodatni detalj, šareni opis ili moralna pouka. To je istraživački korak.

Jakov izriče kletvu nad Simeonom i Levijem, proglašavajući da će biti podijeljeni i rasijani po Izraelu. Postanje se tu završava. Svako ko želi znati da li se proročanstvo ispunilo mora potpuno napustiti Postanje i istražiti biblijski zapis.

Upravo to Ederšajm radi.

Ederšajm ²³⁷	Patrijarsi i proroci ²³⁸
„Znamo da je čak i na drugo brojanje Izraela (Brojevi 26:14), Simeon pao na najmanje pleme.“	„Prilikom brojanja Izraela, neposredno prije njihovog ulaska u Hanan, Simeon je bio najmanje pleme.“

Ovo je drugi put da vidimo da Elen Vajt reprodukuje ne samo zaključak komentatora, već i njegovu metodu. Ranije je slijedila poređenje Postanja 5:1 i 5:3 iz Kolumbijske Biblije. Ovdje slijedi Ederšajmovu odluku da provjeri Jakovljevo proročanstvo konsultujući popis stanovništva u Brojevima.

Primijetite šta se dogodilo. Nijedan pisac ne opisuje Jakovljev blagoslov. Oba prekidaju narativ kako bi provjerili njegovo ispunjenje konsultujući popis stanovništva zabilježen u Brojevima 26. Oba dolaze do istog zapažanja: Simeon je postao najmanje pleme u Izraelu.

To nije vrsta informacija koju bi svjedok pored Jakovljevog krejeta prirodno prijavio. To je vrsta informacija koju biblijski naučnik otkriva prateći unakrsne reference i upoređujući odlomke.

5. Mispa: Stražarnica

Jakov i Laban se rastaju i zapečaćuju primirje kamenim stubom. Postanje 31:49 daje samo igru riječi koja stoji iza imena: „Mispa; jer reče: ‘Jahve neka bdije između mene i tebe kad smo odsutni jedan od drugoga’.“ Stih nikada zapravo ne navodi šta riječ znači na engleskom

²³⁷ Edersheim, *Bible History*, vol. 1, 89.

²³⁸ Patriarchs and Prophets, 235.

– on jednostavno suprotstavlja ime izreci koja zvuči slično.

Alfred Ederšajm²³⁹	Patrijarsi i proroci²⁴⁰
„Licemjerno, kao što u Labanovim ustima zvuči dodatno ime Mispa... Jer Mispa znači ‘stražarnica’... ‘Jahve neka bdije između mene i tebe kad smo odsutni jedno od drugoga.’“	„Ovom stubu Laban dade ime Mispa, osmatračnica, govoreći: ‘Neka Gospod bdije između mene i tebe kad smo udaljeni jedan od drugoga’.“

Oba pisca daju isti engleski prevod koji sam stih ne navodi, na istom mjestu, uz isti citat. Značenje riječi Mispa bilo je prilično uobičajeno u biblijskim referentnim djelima iz devetnaestog vijeka, tako da se ne može konkretno pripisati Ederšajmu. Međutim, to je prevod koji ne daju ni Knjiga Postanja ni *Duhovni darovi*, ali Ederšajm to čini.

ZAKLJUČAK

Nijedan od ovih pet primjera nije nešto što bi svjedok na mjestu događaja prijavio, niti nešto što bi vizija trebala pružiti. Oni su znaci pisca koji radi s police knjiga, a ne vizija samih događaja.

U najrazornijem primjeru, kastinskom sistemu, posuđivanje je nosilo Ederšajmovu grešku zajedno s njegovim riječima. Tvrdnja da je Bog uputio Vajtovu na tačne riječi kako bi ih ukrala od drugih autora pokazala se lažnom. Ona je kopirala greške zajedno s istinama.

Sledeće poglavlje se okreće potpuno drugačijoj vrsti izvora.

²³⁹ Edersheim, *Bible History*, vol. 1, 67.

²⁴⁰ Patriarchs and Prophets, 193.

8. METJU HENRI

Metju Henri (1662–1714) bio je engleski nekonformistički sveštenik i propovjednik najpoznatiji po svom monumentalnom djelu *Izlaganje Starog i Novog zavjeta* (obično nazvanom Komentar Metjua Henrija). Objavljen u šest tomova između 1708. i 1710. godine, postao je najčitaniji, najuticajniji i najcitiraniji teološki komentar u protestantskom svijetu engleskog govornog područja tokom 18. i 19. vijeka. Rani adventistički autori, uključujući Džejmisa Vajta, citirali su Henrija u člancima u časopisu *Review*. Generacijama je bio osnovna knjiga na policama gotovo svakog protestantskog propovjednika, evanđeliste i vjerskog pisca – uključujući i Elen Vajt.

PARALELE SA METJUOM HENRIJEM

U nastavku slijedi nekoliko primjera gdje je Elen Vajt kopirala od Henrija.

1. Vavilonska kula kao sklonište od poplave

Postanje 11:4 daje graditeljima dva motiva za izgradnju kule: „stecimo sebi ime“ i „da se ne raspršimo po cijeloj zemlji“. Ništa se ne kaže o svrsi izgradnje da se izbjegne još jedan potop.

Teorija o bijegu od poplave uopšte se ne nalazi u Bibliji. Najstarija sačuvana verzija pojavljuje se kod Josifa Flavija. Ovo nije otkriće. Ovo je drevna legenda. Josif Flavije je izvijestio da je Nimrod podstakao graditelje i zavjetovao se da će se „osvetiti Bogu ako ponovo potopi svijet, te da bi sagradio toranj previsok da bi ga voda mogla dosegnuti.“²⁴¹ Ideja se kroz vjekove prenosila u komentare – gdje je, u vrijeme Metjua Henrija, bila spomenuta, ali odbačena.

Pogledajte kako se Henri nosi s tim:

²⁴¹ Flavius Josephus, *Antiquities of the Jews*, book 1, chapter 4. Josif Flavije pripisuje izgradnju tornja Nimrodu, koji se ne spominje u izvještaju iz Postanja. Iako je mit o tornju koji je izgrađen da bi se „izbjegao potop“ možda bio popularan među ljudima 19. vijeka, moderni naučnici ga univerzalno odbacuju (Westermann, Wenham, Sarna, Hamilton, Arnold, Hiebert, Goldingay, etc.).

Metju Henri o Postanju 11 ²⁴²	Patrijarsi i proroci ²⁴³
„Neki misle da su ovim namjeravali osigurati se od voda još jedne poplave. Bog im je zaista rekao da neće ponovo potopiti svijet; ali oni će se radije pouzdati u kulu koju su sami sagradili, nego u obećanje koje je Bog stvorio... Međutim, da su to imali na umu, radije bi sagradili svoju kulu na planini nego na ravnicima.“	„Stanovnici ravnice Šinar nisu vjerovali u Božji savez da On više neće donijeti potop na zemlju... Jedan od ciljeva pred njima prilikom podizanja kule bio je da osiguraju vlastitu sigurnost u slučaju još jednog potopa... Podizanjem građevine na mnogo veću visinu od one koju su dostigle vode Potopa, mislili su da će se staviti iznad svake mogućnosti opasnosti.“

Henri je oprezan. „*Neki misle...*“ On ne izvještava o istoriji; on prenosi staru pretpostavku – istu onu koju je Josif Flavije zabilježio – a zatim je pobija. Da su se graditelji zaista bojali još jednog Potopa, tvrdi on, gradili bi na planini, a ne na ravnicima Šinar. Njihov izbor lokacije potkopava teoriju.

Elen Vajt uklanja svaki trag nesigurnosti. Ono što je Josif Flavije ponudio kao legendu, a Henri prenio kao tuđu spekulaciju, postaje, prema njenom zapisu, *stvarni* motiv graditelja. Nisu vjerovali u Božji savez. Izgradili su toranj da bi preživjeli još jedan potop – i, slijedeći tačno drevnu logiku, izgradili su ga *više nego što su potopne vode dosegle*. Legenda Josifa Flavija postala je otkrivenje.

Ovo stvara ozbiljan problem za odbranu adventista sedmog dana, da je Sveti Duh vodio Elen Vajt do pouzdanih komentatora. Ona nije samo posuđivala informacije komentatora – **usvojila je upravo tradiciju koju su pažljivi komentatori odbacivali**. Henri ju je doveo u pitanje. Drugi biblijski komentatori iz ere Elen Vajt su je odbacili (Pul, Gil, Pulpit i Elikot koji su je nazivali „glupim pričama Josifa Flavija“.) Da je Vajtova bila vođena Bogom u odabiru materijala, i ona bi ih odbacila. Međutim, ona je učinila upravo suprotno: uzdigla je legendu u otkrivenu istoriju.

²⁴² Matthew Henry, *Exposition of the Old and New Testaments*, on Genesis 11.

²⁴³ Patriarchs and Prophets, 119.

2. Ni od njegove glave, niti od njegovih nogu

Knjiga Postanja nam govori odakle je Eva došla. Ne govori nam šta rebro simboliše. Ta primjena pripada Metjuu Henriju i postala je jedan od najslavnijih odlomaka u njegovom komentaru.

Metju Henri, o Postanju 2:22 ²⁴⁴	Patrijarsi i proroci ²⁴⁵
„Da je žena nastala od rebra iz Adamovog boka, nije stvorena od njegove glave da vlada nad njim... niti od njegovih nogu da je gaji, već od njegovog boka da bude s njim jednaka, pod njegovom rukom da budem zaštićena i blizu njegovog srca da bude voljena.“	„Eva je stvorena od rebra uzetog iz Adamovog boka, što znači da ga nije trebala kontrolisati kao glava, niti da bude zgažena pod njegovim nogama kao inferiorna, već da stoji uz njega kao jednaka, da bude voljena i zaštićena od njega.“

Vajtova prati Henrija tačku po tačku: ne glavu, ne noge, bok, jednakost, zaštitu i ljubav. Čak i Henrijev retorički okvir ostaje netaknut: *ne ovo, ni ono, već ovo*.

Ništa u Knjizi Postanja ne sugerise da rebro označava jednakost, zaštitu ili ljubav. To su teološke primjene. Henri ih je proslavio. Vajtova ih ponavlja kao da su joj otkrivene.

3. Bog se odmorio, ne kao onaj koji je umoran

Metju Henri, o Postanju 2 ²⁴⁶	Patrijarsi i proroci ²⁴⁷
„On je to uradio ne da se odmara, kao neko umoran... već kao neko ko je zadovoljan slučajevima vlastite dobrote i manifestacijama vlastite slave.“	„i on počinu, ne kao umoran... već zadovoljan plodovima svoje mudrosti i dobrote i manifestacijama svoje slave.“

Ovdje je plagijat jedva prikriven. Postanje kaže samo da se Bog

²⁴⁴ Matthew Henry, *An Exposition of the Old and New Testament* (London: W. Collins, 1860), on Genesis 2:21–25.

²⁴⁵ Patriarchs and Prophets, 45.

²⁴⁶ Henry, *Exposition*, on Genesis 2:1–3.

²⁴⁷ Patriarchs and Prophets, 47.

odmarao u subotu. Poricanje da odmor podrazumijeva umor, zamjena iscrpljenosti zadovoljstvom i završna fraza o manifestacijama njegove slave su sve Henrijeva djela, a ne otkrivenje.

4. Nojevo malo stado

U Postanju 8:20 piše da je Noje sagradio žrtvenik i prinio od svake čiste životinje i ptice. Ne daje se nikakav komentar o cijeni.

Metju Henri, o Postanju 8:20 ²⁴⁸	Patrijarsi i proroci ²⁴⁹
„Iako je njegov broj stoke bio je tako mali i to spašen od propasti uz tolike troškove brige i trud, ipak nije oklijevao da Bogu da ono što mu pripada od toga.“	„Njegov broj stoke je bio mali...i bio je sačuvan uz velike troškove; ipak je rado dao dio Gospodu kao priznanje da je sve Njegovo.“

Uprkos malim zalihama, velikim troškovima i velikodušnosti – ista trodijelna opservacija, istim redoslijedom, o stihu koji ne pruža ništa od toga.

5. Dobročinstvo nasuprot dobitku

Postanje 14 nam daje činjenice: Lot je zarobljen, Abram čuje za to, naoružava 318 svojih slugu, progoni neprijatelja i spašava svog nećaka. Ali Postanje nam nikada ne govori *zašto* je Abram otišao u rat. Takođe ne govori ništa o bilo kakvom preostalom nezadovoljstvu između dvojice muškaraca. U Postanju 13, Abram je velikodušno dozvolio Lotu da izabere zemlju koju želi, i njih dvojica su jednostavno otišli svojim putem.

Metju Henri, o Postanju 14:13–16 ²⁵⁰	Patrijarsi i proroci ²⁵¹
„Ovdje imamo zapis o jedinoj vojnoj	„On nije gajio ružnu

²⁴⁸ Henry, *Exposition*, on Genesis 8:20–22.

²⁴⁹ Patriarchs and Prophets, 105.

²⁵⁰ Henry, *Exposition*, on Genesis 14:13–16.

²⁵¹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 134.

akciji u kojoj je Abram ikada učestvo-
vao, a na to ga nije podstaknula pohlepa
ili ambicija, već isključivo načelo milo-
srđa... Abram je s pravom mogao ukoriti
Lota zbog njegove ludosti što se s njim
svađao i udaljavao od njega... ali, u milo-
srdnom srcu pobožnog Abrama, to je sve
oprosteno i zaboravljeno i on koristi ovu
priliku da pruži pravi dokaz iskrenosti
svog pomirenja.“

uspomenu na Lotovu neza-
hvalnost... Sva njegova naklo-
nost prema njemu se probu-
dila i odlučio je da ga treba
spasiti... nije im htio dati po-
voda da pomisle da se upustio
u rat radi koristi, ili da pripišu
njegov prosperitet njihovim
darovima ili naklonosti.“

I Henri i Vajtova nadopunjuju ono što Postanje prećutkuje. Abra-
movo spašavanje nije bilo motivisano ambicijom ili dobitkom, već mi-
losrđem. Takođe, prije spašavanja, navodno je postojala pritužba
između Abrama i Lota – Lot se svađao s njim, rastao od njega i pona-
šao se nezahvalno. Pa ipak, Abram je oprostio i zaboravio uvredu.

Ništa od ovoga se ne nalazi u Postanju 14. Poglavlje nikada ne
kaže da je Abram spasio Lota kako bi dokazao svoju dobročinstvo,
nikada ne kaže da je bio zabrinut da će biti doživljen kao neko ko traži
finansijsku dobit i nikada ne naziva Lota nezahvalnim. **Henri stvara
pozadinsku priču i motiv; Vajtova reprodukuje oboje.** Henri kaže
da je „sve bilo oprosteno i zaboravljeno“. Vajtova kaže da Abram „nije
čuvao nikakvo ružno sjećanje“. Henri kaže da je spašavanje bilo vo-
đeno dobročinstvom, a ne dobitkom; Vajtova kaže da Abram nije želio
da iko pomisli da se bori za dobitak.

Henri pruža unutrašnje motive i moralno tumačenje priči koja ni-
kada ne pruža ni jedno ni drugo. Još jednom, vanbiblijsko tumačenje
komentatora pojavljuje se u *Patrijarsima i prorocima* kao da je u pi-
tanju otkrivena istorija.

6. Ljestve su Hrist i jedini put natrag

Postanje 28:12-15 opisuje Jakovljevi san: ljestve koje se protežu
između zemlje i neba, anđeli koji se penju i spuštaju, i Boga koji go-
vori odozgo. Postanje nikada ne identifikuje ljestve kao Hrista, niti
objašnjava ljestve kao obnovljeni kanal komunikacije između palog

čovječanstva i neba.

Metju Henri o Postanju 28:12 ²⁵²	Patrijarsi i proroci ²⁵³
„Vidio je ljestve koje su se protezale od zemlje do neba, anđele kako se penju i spuštaju po njima, a samog Boga na njihovom vrhu... Posredništvo Hristovo. On je ta ljestva, podnožje na zemlji u svojoj ljudskoj prirodi, vrh na nebu u svojoj božanskoj prirodi... Sav odnos između neba i zemlje, od pada, odvija se putem ovih ljestava. Nemamo načina da stignemo u raj osim po ovim ljestvama... Na ovu viziju naš Spasitelj aludira kada govori o anđelima Božjim koji se penju i spuštaju k Sinu Čovječjemu (Jovan 1:51).“	„...ugleda ljestve, blistave i sjajne, čija je baza počivala na zemlji, dok je vrh dosezao do neba. Po tim ljestvama su se penjali i spuštali anđeli... Mistične ljestve koje su mu otkrivene u snu bile su iste one na koje se Hrist osvrnuo u svom razgovoru s Natanielom. Rekao je: ‘Vidjećete otvoreno nebo i anđele Božje gdje se penju i spuštaju k Sinu Čovječjemu.’ Jovan 1:51... Ljestve predstavljaju Isusa, određenog medija komunikacije... Da nije svojim vlastitim zaslugama premostio ponor koji je grijeh stvorio, anđeli koji su služili ne bi mogli imati nikakvu zajednicu s palim čovjekom.“

Identifikacija ljestava s Hristom sama po sebi nije značajna. Sam Isus povezuje sliku Jakovljevih ljestava sa Sinom Čovječjim u Evanđelju po Jovanu 1:51, a Henri eksplicitno uspostavlja tu vezu. Zanimljivija paralela je ono što oba pisca kasnije rade s tom idejom.

Henri kaže da je Hrist ljestve preko kojih se sav odnos između neba i zemlje od Pada dešava. On naziva Hrista jedinim putem do neba i opisuje ljestve kao određenu vezu između dva područja. *Patrijarsi i proroci* razvijaju istu ideju: Hrist je određeni medij komunikacije i bez Njegovih zasluga da premosti ponor koji je grijeh stvorio, palo čovječanstvo nije moglo imati zajednicu s anđelima.

Postanje ne kaže ništa od ovoga. Jakovu se daje san i obećanje. Jovan 1:51 pruža hrišćansku vezu s Hristom. Ali detaljno objašnjenje

²⁵² Henry, *Exposition*, on Genesis 28:12.

²⁵³ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 186.

ljestava kao božanski određenog mosta između neba i palog čovječanstva dolazi od komentatora. *Patrijarsi i proroci* predstavljaju istu teološku arhitekturu kao otkrivenu istinu.

Ljestve potiču iz Postanja. Hrišćansko tumačenje dolazi od Jovana. Objašnjenje šta te ljestve čine za palo čovječanstvo dolazi od Metjua Henrija. Vajtova je preuredila riječi.

7. Anatomija doslovne sedmice

Knjiga *Patrijarsi i proroci* posvećuje cijelo poglavlje, „Doslovna sedmica“, odbrani doslovnog šestodnevnog stvaranja iz dva izazova: geoloških dokaza za drevnu Zemlju i novije tvrdnje da priroda funkcionise prema vlastitim „fiksni zakonima“, ne zahtijevajući kontinuiranu božansku aktivnost. Početna odbrana od geologije prenesena je gotovo nepromijenjena iz knjige „*Duhovni darovi*“ iz 1864. godine, 3. svezak. Čini se da se uveliko oslanja na argumente koji su već kružili u adventističkim periodičnim publikacijama tokom 1850-ih i ranih 1860-ih.²⁵⁴

Ali poglavlje nije samo sačuvalo raniji materijal Vajtove. Dva odlomka dodana kasnije, a oba nisu navedena u zapisu iz 1864. godine, ukazuju na dva vrlo različita književna izvora. Prvi vodi više od jednog vijeka unatrag do Metjua Henrija. Drugi vodi naprijed do savremene debate o darvinizmu i materijalizmu.

Henrijevi dokazni tekstovi

Prvi dodatak je otkrivajući zbog *tačne kombinacije* biblijskih tekstova korištenih za iznošenje argumenta. Tamo gdje knjiga iz 1864. godine niže nekoliko odlomaka o neistraživosti Boga, *Patrijarsi i proroci*, uvodi Ponovljeni zakon 29:29 i spajaju ga sa Jovom 11:7-9 – ista dva odlomka koja je Metju Henri već spojio u suštini zbog iste potente.²⁵⁵

²⁵⁴ Ellen G. White, *Spiritual Gifts*, vol. 3 (1864), “Disguised Infidelity.”

²⁵⁵ Uporedi dokazne tekstove korišćene u *Spiritual Gifts*, vol. 3 (1864) za nerazumljivost Božjih djela, od kojih nijedan nije Jov 11:7-9.

Metju Henri, o Rimljanima 1:19 ²⁵⁶	Patrijarsi i proroci ²⁵⁷
„Božje biće se može shvatiti, ali se ne može dokučiti. Ne možemo ga pronaći istraživanjem, Jov 11:7–9. Ograničena razumijevanja ne mogu savršeno poznavati beskonačno biće... i ove otkrivene stvari pripadaju nama i našoj djeci, dok se u tajne stvari ne smije zavirivati, Ponovljeni zakon 29:29...”	„Tajne stvari pripadaju Gospodu, Bogu našem; a ono što je otkriveno, pripada nama i djeci našoj zauvijek.’ Ponovljeni zakon 29:29.... Nijedan ograničeni um ne može u potpunosti shvatiti postojanje, moć, mudrost ili djela Beskonačnog. Sveti pisac kaže: „Možeš li istraživanjem dokučiti Boga? Možeš li savršeno dokučiti Svemogućeg?“ Jov 11:7–9.

Značaj nije samo u tome što oba pisca citiraju Sveto pismo. Radi se o tome da biraju *ista dva odlomka* i koriste ih da konstruišu isti argument o granicama ljudskog razumijevanja. Od mnogih dostupnih biblijskih tekstova o Božjoj neshvatljivosti, ista dva se pojavljuju zajedno u istom konceptualnom nizu.

Prepjev *Znakova vremena*

Dana 19. aprila 1882. godine, Čarls Darwin je umro, a američka vjerska štampa je provela naredne sedmice reagujući. Adventistički hrišćanski pisac D. T. Tejlor sastavio je katenu tih reakcija – izvatke iz više protestantskih izvora, sastavljene u jednu kolumnu – a časopis *Signs of the Times* ju je ponovo objavio 3. avgusta 1882. godine. Čitana kao cjelina, kolumna iznosi kumulativni argument: darvinizam daje materiji vlastitu inherentnu energiju, uklanja Božju kontinuiranu aktivnost iz prirode, svodi stvaranje na mehanizam koji je Bog samo započeo i na kraju ne ostavlja mjesta za Boga u djelovanju svemira.

Osamnaest mjeseci kasnije, Elen Vajt se udubila u kontroverzu svojim člankom u *Znacima vremena*, „Nauka i Biblija u obrazovanju“, objavljenim 20. marta 1884. Njen odgovor prati isti argument u istom

²⁵⁶ Matthew Henry, *Commentary on the Whole Bible*, on Romans 1:19–20.

²⁵⁷ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 112, 115.

redosljedju – i odgovara na njega tačku po tačku. Taj članak iz 1884. kasnije je prenesen u *Patrijarhe i proroke* sa samo laganom revizijom.

Katena iz 1882. (Znaci vremena, 3. avgust 1882.)²⁵⁸	<i>Patrijarsi i proroci</i>
The Observer: „Darvinova teorija je u suštini materijalistička, tvrdeći da postoji inherentna energija u materiji – barem u živoj materiji – pomoću koje teži višim ciljevima.“	„Mnogi uče da materija posjeduje vitalnu moć – da se materiji daju određena svojstva, a zatim se ona ostavlja da djeluje kroz vlastitu inherentnu energiju.“
Observer: „Ne priznaje se nadgledajuća briga i moć kojom se stvore-nja čuvaju i razvijaju.“	„Svaki dah, svaki otkucaj srca, do-kaz je sveobuhvatna briga od O-noga u kome ‘živimo, krećemo se i jesmo’.“
The Interior: „Njegov sistem nema mjesta za Boga ni u jednoj sadašnjoj energiji a svemir, ako nije bez stvoritelja, izvjesno je bez ikakvog vođstva providjenja.“	„Priroda svjedoči o inteligenciji, prisustvu, aktivna energija, koja djeluje u i kroz njene zakone. U prirodi postoji neprestano djelova-nje Oca i Sina.“
The Observer: „...prilagođen je sistemu koji isključuje svaku ideju o Bogu.“	„...prirodne operacije se odvijaju u skladu s utvrđenim zakonima, u koje se sam Bog ne može miješati... Ovo je lažna nauka i ne podržava je Božja riječ.“
Illustrated Christian Weekly: „Bog je započeo svijet; to je bilo sve.“	„Što se tiče ovog svijeta, Božje djelo stvaranja je završeno... Ali Njegova energija se i dalje ulaže u održavanje objekata Njegovog stvaranja.“

²⁵⁸ “The Observer,” quoted in D. T. Taylor, comp., *Signs of the Times*, Aug. 3, 1882. Katenu američkih vjerskih sedmičnika koji reaguju na Darvinovu smrt (19. aprila 1882.) prvobitno je sastavio Tejlor za *Advent Christian Bible Banner* prije nego što je ponovo štampan u *Signs*. „The Observer“ je gotovo sigurno *New York Observer*; originalno izdanje iz 1882. nije pronađeno ni u jednoj digitalizovanoj arhivi do trenutka pisanja ovog teksta.

The Churchman: „Komad tvrdog, nepopustljivog mehanizam, koji ne ostavlja prostora za slobodu, ni božansku ni ljudsku; koji stavlja Boga iza mašine, izvan prirode.“

„Priroda je sluškinja svog Stvoritelja...Nije zato što mehanizam koji je jednom pokrenut nastavlja djelovati vlastitom inherentnom energijom, pulsom koji kuca, i dahom koji slijedi dah.“

Tejlorova katena iznosi jedan kumulativni argument: materija ima svoju vlastitu inherentnu energiju; ta energija obavlja posao koji se nekada pripisivao Božjoj nadzornoj brizi; rezultat je svijet koji je Bog samo započeo, a zatim napustio – komad tvrdog mehanizma u kojem nema mjesta za Njega. Odgovor Vajtove slijedi isti redoslijed i obrće svaku tačku: navodna vitalna snaga materije se odbacuje; dah i puls postaju dokaz Božje kontinuirane brige; stvaranje je završeno, ali Božja energija se i dalje primjenjuje; a priroda se proglašava sluškinjom svog Stvoritelja, a ne samodjelujućom mašinom.

Vokabular je izrazito specifičan: *inherentna energija*, *mehanizam*, *prisutna* ili *aktivna energija*, Božja *nadzorna briga* i pitanje da li Bog ostaje *unutar* ili *izvan* prirode. Ovo nisu koncepti koje daje Knjiga Postanja. Oni pripadaju vrlo specifičnom dijalogu iz devetnaestog vijeka o darvinizmu, materijalizmu i božanskom providenju.

Dokazi nas ne obavezuju da tvrdimo da je Vajtova direktno kopirala kolumnu iz 1882. godine. Vjerovatniji književni put je zapravo zanimljiviji. Naišla je na materijal iz 1882. u *Znacima vremena*, a zatim je odgovorila na tu kontroverzu u svom vlastitom članku iz 1884. godine. Taj članak je kasnije uključen u knjigu *Patrijarsi i proroci*.

Drugim riječima, možemo pratiti kako se argument širi. Prvi put se pojavljuje u kateni iz 1882. godine, Vajtova na njega odgovara 1884. godine, a zatim ulazi u knjizi *Patrijarsi i proroci* šest godina kasnije. Ono što se pojavljuje u posljednjoj knjizi kao dio poglavlja o stvaranju već je prošlo kroz stranice periodične štampe.

ŠTA OVO POGLAVLJE OTKRIVA

Sada se vratimo korak unazad i pogledajmo šta se dogodilo.

Originalni materijal iz 1864. godine ostaje. Ali kada se poglavlje proširi za *Patrijarhe i proroke*, jedan novi argument seže do Metjua Henrija, a drugi dotiče savremenu kontroverzu oko *Znakova vremena*. Jedan izvor je star više od jednog vijeka. Drugi je star manje od jedne decenije. Oba se pojavljuju u istom navodno otkrivenom poglavlju.

To je teško pomiriti s idejom da poglavlje jednostavno bilježi ono što je Elen Vajt pokazano u viziji. Dokazi umjesto toga ukazuju na djelo sastavljeno od različitih slojeva postojećeg materijala: ranijih spisa Vajtove, adventističkih argumenata iz devetnaestog vijeka, starog protestantskog komentara i savremenih rasprava o nauci i teologiji.

ZAKLJUČAK

Sedam paralela je teško odbaciti, posebno zato što nisu samo zajedničke biblijske činjenice. Henri daje tumačenja koja Postanje ne daje: Nojevo malo stado i veliki trošak, značenje Adamovog rebra, Lotovo oprošteno ogorčenje, priroda Božjeg odmora i funkcija Jakovljevih ljestava. *Patrijarsi i proroci* daju ista tumačenja u izuzetno sličnom obliku.

Primjer Vavilona ističe se kao onaj koji bi nas trebao natjerati da se zamislimo. Henri kaže da „neki misle“ da su se graditelji bojali još jedne poplave, a zatim odbacuje tu ideju. Vajtova uklanjanja ogradu i predstavlja istu legendu kao činjenicu. **Henri ju je doveo u pitanje; Vajtova ju je iznijela kao otkriće.**

Metju Henri nije tvrdio da je imao vizije. Čitao je, upoređivao, razmišljao i povremeno priznavao da ne zna. To je ono što komentator radi. Materijal koji je Henri već razradio pojavljuje se u knjizi *Patrijarsi i proroci* kao otkrivena istorija – bez navođenja izvora.

9. VILIJAM HANA

Vilijam Hana (1808–1882) bio je škotski prezbitarijanski sveštenik, teolog i autor rođen u Irskoj. Hana zauzima jedinstveno mjesto među književnim izvorima Elen Vajt. Njegov *Život Hristov* odavno je prepoznat kao jedna od glavnih knjiga koje stoje iza djela Merien Dejvis „*Čežnja vjekova*“. Međutim, Hana je također napisao manje poznati komentar Starog zavjeta, „*Patrijarsi*“ (1879), koji pokriva Abrama, Isaka, Jakova i Josifa. Ta knjiga se nalazila u biblioteci Elen Vajt.

PARALELE S HANOM

Hana je važan jer on čini više od povremenog korišćenja riječi. On pruža nove djelove priče – hronologiju, motive, okruženje, pa čak i okolnosti u kojima su biblijski likovi primili božansko vođstvo. Ovi detalji su odsutni iz zapisa Elen Vajt iz 1864. godine, ali se pojavljuju u proširenom djelu *Patrijarsi i proroci* iz 1890. godine, nakon što joj je Hanina knjiga postala dostupna.

1. Betel

Hanin tekst o Abramovom prvom logorovanju u Betelu je izuzetno sličan onom od Vajtove:

Vilijam Hana, <i>Patrijarsi</i> , 1879. ²⁵⁹	<i>Patrijarsi i proroci</i> , 1890.
„Betel. Upravo ovdje, 120 godina ranije, njegov djed je napravio svoju prvu stanicu i podigao svoj prvi oltar u Obećanoj zemlji.“	„Upravo ovdje Abram je, više od stotinu godina ranije, napravio svoj prvi logor i podigao svoj prvi oltar u Obećanoj zemlji.“

Knjiga Postanja ne daje ovu hronologiju. Jednostavno kaže da je Abram sagradio oltar u Betelu. Hana daje istorijski proračun i opis Abramovog prvog logora. Jedanaest godina kasnije, Vajtova daje u

²⁵⁹ William Hanna and J. P. Norris, *The Patriarchs* (London: Society for Promoting Christian Knowledge, 1879), 119. Knjiga je prvi put objavljena u Londonu krajem 1878. godine, ali se u Americi pojavila 1879. godine, otuda i datum objavljivanja 1879. godina.

suštini iste detalje, sa istim uvodnim i završnim riječima i istim redoslijedom.

2. Abramov poziv

Hana takođe opisuje šta je Abram morao savladati kada ga je Bog pozvao:

Vilijam Hana, Patrijarsi, 1879.	Patrijarsi i proroci, 1890.
„Bilo je dovoljno snažno da se slomi veze koje su ga vezivale za zemlju, dom i rodbinu.“ ²⁶⁰	„Postojale su snažne veze koje ga vežu za njegovu zemlju, rodbinu i dom.“ ²⁶¹

Postanje bilježi nalog o odlasku, ali ne opisuje Abramovu emocionalnu borbu s vezama doma i porodice. Hana to čini. *Patrijarsi i proroci* zatim daju istu ideju gotovo istim jezikom.

3. Noćna vizija

Vilijam Hana, Patrijarsi, 1879.	Patrijarsi i proroci, 1890.
Naredba da se žrtvuje Isak. „U snu ili noćnoj viziji, naredba dolazi.“ ²⁶²	„U noćnoj viziji bio je upućen...“ ²⁶³

Ovo zaslužuje posebnu pažnju. Postanje nam govori da je Bog naredio Abramom da prinese Isaka, ali nam ne govori *kako* je ta naredba izrečena. Hana pruža kontekst: san ili „noćna vizija“. Vajtova kasnije navodi isti detalj.

Knjiga Postanja to ne kaže. Vajtova to ne kaže 1864. Hana to kaže 1879. Vajtova to dodaje 1890.

4. U Egiptu

²⁶⁰ Hanna, *The Patriarchs*, 39.

²⁶¹ *Patriarchs and Prophets*, 125.

²⁶² Hanna, *The Patriarchs*, 38.

²⁶³ *Patriarchs and Prophets*, 147.

Vilijam Hana, Patrijarsi, 1879.	Patrijarsi i proroci, 1890.
Zabrinutost zbog miješanja s idolo- pokloničkim Egipćanima. „Josifova briga sada je bila da osigura za njegov narod jedno odvojeno naselje u Egiptu, gdje se ne bi miješali s idolopoklonič- kim Egipćanima.“ ²⁶⁴	„...to bi im omogućilo da ostanu zaseban i odvojen narod i time bi ih isključilo iz učešća u idolopoklonstvu Egipta.“ ²⁶⁵
Jakov u Egiptu. „Ove završne godine u Egiptu nude upečatljiv kontrast o- nima koje su im prethodile.“ ²⁶⁶	„Te godine bile su u srećnoj suprotnosti s onima koje su im prethodile.“ ²⁶⁷

Nijedan detalj nije naveden u Postanju. Hana objašnjava zašto je Josif želio da se porodica drži odvojeno od egipatskog idolopoklonstva, a zatim opisuje Jakovljeve posljednje godine u Egiptu kao kontrast u odnosu na godine prije njih. Knjiga *Patrijarsi i proroci* nudi obje ideje u suštinski istom obliku.

ZAKLJUČAK

Posmatran zasebno, svaki dodatak bi se mogao odbaciti kao auto-rova interpretacija. Uzet zajedno, obrazac je teže objasniti: **Hana pruža hronologiju, emocionalnu borbu, okolnosti otkrivenja, zabrinutost zbog egipatskog idolopoklonstva i procjenu Jakovljevih posljednjih godina. Prošireni zapis Vajtove sadrži iste dodatke nakon što je Hanina knjiga postala dostupna.**

Hronologiju je teško ignorisati. Godine 1864. ovi detalji nedostaju. Hanini „*Patrijarsi*“ pojavljuju se 1879. Godine 1890. isti detalji se pojavljuju u knjizi Vajtove.

²⁶⁴ J.P. Norris, *The Patriarchs*, 165.

²⁶⁵ *Patriarchs and Prophets*, 232.

²⁶⁶ Hanna, *The Patriarchs*, 130.

²⁶⁷ *Patriarchs and Prophets*, 233.

10. KANINGAM GIKI

Džon Kaningam Giki (1824–1906) bio je škotski sveštenik, teolog i autor. Slavljen kao jedan od najpopularnijih evangeličkih pisaca s kraja 19. vijeka, Giki se specijalizovao za živopisna, istorijski i kulturno bogata prepričavanja biblijske istorije. Njegova glavna djela uključuju bestseler u dva toma *Život i riječi Hristove* (1877) i opsežnu seriju Starog zavjeta od deset tomova *Sati s Biblijom* (1881–1884). Gikijeve knjige pronađene su u biblioteci Elen Vajt i poslužile su kao glavni neimenovani književni izvor za njenu seriju Sukob vjekova.

PARALELE SA GIKIJEM

Do sada obrazac gotovo da i ne treba ponavljati. Pojavljuju se nove knjige. Slijede nova „otkrovenja“.

1. Izveden izvan svog šatora

U Postanju 15:5 piše samo:

Tada ga je izveo napolje i rekao: „Pogledaj nebesa i prebroj zvijezde, ako ih možeš prebrojati.“

Stih jednostavno kaže da je Bog izveo Abrama napolje.

Kaningam Giki, <i>Sati s Biblijom</i> ²⁶⁸	<i>Patrijarsi i proroci</i> ²⁶⁹
„jer se, ubrzo, u viziji činilo da ga je izveo izvan šatora i rekao mu da pogleda u bezbrojne zvijezde koje su blistale u sjaju Sirijusovog neba.“	„Tada je bio izveden je izvan svog šatora i rečeno mu je da pogleda ka nebrojenim zvijezdama koje svjetlucaju na nebesima.“

Giki je *izveo Abrama izvan njegovog šatora*, rekao mu je da *pogleda gore*, u *blistave zvijezde*. Vajtova je *izvela Abrama izvan njegovog šatora*, rekla mu je da *pogleda gore*, u *blistave zvijezde*. Samo su se dvije riječi promijenile: *bezbroj* postaje *nebrojen*, a *u* postaje *ka*.

Još značajniji je Gikijev vlastiti jezik. On ne tvrdi da zna šta se

²⁶⁸ Cunningham Geikie, *Hours with the Bible* (New York: James Pott & Co., 1886), 262.

²⁶⁹ Patriarchs and Prophets, 136.

dogodilo. On rekonstruiše scenu za svoje čitaoce: „činilo se da je...“ Drugim riječima, ovo je autorova mašta na djelu, koja popunjava detalje koje Sveto pismo nikada ne pruža.

Giki poziva čitaoca da *zamisli* taj trenutak. Vajtova predstavlja svoju fikciju kao *otkrovenje*.

2. Dvije paralele, jedan pasus

Sledeći primjer je još teže odbaciti kao slučajnost. Dvije odvojene paralele pojavljuju se u jednom paragrafu knjige Giki. Obje se ponovo pojavljuju zajedno u jednom paragrafu knjige *Patrijarsi i proroci*.

Kaningam Giki (1886) ²⁷⁰	<i>Patrijarsi i proroci</i> (1890) ²⁷¹
„Abram ubrzo otkriva da povećano bogatstvo donosi veće probleme.“	„Oni ubrzo otkriva da povećani posjed donosi veće probleme.“
„Iako mu je cijela zemlja bila data od samog Boga, odrekao se svojih prava.“	„Iako mu je cijelu zemlju dao sam Bog, on se uljudno odrekao ovog prava.“

Prva rečenica je potpuna prevara: „*povećano bogatstvo donijelo je povećane probleme*.“ Vajtova zadržava i konstrukciju i misao, mijenjajući samo *bogatstvo* u *posjed*.

Druga je još jača. Vajtova samo manje prilagođava formulaciju. Rečenica, njen redoslijed i njena misao ostaju u suštini netaknuti.

Nijedno zapažanje ne potiče iz Knjige Postanja. Jedno je književni izraz; drugo je autorov komentar o Abramovom karakteru. Oba migriraju iz istog Gikijevog pasusa u isti pasus *Patrijarha i proroka*.

3. Još tri primjera

Nijedna od ovih fraza ne potiče iz Knjige Postanja. Sve tri su Gikijeva urednička zapažanja i sve tri se ponovo pojavljuju u knjizi *Patrijarsi i proroci* sa samo manjim verbalnim izmjenama.

Kaningam Giki, 1886.	<i>Patrijarsi i proroci</i> , 1890.
----------------------	-------------------------------------

²⁷⁰ Geikie, *Hours with the Bible*, 284.

²⁷¹ Patriarchs and Prophets, 131.

Blizanci. „Jakov i Isav, sinovi blizanci Isaka i Rebeke... predstavljaju upečatljiv kontrast, neslični po karakteru i krajnjoj sreći.“ ²⁷²	„Jakov i Isav, blizanci Isakovi, predstavljaju upečatljiv kontrast, kako po karakteru tako i u životu.“ ²⁷³
Josif pred faraonom. „ali njegova ispravnost je bila odmah očigledna a preporučena politika bila je toliko ispravna i mudra da rezultat nije bio ni na trenutak sumnjiv.“ ²⁷⁴	„Tumačenje je bilo toliko razumno i dosledno, a politika koju je preporučio bila je toliko ispravna i mudra da se u njenu ispravnost nije moglo sumnjati.“ ²⁷⁵
Napuštajući Hanan. „Ali Hanan nije nudio uslove za razvoj nacije.“ ²⁷⁶	„I zemlja Hanan sada nije nudila polje za razvoj takve nacije kakva je bila prorečena.“ ²⁷⁷

ZAKLJUČAK

Giki više puta pruža ono što Postanje ne pruža: okruženje, psihologiju, motive, sudove o karakterima i književne detalje koji oživljavaju biblijski narativ. Godinama kasnije, isti ti detalji pojavljuju se u *Patrijarsima i prorocima*, često samo s kozmetičkim promjenama u formulacijama.

Ali najočitija razlika nije formulacija. To je autoritet. Giki otvoreno govori svojim čitaocima kada rekonstruiše scenu. Piše da se Abram u „činilo“ kao da je izveden izvan svog šatora. Vajtova uklanja kvalifikator i predstavlja istu scenu kao nešto što joj je pokazano.

Komentator kaže: „Činilo se.“ Prorok kaže: „Bio je.“

To je problem. Pitanje nije da li je Elen Vajt mogla opisati ove scene. Mogla je. Pitanje je zašto se detalji koji nisu navedeni u Svetom pismu, a već su navedeni u knjizi u njenoj biblioteci, kasnije pojavljuju u njenim spisima kao otkrivena istorija.

Giki je pružila maštu. Elen Vajt je pružila otkrivenje – bez navođenja *ljudskog uma* iz kojeg ga je crpila.

²⁷² Geikie, *Hours with the Bible*, 320.

²⁷³ Patriarchs and Prophets, 176.

²⁷⁴ Geikie, *Hours with the Bible*, 364.

²⁷⁵ Patriarchs and Prophets, 220.

²⁷⁶ Geikie, *Hours with the Bible*, 342.

²⁷⁷ Patriarchs and Prophets, 231.

11. JAŠEROVA KNJIGA

Amazing Facts – služba kojom upravljaju adventisti sedmog dana – reklamira knjigu Elen Vajt *Patrijarsi i proroci* kao knjigu s „neobičnim uvidima“.²⁷⁸ U svom biltenu iz januara 1998. godine, adventistički pastor Dag Bačelor citira izjavu Elen Vajt u *knjizi Patrijarsi i proroci* koja se svakako može smatrati „neobičnom“:

„Graditelji [Vavilonske kule] nisu bili u stanju objasniti čudne nesporazume među sobom, te su u svom bijesu i razočaranju međusobno prekoravali. Njihov savez završio se sukobima i krvoprolićem. Munje s neba, kao dokaz Božjeg nezadovoljstva, odlomile su gornji dio tornja i srušile ga na zemlju.“²⁷⁹

Zaista neobično! Biblija ne govori ništa o sukobima i krvoproliću u Vavilonu. Kitova *Enciklopedija* – referentno djelo u biblioteci Elen Vajt – uči da je zbrka jezika „proizvela neslogu i razdor“ među graditeljima.²⁸⁰ Ali nesloga nije krvoproliće. Nijedan ugledni komentar u vrijeme Elen Vajt nije doveo priču tako daleko. Za to se moramo okrenuti sasvim drugačijoj vrsti knjige.

Godine 1625., jevrejski naučnici u Veneciji štampali su *Jašerovu knjigu* (ili *Sefer ha-Jašer*) na hebrejskom.²⁸¹ Engleski prevod, koji se prodavao neobrazovanima kao autentičan drevni zapis, objavljen je u Njujorku 1840. godine i brzo je stekao popularnost u Americi devetnaestog vijeka kao intrigantan – i nesumnjivo *neobičan* – komentar na istoriju Starog zavjeta.

Ova knjiga nije drevni zapis kako tvrdi njen naslov. Gotovo svi naučnici se slažu da je najvjerojatnije napisana u Španiji oko 19. vijeka

²⁷⁸ Amazing Facts Book Store, <https://www.afbookstore.com/products/illustrated-patriarchs-and-prophets-hardcover-by-ellen-white>.

²⁷⁹ *Patriarchs and Prophets*, 119. Ovaj odlomak se takođe pojavljuje u ranijim knjigama *Duhovni darovi*, tom 3, 96, i *Duh proroštva*, tom 1, 92, gdje se spominju mnoge. Spominje se i ljutnja između radnika, ali ne i krvoproliće.

²⁸⁰ John Kitto, ed., *A Cyclopedia of Biblical Literature*, vol. 3 (1858), s.v. “Tongues, Confusion of.”

²⁸¹ On the 1625 Venice printing of the Hebrew text, see the publisher’s preface to *Book of Jasher* (New York: M. M. Noah & A. S. Gould, 1840).

nove ere, dok drugi naučnici vjeruju da je njen autor sastavio istinski stare jevrejske tradicije, zvane Midraš, od kojih neke datiraju još iz vremena Hrista, i dopunio ih vlastitim izmišljotinama.

Elen Vajt nije bila jedina samoprogllašena proročica iz devetnaestog vijeka koju je zavela *Knjiga Jašerova*: čini se da se i mormonski prorok Džozef Smit oslanjao na nju, braneći je kao izvor koji „nije opovrgnut kao loš autor“.

Kada se otvori Jašerova knjiga i okrene priča o Vavilonu, odlomak zvuči proganjajuće poznato *neobičnom* zapisu Vajtove:

„33. I od tog dana, svaki je zaboravio jezik svoga bližnjeg, i nisu mogli razumjeti govor jednim jezikom, i kad bi graditelj uzeo iz ruku svoga bližnjeg kreč ili kamen koji nije naručio, graditelj bi ga bacio i bacao na svoga bližnjeg, tako da bi umro.

34. I činili su tako mnogo dana, i ubili su mnoge od njih na ovaj način.

38. A što se tiče kule koju su sinovi ljudski sagradili... oganj je takođe sišao s neba i spalio drugu trećinu...

39. I mnogi sinovi ljudski umrli su u toj kuli, narod bez broja.“

Jašer kaže da se sukob pretvorio u krvoprolie. Vajtova je rekla da se sukob pretvorio u krvoprolie. Jašer je rekao da je vatra sišla s neba na toranj. Vajtova je rekla da je munja udarila u toranj. To je *neobična* slučajnost.

JAŠER: NEOBIČNA KNJIGA

Jašerova knjiga ispunjena je šarenim proširenjima narativa iz Postanja koja se ne pojavljuju gotovo u nijednoj drugoj knjizi dostupnoj Elen Vajt. Tamo gdje se vanbiblijski detalj pojavljuje u *Jašeru* pojavljuje se i u *Patrijarsima i prorocima*, ali ne u Postanju i ne u standardnim komentarima, ta paralela zaslužuje pažnju.

Postoji još jedan razlog zašto je *Jašer* značajan. Za razliku od uglednih komentara koje smo ranije ispitali, ova knjiga nije imala priznati istorijski autoritet. Njena tvrdnja da je drevna „Knjiga Jašerova“ spomenuta u Svetom pismu bila je široko osporavana, a mnogi naučnici su je smatrali tek zbirkom basni – ne bez razloga. Knjiga prikazuje

Nojevu generaciju kako posmatra snijeg kako pada prije Potopa, vuka koji razgovara s Jakovom, petnaest pošasti nad Egiptom umjesto deset, Rahelu koja razgovara s Josifom iz groba i čovjeka koji ubija stvorenje koje je bilo pola čovjek, a pola zvijer. Neobični uvidi, zaista!

Iako se ova knjiga ne pojavljuje ni u jednom poznatom popisu biblioteka Elen Vajt, rani adventisti – uključujući Džejmsa Vajta – citirali su je više puta tokom 1850-ih kao da je legitiman historijski izvor.²⁸² Ako je knjiga bila samo zbirka legendi, moglo bi se očekivati da je Božja proročica upozorila rane adventiste da je ne koriste. Ona to nikada nije učinila. Iako je više puta osuđivala djela fikcije, Elen Vajt je ćutala dok su adventistički vođe tretirali knjigu kao vjerodostojan izvor biblijske historije. Ako je Džejms imao pristup njoj, citirao je i smatrao je pouzdanom, nema sumnje da je i Elen naišla na tu knjigu. **Pogotovo kada se toliko neobičnih detalja koji su se kasnije pojavili u njenim spisima već nalazilo na njenim stranicama.**

PARALELE SA JAŠEROM

Odmah na početku treba staviti jedno upozorenje. Za razliku od paralela sa Gikijem, ovo nisu verbalne pozajmice. To su zajedničke ideje – iste vanbiblijske tradicije izražene različitim riječima. Većina se već pojavljuje u *Duhovnim darovima* (1864) i jednostavno je prenesena u *Patrijarhe i proroke*. Snaga dokaza je stoga kumulativna: jedna neobična legenda može malo dokazati; niz različitih legendi koje upućuju na isti neobičan izvor je druga stvar.

1. Vatra s neba progutala je Abelovu žrtvu

U Postanju 4:4 piše samo da je „Gospod pogledao na Abela i na njegovu žrtvu.“ Ne daje nikakav vidljivi znak tog prihvatanja – nikakvu vatru, nikakav plamen, ništa što bi posmatrač mogao vidjeti.

Knjiga Jašerova 1:15	<i>Patrijarsi i proroci</i>
-----------------------------	------------------------------------

²⁸² Vidi James White, *Advent Review*, Sep. 1850, 6; *Advent Review and Sabbath Herald*, May 6, 1852, 8; Jan. 20, 1853, 141; Uriah Smith, *Advent Review and Sabbath Herald*, Sep. 8, 1859, 123.

„Bog se okrenuo i naklonio Abelu i njegovoj žrtvi, i oganj je sišao od Gospoda s neba i proždrio je.“²⁸³

„Gospod je pogledao na Abela i na njegovu žrtvu. Vatra je bljesnula s neba i progutala žrtvu.“²⁸⁴

2. Enohova anđeoska posjeta, povlačenje i strahopoštovanje na njegovom licu

U Postanju piše samo da je Enoh *hodao s Bogom; i nije ga bilo; jer ga je Bog uzeo* (Postanje 5:24). Dvanaest riječi. Iz ovoga, i Jašer i Elen Vajt grade isti složeni portret: čovjek koji je prvo primio svoje izvanredno znanje preko anđeoskog posjetioca, a zatim se naizmjenično kretao između samoće i javnog poučavanja u određenom ritmu, i čije je lice sjalo sjajem tolikog strahopoštovanja da su se ljudi bojali da mu priđu.

U Postanju se nigdje ne navodi kako je Enoh došao do znanja o nadolazećem sudu. Jašer navodi anđela kao glasnika:

„I kad je prošlo mnogo godina, dok je služio Gospodu i molio se pred njim u svojoj kući, tada ga anđeo Gospod pozva s neba, a on reče: ‘Evo me.’“²⁸⁵

Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ pruža identičan mehanizam i identičan sadržaj koji se kroz njega otkriva:

„Preko svetog anđela Bog je otkrio Enohu svoju namjeru da uništi svijet potopom, a takođe mu je potpunije otkrio plan otkupljenja.“²⁸⁶

Odatle, oba teksta prelaze na isti portret povlačenja i sjaja:

Knjiga Jašerova 3:17–20	<i>Patrijarsi i proroci</i>
„Nije se u potpunosti skrivao... ali držao se podalje od sinova ljudskih tri dana, a zatim je otišao k njima na jedan dan... i pojavljivao se svom narodu jedan dan u sedam; a nakon toga jednom mjesečno, a zatim	„on bi se povukao, proveo neko vrijeme u samoći... Njegovo lice je zračilo svetom svjetlošću... čak su ga i bezbožnici gledali sa

²⁸³ Book of Jasher, 1:15.

²⁸⁴ Patriarchs and Prophets, 71.

²⁸⁵ Book of Jasher, 3:3.

²⁸⁶ Patriarchs and Prophets, 85.

jednom godišnje... bojali su se da mu se približe zbog božanskog strahopoštovanja koje je počivalo na njegovom licu.“ ²⁸⁷	strahopoštovanjem pred otiskom neba na njegovom licu.“ ²⁸⁸
--	---

Tri različite nebiblijske ideje pojavljuju se zajedno, i u istom redoslijedu, u oba zapisa: anđeo kao posrednik otkrivenja, periodično izmjenjivanje između osame i javnog poučavanja i zadivljujući sjaj na Enohovom licu koji je ljude plašio da mu se približe. Nijedna od te tri ideje ne nalazi se u Postanju. Nijedna se ne nalazi u ovom kombinovanom obliku ni u jednom od standardnih komentara ispitanih za ovu studiju.

3. Mnoštvo je jurišalo na Arku i molilo da uđe

U Postanju se bilježi samo to da je *Gospod zatvorio vrata* (Postanje 7:16). Nema gomile. Nema molbi. Pa ipak, i Jašer i Elen Vajt prikazuju istu dramatičnu scenu: očajno mnoštvo opsjeda arku, moli Noja da uđe, a susreće se s božanskom tišinom.

Knjiga Jašerova 6:17–23	<i>Patrijarsi i proroci</i>
„Došli su k Noju i arci. I oni pozvaše Noja govoreći: ‘Otvori nam da dođemo k tebi u arku...’ [Noje je odgovorio] Gospod vas neće uslišiti, niti će vam prignuti uho na današnji dan.“ ²⁸⁹	„Drugi su bili u panici od straha, pružajući ruke prema arci i moleći za prijem. Ali njihove molbe su bile uzaludne... Usrdno su Ga prizivali, ali Njegovo uho nije bilo otvoreno za njihov plač.“ ²⁹⁰

Scena je u potpunosti vanbiblijska: gomila na vratima, molba za ulazak i naglašeni detalj da Bog *neće čuti* njihov vapaj. Nijedna druga knjiga ispitivana u ovoj studiji ne prikazuje ovaj sukob.

4. Još istog obrasca

Preostale paralele sadrže zajedničke ideje koje se takođe pojavljuju,

²⁸⁷ Book of Jasher, 3:17–20.

²⁸⁸ Patriarchs and Prophets, 86.

²⁸⁹ Book of Jasher, 6:17–23.

²⁹⁰ Patriarchs and Prophets, 100.

u nekom obliku, u drugim izvorima. Bez obzira na stvarni izvor koji je koristila, u svakom slučaju Elen Vajt preuzima koncepte i ideje koje nisu dostupne u samom tekstu Postanja.

Vanbiblijski detalj	Knjiga Jašerova	<i>Patrijarsi i proroci / Duhovni darovi</i>
Pretpotopno idolopoklonstvo. Organizovano obožavanje slika umetnuto u pretpotopno doba.	„Sinovi ljudski načiniše likove od mjedi i željeza, drveta i kamena, i oni se klanjše i služiše im.“ ²⁹¹	„Klanjali su se djelima svojih ruku i učili svoju djecu da se klanjaju rezanim likovima... i postavljaju oltare svojim idolima.“ ²⁹²
Enoh propovjednik i ukorivač. Enoh kao aktivni javni učitelj koji je poučavao i ukoravao.	„Naučio ih je mudrosti i znanju, i dao im upute, i ukoravao ih.“ ²⁹³	„Enoh je postao propovjednik pravednosti... Bio je neustrašiv koritelj grijeha.“ ²⁹⁴
120 godina kao uslovna proba. Odlaganje je bilo predah tokom kojeg je pokajanje moglo poništiti osudu.	„Ako se okrenete k meni i napustite svoje zle puteve, i ja ću se odvratiti od zla... Bog će se raskajati od zla, da ne uništi zemlju.“ ²⁹⁵	„Da su pretpotopni ljudi vjerovali upozorenju i pokajali se... Gospod bi odvratio svoj gnjev, kao što je kasnije učinio od Nivive.“ ²⁹⁶
Noje i Metuzalem kao zajednički propovjednici. Specifičan spoj Metuzalema i Noja.	„Noje i Metuzalem su govorili sve riječi Gospodnje sinovima ljudskim, dan za danom.“ ²⁹⁷	„Metuzalem, Noje i mnogi drugi su se trudili da sačuvaju znanje o pravom Bogu.“ ²⁹⁸

²⁹¹ Book of Jasher, 2:4–5.

²⁹² Patriarchs and Prophets, 90–91.

²⁹³ Book of Jasher, 3:26.

²⁹⁴ Patriarchs and Prophets, 86.

²⁹⁵ Book of Jasher, 5:8, 11.

²⁹⁶ Patriarchs and Prophets, 97.

²⁹⁷ Book of Jasher, 5:9.

²⁹⁸ Patriarchs and Prophets, 94.

Neviđeni grmljavina i munje. Zastrašujuća o-luja, nikad prije viđena, koja je uplašila zle.	„Munja je bljesnula, a grmljavina je tutnjala... kakva ranije nije bila poznato stanovnicima... da bi prestrašila sinove ljudske.“ ²⁹⁹	„Tutnjava groma i bljesak munje... Svijet nije nikad svjedočio nečemu sličnom... i srca ljudi su bila pogođena strahom.“ ³⁰⁰
Životinjski krici užasa. Zvijeri u arci glasno prestravljene tokom o-luje.	„Živa bića koja su bila u arci bila su prestravljena, i lavovi su rikali, i volovi su mukali, i vukovi su zavijali.“ ³⁰¹	„Krici zvijeri iznutra izražavali su njihov strah i bol. Ali usred zaraćenih elemenata nastavila je [arka] sigurno da plovi.“ ³⁰²

Nijedan od ovih detalja se ne nalazi u Knjizi Postanja. Svaki se pojavljuje u Jašeru i u pripovijedanju Vajtove. Oni pokazuju dosledan obrazac kopiranja mitskog materijala u njenu *nadahnutu* naraciju prije Potopa.

5. Amalgamacija čovjeka i zvijeri

Nisu sve posuđene ideje preživjele. Neke su se pokazale preskupima za održavanje. Najjasniji primjer je doktrina amalgamacije – tvrdnja da su se prije Potopa rase ljudi i životinja miješale i proizvodile amalgamirane potomke.

U legendi iz *Knjige Jašerove*, pretpotopna praksa spajanja je ovako opisana:

„Sinovi ljudski u one dane uzimali su od stoke zemaljske, zvijeri poljskih i ptica nebeskih i učili mješavini životinja jedne vrste s drugom.“³⁰³

²⁹⁹ Book of Jasher, 6:11.

³⁰⁰ Patriarchs and Prophets, 99.

³⁰¹ Book of Jasher, 6:28–30.

³⁰² Patriarchs and Prophets, 100.

³⁰³ Book of Jasher, 4:18. *Knjiga o jubilejima* 5:1-2 takođe raspravlja o spajanju: „Anđeli Gospodnji... vidjeli su da su [kćeri ljudske] lijepe na izgled. Zato su se ženili

Elen Vajt je malo znala da drevni ljudi nisu mogli ukrštati potpuno različite vrste životinja. Biološke barijere između različitih vrsta onemogućavaju takvo razmnožavanje i ne mogu se proizvesti održivi potomci. Sa obrazovanjem samo do trećeg razreda, Vajtova to nije mogla znati. I, očigledno, duhovni vodiči koji su joj pomagali u pisanju knjige takođe su propustili ovo.

U knjizi *Duhovni darovi* (1864), Elen Vajt je preuzela taj koncept i dva puta ga iznijela, bez ikakvog ustručavanja. To je, napisala je, bio *glavni* razlog zašto je poslan Potop:

„Ali ako je postojao jedan grijeh nad drugim koji je zahtijevao uništenje ljudskog roda potopom, to je bio najgori zločin amalgamacije čovjeka i zvijeri što je unakazilo sliku Božju i izazvalo zbrku posvuda.“³⁰⁴

Čak je proširila temu i nakon Potopa, kako bi objasnila raznolikost živih bića – i, ozloglašeno, „određene ljudske rase“:

„Od potopa je došlo do amalgamacije čovjeka i zvijeri, što se može vidjeti u gotovo beskonačnom broju vrsta životinja i kod određenih ljudskih rasa.“³⁰⁵

Ova izjava je izazvala neposredne poteškoće. Izgledalo je kao da uči da su neka ljudska bića potomci ljudi i životinja, te je sekta bila prisiljena da je brani. Urija Smit je posvetio cijeli članak u *Reviewu* tom zadatku, tvrdeći da se „zbrkana vrsta“ ne odnosi na crnu rasu – kako su učili neki naučnici tog doba – već na „divlje Bušmane Afrike,

njima koje su god izabrali. Rodile su im djecu i bili su divovi. Zlo se povećalo na zemlji. Sva živa bića su pokvarila svoj put – (svako od njih) od ljudi do stoke, životinja, ptica i svega što se miče po zemlji. Sva su pokvarila svoj put i svoj propisani kurs.“ Koncept se takođe nalazi u Midrašu: „Sinovi Božiji vidješe kćeri ljudske... i uzimahu ih za žene koje god izabraše. To je bio razlog zašto su zbrisani sa zemlje. Životinje su se, takođe, parile s vrstama koje nisu njihove: konj s magarcem, magarac s konjem, a zmija s pticom, kao što je rečeno: I Bog vidje zemlju, i gle, ona beše pokvarena; jer svako tijelo pokvari put svoj na zemlji. Zapazite da Sveto pismo u ovom stihu ne kaže ‘svaki čovjek’, već svako tijelo. Stoga je izbrisao svaku živu supstancu koja je bila na licu zemlje, i čovjeka i stoku.“ (Tanchuma Noach 12, 500-800 n.e.).

³⁰⁴ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 64.

³⁰⁵ *Ibid.*, 75.

neka plemena Hotentota i možda Indijance Kopače [referenca na Pa-jute] naše vlastite zemlje, itd.“³⁰⁶ Njegov odgovor je izazvao onoliko pitanja koliko ih je i riješio.

Izjave su preuzete u njenu knjigu iz 1870. godine, *Duh proroštva*, tom 1, ali dvadeset godina kasnije, kada je isti materijal proširen i prepisan kao *Patrijarsi i proroci*, cijela tema **amalgamacije** je uklonjena iz knjige. Umjesto spajanja čovjeka i zvijeri koje narušava sliku Božju i donosi sud preptopotnom svijetu, ona je napisala da je „**poligamija**“ jedan od grijeha „koji je donio gnjev Božji na preptopotni svijet“ i narušio „sliku Božju u čovjeku“. ³⁰⁷

Amalgamacija je navedena kao otkrivena istina 1864. godine. Upravo je to razlog zašto su ljudi kupovali njene knjige. Željeli su svježe otkrivenu istinu. Željeli su pogled *iza kulisa* na biblijske događaje. Željeli su odgovore na svoja pitanja. Željeli su znati šta je podstaknulo Boga da pošalje potop i šta je uzrokovalo različite ljudske rase. Elen Vajt je imala odgovore – otkrivene su joj u snovima i vizijama, ili su barem tako bili navedeni da vjeruju. Međutim, ti odgovori su bili pogrešni. Nije ih otkrio Bog. Otkrio ih je *Jašer*.

Izjave o amalgamaciji pokazale su se sramotom za sektu i one su tiho nestale iz *Patrijarha i proroka*. Nisu svi adventisti sedmog dana bili zadovoljni uklanjanjem onoga što su smatrali nadahnutim riječima. Pritisnuli su Vajtove za objašnjenje. Uostalom, koji *Božji prorok* mora izbrisati svoje riječi? V.K. Vajt je odgovorio na pritužbe u režimu pune kontrole štete:

„Što se tiče dva pasusa koji se nalaze u *Duhovnim darovima*, a takođe i u *Duhu proroštva*, a koji se odnose na amalgamaciju i razlog zašto su izostavljeni iz kasnijih knjiga... Elen G. Vajt ih je izostavila... Mnogo puta je dobila direktne upute od anđela Gospodnjeg o tome šta treba izostaviti, a šta dodati u novim izdanjima.“³⁰⁸

Vili uzima strašnu grešku svoje majke – očiglednu lažnu izjavu

³⁰⁶ Uriah Smith, *Advent Review and Sabbath Herald*, July 31, 1866.

³⁰⁷ Patriarchs and Prophets, 338.

³⁰⁸ W.C. White, *Selected Messages*, vol. 3, 452.

izvedenu iz legende – i predstavlja njeno uklanjanje kao čudo! Anđeo Gospodnji joj je naredio da je ukloni. Vili nikada nije objasnio zašto je anđelu trebalo dvadeset šest godina da joj kaže da je ukloni. Niti zašto se uopšte našla u njenom zapisu pod istim duhovnim vodičem.

ZAKLJUČAK

Nema sumnje da je Elen Vajt imala „neobičan uvid“ u događaje Starog zavjeta. Pitanje je odakle je došao taj nekonvencionalni uvid. Dokazi ukazuju na to da su neki od njenih najneobičnijih *dodataka* preuzeti iz *Jašerove knjige* – lažnog djela maskiranog kao drevna istorija i ispunjenog mitskim ukrasima. Tako je fikcija – koju je ona tako rutinski osuđivala – postala stalni dio knjige za koju je tvrdila da je „istina... zabarikadirana s ‘tako govori Gospod’.“

12. KNJIGA U ENDRUZOVOJ BIBLIOTECI

Godine 1853, trideset sedam godina prije knjige *Patrijarsi i proroci* i jedanaest godina prije njenog prethodnika, knjige *Duhovni darovi*, štampana je mala knjiga u Ročesteru, Njujork – upravo u gradu u kojem su se tada okupljali adventistička štamparija i njeni osnivači. Naslov joj je bio *Svijet: Kakav je bio, jeste i biće*, a njen autor bio je adventista poznat samo kao A.C. Džadson. Primjerak se nalazio u biblioteci Džona N. Endruza, jednog od pionira pokreta.³⁰⁹ Ne samo knjigu koju je Endruz posjedovao, već je bilo poznato da je Elen Vajt posudila barem još jednu knjigu čije su se ideje uvukle u njene *Duhovne darove: Izgubljeni raj* Džona Milтона.³¹⁰

Džadson nudi zanimljive vanbiblijske detalje koji su, čini se, pro našli svoj put do poglavlja Vajtove o stvaranju i potopu.

1. Nema močvara u Edenu?

Knjiga Postanja ne govori ništa o močvarama u nepalnoj zemlji. Džadson ih je naveo – a slično je to učinila i Elen Vajt.

A.C. Džadson, <i>Svijet kakav je nekad bio</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>
„Ljepota i korisnost krunisale su svaki dio Božjeg uzvišenog stvaranja. Ne nalazimo izvještaj o otrovnom korovu ili zaraznim močvarama. Ali bilo je drveća svake vrste, koje je bilo ‘ugodno za pogled i dobro za jelo’, prekriveno bujnim lišćem – polja, ukrašena najbujnijim zelenilom... Bilo je tu i odabrane vinove loze i mirisnog cvijeća.“ ³¹¹	„Bilo je izuzetno lijepo... proizvelo je bujno zelenilo. Nema odvratnih močvara ili neplodne pustinje. Graciozno grmlje i nježno cvijeće dočekivali su pogled na svakom koraku. Visine su bile okrunjene drvećem veličanstvenijim od bilo kojeg koje danas postoji.“ ³¹²

³⁰⁹ A. C. Judson, *The World: As It Was, Is and Will Be* (Rochester, N.Y.: Darrow, 1853). A copy was held in the library of J. N. Andrews.

³¹⁰ Arthur L. White, *Ellen G. White: Messenger to the Remnant* (Washington, D.C.: Review and Herald Publishing Association, 1969), 16.

³¹¹ Judson, *The World: As It Was*, 11.

³¹² *Patriarchs and Prophets*, 44.

Džadsonova mašta o svijetu bez „zaraznih močvara“ postaje vizija svijeta Vajtove bez „odvratnih močvara“. Ideja da nepala zemlja uopšte nije sadržavala močvare je neobična, specifična tvrdnja – nije izvučena iz Svetog pisma, niti je to vrsta detalja za koje bi se očekivalo da će dva pisca nezavisno izmisliti.

Opisivanje močvara ili bara prije pada kao „odvratnih močvara“ odražava viktorijansku kulturnu pristranost iz devetnaestog vijeka, a ne tačnu biblijsku perspektivu. U modernoj ekologiji, močvare su među najbitnijim, bioraznolikijim i životoodrživim ekosistemima na Zemlji, a ne „odvratni“ nedostaci uzrokovani grijehom.

2. Neprestana degeneracija rase

Džadsonova knjiga sadrži istu doktrinu koja će kasnije izazvati kritike kada ju je Vajtova objavila: da se čovječanstvo fizički smanjuje od Edena.

A.C. Džadson, <i>Svijet kakav je bio</i>	<i>Duhovni darovi, tom 3 / 4a</i>
„On se neprestano degeneriše... jedan kontinuirana degeneracija i u veličini i snazi ljudske porodice. Čitamo o divovima iz davnih vremena... rasama koje su bile izuzetno ‘visoke i snažne’ ... Ali većina čovječanstva koje danas postoji su sićušnog rasta i relativno slabašni.“ ³¹³	„Oni koji su živjeli prije potopa... bili su više nego dvostruko veći od muškaraca koji danas žive na zemlji... Generacije nakon potopa bile su manjeg rasta. Postojao je kontinuirano smanjenje kroz uzastopne generacije, do posljednje koja živi na zemlji.“ ³¹⁴
„sjeme bolesti i smrti uvedeni su u ljudski sistem, koji su se prenosili na svaku sledeću generaciju... bolesti i deformiteti su se prenosili kroz svaku narednu generaciju i narušili su njegovu prvobitnu ljepotu.“ ³¹⁵	„Zlo i bolesti su se povećavali sa svakom narednom generacijom... Mnogi se čude što je ljudska rasa toliko degenerisana, fizički, mentalno i moralno... kršenje Božjeg ustava i zakona, te kršenje zakona o zdravlju, doveli su do ove tužne degeneracije.“ ³¹⁶

³¹³ Judson, *The World: As It Was*, 21, 39.

³¹⁴ *Spiritual Gifts*, vol. 3, 84.

³¹⁵ Judson, *The World: As It Was*, 21, 39.

³¹⁶ *Spiritual Gifts*, vol. 4a (1864), 123.

Doktrina je identična: prvobitna rasa velikog rasta, nakon koje slijedi stabilno, generaciju po generaciju, smanjivanje do slabih ljudi sadašnjosti. Kada je Vajtova objavila ovo 1864. godine, odmah je napadnuta. Urija Smit je ustao da je brani u Reviewu, tvrdeći da je vidio zapise o drevnim divovima.³¹⁷ Kada je knjiga *Patrijarsi i proroci* objavljena 1890. godine, Vajtova je ublažila svoje nekonvencionalno učenje o Adamu koji je „više nego dvostruko veći“ u: „Adamova visina je bila mnogo veća od visine ljudi koji sada nastanjuju zemlju.“ Bez obzira na tačnost izjave Vajtove, to nije bilo jedinstveno otkrivenje.

3. Uslovna besmrtnost

Knjiga Postanja nikada ne kaže da je Adam stvoren smrtnim, niti da besmrtnost zavisi od ponovljenog jedenja sa drveta života. Pa ipak, i Džadson i Elen Vajt grade cijelu svoju naraciju o Edenu upravo na tom teološkom okviru. To je jedna od definišućih doktrina adventizma: uslovna besmrtnost.

Vanbiblijska ideja	A.C. Džadson, <i>Svijet kakav je bio</i>	<i>Patrijarsi i proroci / Duhovni darovi</i>
Drvo života je pružalo uslovni ili probni život. Ako bi bio poslušan, čovjek je mogao zadržati život jedući plodove sa drveta života.	„Čovjek nije stvoren da umre. Iako nije besmrtn u njegovoj prvoj konstituciji, koja bi ga naravno učinila nesposobnim za smrt, sjeme smrti nije bilo u njemu. Bio je pripravnik za besmrtnost, i da je bio poslušan, bez sumnje bio je s drveta života od kojeg je kasnije bio	„Stanovnici Edena su bili stavljani na probu; njihovo sretno stanje moglo se zadržati samo pod uslovom vjernosti Stvoriteljevom zakonu. Mogli su se pokoravati i živjeti, ili ne pokoravati i propasti... Besmrtnost im je obećana pod uslovom poslušnosti; prestupom bi izgubili vječni život.... Da bi posjedovao beskonačno postojanje, čovjek mora nastaviti da se

³¹⁷ Uriah Smith, “The Visions – Objections Answered,” *Review and Herald*, vol. 28, no. 3 (July 3, 1866): 34. Bez navođenja ikakvih izvora, Smit je pisao o „otkriću organskih ostataka, dovoljnih da pokažu van svake razumne sumnje da je u nekom periodu u prošlosti na ovoj Zemlji postojala klasa gigantskih ljudi i životinja, u poređenju s kojima su današnje vrste samo patuljci.“

	isključen i živio bi vječno.“ ³¹⁸	služi plodovima drveta života.“ ³¹⁹
--	--	--

Ovo je zajednički teološki sistem. Proba, uslovna besmrtnost, poslušnost kao uslov za nastavak života i drvo života kao sredstvo kojim je besmrtnost održavana nisu izolovane ideje – one su strukturni okvir oba zapisa. Postanje pruža samo drvo. Ostatak je teološka konstrukcija.

ZAKLJUČAK

Može se raspravljati o tome da li je Džadson bio direktni izvor Elen Vajt za ovu razvojnu adventističku teologiju. Drugi adventistički pisci već su raspravljali o Adamovom probnom statusu 1850-ih.³²⁰ Ali to zapravo pojačava širu poentu. Arhitektura naracije Elen Vajt o E-denu ne nalazi se u Postanju, niti se iznenada pojavila s njenim vizijama. Ideje su već kružile teološkim svijetom oko nje.

Knjiga Postanja pruža vrt. Rani adventistički pisci pružili su teologiju. Elen Vajt ju je predstavila kao otkrivenje.

³¹⁸ Judson, *The World: As It Was*, 23.

³¹⁹ *Patriarchs and Prophets*, 53, 60.

³²⁰ Uriah Smith, *Advent Review and Sabbath Herald*, May 13, 1858, 204: „Često se postavlja pitanje: da li je Adam stvoren smrtnim ili besmrtnim? I ovo obrazloženje je usvojeno o toj temi: da je bio besmrtn, ne bi mogao umrijeti; tako bi smrtna kazna bila ništavna. Ali da je bio smrtan, nužno bi umro; tako da kazna ne bi uključivala nikakvu promjenu stanja. Stoga se zaključuje da nije bio ni jedno ni drugo, već na probnom osnovu, samo između smrtnosti i besmrtnosti.“ Vidi takođe, James. M. Stephenson, *The Atonement* (1854), 90; John Norton Loughborough, *An Examination of the Scripture Testimony* (1855), 36.

13. ADAM KLARK

Adam Klark (oko 1762–1832) bio je britanski metodistički teolog, biblijski naučnik i lingvista, najpoznatiji po sastavljanju monumentalnog, osmotomnog komentara na Bibliju, objavljenog između 1810. i 1826. godine. Kao bliski saradnik osnivača metodizma, Džona Veslija, Klark je proveo preko četrdeset godina samostalno pišući svoje komentare. Slavljen po svom majstorstvu drevnih jezika, njegov komentar postao je standardno referentno djelo širom protestantskog svijeta devetnaestog vijeka i bio je naveden u inventaru biblioteke Elen Vajt.

PARALELE SA KLARKOM

1. Rubenovo oduzeto pravo prvorodenja

Postanje 49:3-4 bilježi Jakovljeve riječi upućene Rubenu, ali ne govori ništa o tome šta se dogodilo s njegovim plemenom u kasnijoj istoriji. Klark pruža tu istoriju – citirajući Targum kako bi objasnio da je Ruben izgubio tri različite privilegije, koje su prešle na trojicu drugih sinova, a zatim slijedeći biblijske niti pokazuje da je pleme posleđično potonulo u zaborav. Elen Vajt reprodukuje i njegovu trostruku podjelu i njegov sud o plemenu.

Adam Klark, o Postanju 49:3–4 ³²¹	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³²²
„Targumi Jonatana ben Uziela iz Jerusalima dodaju: ‘Ali budući da si sagriješio, prvorodstvo se daje Josifu, kraljevstvo Judi, a sveštenstvo Leviju.’... Ovo pleme se nikada nije uzdiglo do ikakvog značaja u Izraelu; nije bilo ni za trećinu brojno kao Juda, Josif ili Dan. Kada ih je Mojsije prebrojao u pustinji, Brojevi	„...njegov teški grijeh u Edaru učinio ga je nedostojnim blagoslova prvorodstva.... Sveštenstvo je dodijeljeno Leviju, kraljevstvo i mesijansko obećanje Judi, a dvostruki dio nasljedstva Josifu. Rubenovo pleme nikada se nije uzdigao do ikakvog značaja u Izraelu; nije bio toliko brojan kao Juda, Josif ili

³²¹ Adam Clarke, *Commentary on the Holy Bible*, note on Genesis 49:3–4.

³²² *Patriarchs and Prophets*, 235.

i. 21 bilo je među prvima koji su odvedeni u zarobljeništvo, 1. Dnev. 5. 26.“	Dan, i bio je među prvima koji su odvedeni u ropstvo.“
---	--

Postanje se završava Jakovljevom izjavom: „nemoj se uzvisivati.“ Klark prati priču u kasnijoj istoriji Izraela, objašnjavajući kako su Rubenove izgubljene privilegije podijeljene među Levijem, Judom i Josifom. Vajtova usvaja isti okvir, a zatim zaključuje Klarkovom istorijskom presudom da Rubenovo pleme nikada nije dostiglo istaknuto mjesto.

2. Simeon i Levije: Četrdeset osam gradova

Sljedeća paralela dolazi iz jedne bilješke u kojoj Klark prati kasniju sudbinu Simeona i Levija. Postanje 49:7 kaže samo da će njih dvojica biti „podijeljeni“ i „raspršeni“ po Izraelu. Klark objašnjava *kako* se raspršivanje odvijalo za svako pleme. Vajtova sažima cijelu njegovu bilješku – zadržavajući njegove prepoznatljive detalje, pa čak i njegovo fraziranje.

Adam Klark, o Postanju 49:7 ³²³	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³²⁴
„Levije nije imao nikakvo nasljedstvo osim četrdeset osam gradova, razasutih po raznim djelovima Hananske zemlje; a što se tiče plemena Simeona... oni su imali samo mali dio... u najgorem dijelu Judinog žrijeba... kasnije... formirali su različite kolonije u oblastima koje su osvojili.“	„Prilikom naseljavanja Hanana, ovo pleme [Simeon] imalo je samo mali dio Judinog posjeda, a porodice koje su kasnije postale moćne formirale su različite kolonije i naselile se na teritoriji izvan granica... Levije takođe nije primio nikakvo nasljedstvo osim četrdeset osam gradova razasutih po različitim djelovima zemlje.“

Dva gornja primjera nisu samo slučajevi u kojima se Elen Vajt slučajno složila s Adamom Klarkom. U oba slučaja, Klark pruža istorijske

³²³ Clarke, note on Genesis 49:7.

³²⁴ Patriarchs and Prophets, 235.

informacije koje sama Knjiga Postanja ne sadrži. On prati biblijski tekst izvan Jakovljevih riječi, prati kasniju istoriju plemena, objašnjava kako su raspoređene Rubenove oduzete privilegije i opisuje neobično naseljavanje Simeona i Levija. Vajtova uključuje iste informacije u svoju naraciju, uključujući detalje dovoljno karakteristične da je književnu zavisnost teško odbaciti.

ZAKLJUČAK – GDJE SU CITATI?

Ovdje se postavlja važno pitanje koje nadilazi ove posebne paralele: *zašto se ništa od ovoga ne priznaje?* Kada naracija Vajtove ide dalje od onoga što kaže Knjiga Postanja i počinje davati istorijske detalje koji su već razrađeni u Klarkovom komentaru, čitaocu se ne daje nikakva naznaka da materijal potiče od drugog pisca.

Do vremena kada su se 1890. godine pojavili *Patrijarsi i proroci*, Elen Vajt i oni koji su s njom radili već su naučili da je to opasna praksa. Njihovo ranije bolno iskustvo sa *Životom Pavla* dramatično je razotkrilo problem. Ta knjiga je uključivala materijal iz drugih objavljenih djela, a rezultirajuća kontroverza prisilila je Vajtovu i njene saradnike da se suoče s neugodnim pitanjima o književnom posuđivanju i atribuciji. Kontroverza oko proširene *Velike borbe* krajem 1880-ih skrenula je pažnju javnosti na ovo pitanje. U martu 1889. godine, u Hildsburgu, Kalifornija, gradu u kojem je živjela Elen Vajt, Kenrajt je objavio neugodan članak u lokalnim novinama u kojem je pokazao da je Elen Vajt plagirala materijal iz *Velike borbe* iz 1888. godine.³²⁵

Stoga bi se moglo očekivati da će sledeće veliko istorijsko djelo biti posebno oprezno. Ako je prethodno objavljeni materijal bio uključen u knjigu koja je nosila proročki autoritet Elen Vajt, čitaocima je trebalo reći odakle taj materijal potiče. Ako je komentator pružio istorijske informacije, navedite komentatora. Ako je istoričar pružio detalje, identifikujte istoričara. Ako je tumačenje pružio raniji pisac, navedite autora.

³²⁵ D.M. Canright, "Is Mrs. E.G. White a Plagiarist?", *Healdsburg Enterprise*, March 20, 1889.

Umjesto toga, *Patrijarsi i proroci* pojavili su se bez ikakvog navođenja izvora. 21 poglavlje ispitano u ovoj studiji zapanjujuće je bez ikakvih citata koji identifikuju književne izvore koji stoje iza njihovih karakterističnih dodataka. Čitalac se susreće s Klarkovim istorijskim zaključcima kao dijelom narativa Elen Vajt, ali Klarkovo ime nestaje. Čitaoci stiču utisak da knjiga sadrži samo spise proročice.

Problem nije u tome što je Elen Vajt koristila knjige. Nijedan ozbiljan čitalac ne bi trebao prigovarati autoru da konsultuje komentare, istorije ili druge izvore. Problem je u *tome kako je rezultirajući materijal predstavljen*. Pisac može iskreno posuditi informacije i identifikovati izvor. Istoričar može sintetizovati rad ranijih naučnika i priznati ih. Ali kada se karakteristične informacije sa stranica komentatora ugrade u narativ predstavljen kao proizvod božanskog prosvjetljenja, odsustvo atribucije postaje mnogo značajnije.

Problem postaje još oštrij kada se sjetimo šta je čitaocu bilo rečeno o knjizi. Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ nije predstavljena samo kao prepričavanje Postanja od strane Elen Vajt. Njene prepoznatljive detalje su njeni čitaoci shvatali kao proizvod posebnog otkrivenja – informacija koje joj je Bog pokazao o događajima koje Sveto pismo nije zabilježilo. Vajtova je negovala ovo gledište, govoreći svojim sledbenicima da sadržaj ne dolazi ni iz kakvog „ljudskog uma“, već da je Gospod „upisao“ riječi u njeno srce.

Kognitivna disonanca je uznemirujuća: iako je tvrdila da ljudski um nije autor knjige, ona je tiho u nju uključila ideje desetak ili više autora.

14. DŽON MILTON

Džohn Milton (1608–1674) bio je engleski pjesnik, široko smatran jednom od najvećih ličnosti engleske književnosti. Najpoznatiji je po svom epskom remek-djelu *Izgubljeni raj* (1667), koje je u potpunosti diktirao nakon što je potpuno oslijepio. Milton je dramatično proširio narativ iz Knjige Postanja o čovjekovom padu, Sotoninoj pobuni i edenskom životu u veliku, vrlo živopisnu teološku dramu.

PARALELE S MILTONOM

Godine 1858, pionir adventističke crkve Dž.N. Endruz dostavio je Elen Vajt primjerak Miltonove knjige *Izgubljeni raj*.³²⁶ Zvanični zapis insistira na tome da ju je nepročitanu stavila na visoku policu. Pa ipak, arhitektura Miltonovog epa – ne njegova proza, već njegov prepoznatljiv dramski narativ i struktura – provlači se kroz poglavlja *Patrijarha i proroka* koja nemaju osnovu u Postanju: rat na nebu, iskušenje i vijeće otkupljenja. To su scene koje Sveto pismo ne pripovijeda. Milton ih je inscenirao. **Ona ih je kopirala.**

1. Pobuna na nebu

Knjiga Postanja ne govori ništa o tome zašto je Sotona pao. Isaija i Ezekijel govore o ponosu, ali nijedan ne daje okidač. Milton je dao jedan: uzvišenje Sina. Taj vanbiblijski mehanizam – proglašeni Sin, Sotona obuzet zavišću, tajna kampanja insinucije i retorika slobode protiv božanske „tiranije“ – je kičma zapisa Vajtove.

Džon Milton, <i>Izgubljeni raj</i> , Knjiga 5	<i>Patrijarsi i proroci</i> , glava 1
„Ovog dana začeo sam onog koga proglašavam svojim jedinim Sinom... i menujem ga za vašu glavu“... [a Satana,] „ispunjen zavišću prema Sinu Božjem, koji je tog dana počastvovan	„žudeći za slavom kojom je beskonačni Otac obdario svog Sina, ovaj knez anđela težio je moći koja je bila prerogativ samo Hrista... Zašto bi Hrist

³²⁶ Arthur L. White, *Ellen G. White: Messenger to the Remnant*, 16.

od svog velikog Oca... nije mogao zbog ponosa da podnese taj prizor, smatrajući se umanjenim.“	trebao imati vrhovnu vlast? Zašto je On poštovan više od Lucifera?“
„Domoroci i sinovi Nebesa, zaposjednutog ranije ni od koga; i ako ne svi jednaki, ipak slobodni, podjednako slobodni; jer poretci i staleži ne kose se sa slobodom, već se dobro slažu. Ko onda može razumno, ili s pravom, nametnuti monarhiju nad onima koji po pravu žive kao njemu jednaki?“ ³²⁷	„[Lucifer je insistirao] da anđelima nije potrebno takvo ograničenje... njegov je cilj bio da osigurana slobodu za sve. Ali sada je čak i sloboda koju su dotad uživali bila okončana; jer im je bio postavljen apsolutni Vladar.“ ³²⁸

U oba zapisa odvija se isti slijed: Sin je uzvišen; Lucifer, nesposoban to podnijeti, ispunjen je zavišću; on radi u tajnosti kako bi širio nezadovoljstvo; i on predstavlja Božju vladavinu kao novu tiraniju, a sebe kao prvaka anđeoske slobode. Nijedna karika tog lanca nije u biblijskom tekstu. Milton je to zamislio, a Vajtova je to pretvorila u inspiraciju.

2. Iskušenje i pad

Miltonova deveta knjiga pretvorila je goli zapis o zmiji iz Knjige Postanja u psihološku dramu, a njeni prepoznatljivi izumi ponovo se pojavljuju u pripovijedanju Vajtove: Sotona mučen prizorom Edenske sreće, njegov namjerni izbor zmije kao maske, Eva suočena sama s njom i Adam koji jede ne u prevari, već svjesno, iz ljubavi prema svojoj ženi.

Džon Milton, <i>Izgubljeni raj</i>, knjige 4–9	<i>Patrijarsi i proroci</i>, glava 3
Sotonina muka zbog njihove radosti: „Prizor mrski, prizor mučni! Tako ovo troje... uređeno u raju, u naručju jedno drugom... dok sam ja u Pakao bačen.“	„Sotona je posmatrao sveti par i zavidio je sreći njihovog bezgrešnog imanja.“

³²⁷ John Milton, *Paradise Lost*, Book 5, lines 603–611, 790–797.

³²⁸ *Patriarchs and Prophets*, 35–37.

Zmija odabrana kao sredstvo: zmija, „najposobniji vrag prevare“, u kome „Njegovi mračni prijedlozi se kriju / Od najoštrijeg pogleda.“	„Sotona je odlučio da kao svog medija upotrijebi zmiju – maska dobro prilagođena njegovoj svrsi obmane.“
Adam pada svjesno, iz ljubavi: „ustručavao se ne jesti, / Protivno njegovom boljem znanju; nije prevaren, / Ali nježno obuzet ženskim šarmom.“ ³²⁹	„Adam... nije bio prevaren... [ali] odlučan da podijeli njenu sudbinu; ako ona mora umrijeti, on će umrijeti s njom.“ ³³⁰

Samu činjenicu da „Adam nije bio prevaren“ daje Sveto pismo (1. Timoteju 2:14). Ali drama *oko* toga – Sotonin unutrašnji pakao pri pogledu na njihovu blaženost, proračunati izbor zmije i, iznad svega, Adamov namjerni izbor da propadne pored žene koju je volio – je Miltonova dramatizacija, a Vajtova je reprodukuje.

3. Vijeće otkupljenja

Ovo je najjača paralela od svih, jer se ne radi o jednoj ideji, već o sceni od četiri takta reprodukovanoj redom. U Miltonovoj Knjizi 3, Bog pita ko će platiti cijenu za palog čovjeka; *nebo utihne*; nijedno stvoreno biće ne može odgovoriti; samo Sin nudi sebe; i nebo eruptira u rado-snoj pjesmi. Savjet otkupljenja Vajtove slijedi identičan redoslijed.

Džon Milton, <i>Izgubljeni raj</i>, knjiga 3	<i>Patrijarsi i proroci</i>, glava 4
Nebo utihne: „Pitao je, ali sav nebeski kor je stajao nijem, / I tišina je vladala u Raju: u ime Čovjeka / Nije se pojavio zaštitnik ili posrednik.“	„Anđeli su prestali sa svojim pjesmama hvale. Anđeli su se ponudili da postanu žrtva za čovjeka. Ali život anđela nije mogao platiti dug; samo Onaj koji je stvorio čovjeka imao je moć da ga otkupi.“
Samo Sin prinosi sebe:	„Hrist je uvjerio anđele da će

³²⁹ John Milton, *Paradise Lost*, Book 4, lines 505–508; Book 9, lines 89–99, 998–999.

³³⁰ *Patriarchs and Prophets*, 53–56.

„Pogledajte me onda: mene za njega, život za život / Nudim... Uzdići ću se pobjednički i potčiniti / Moj osvajač... Smrt, njegovu smrtnu ranu tada će primiti.“	svojom smrću otkupiti mnoge i uništiti onoga koji ima moć smrti. On bi povratio kraljevstvo koje je čovjek izgubio.“
Nebo eruptira od radosti: „Nebo je odzvanjalo / S jubilejem i glasnim Hosanama ispunjenim / Vječnim predjelima... slatki / Anđeli... s vriskom / Glasnom kao iz brojeva bez broja.“ ³³¹	„Tada radost, neizreciva radost, ispuni nebo... ‘jutarnje zvijezde su pjevale zajedno, i svi sinovi Božji su klicali od radosti.’“ ³³²

Tišina; nedostatnost svakog manjeg bića; sam Sin istupa da ponudi sebe; zatim se nebo prolama u pjesmu. Postanje ne sadrži ništa od ovoga. Ova režirana, četvorodjelna pozorišna *scena* – koju je zamislilo Milton – odvija se ritam po ritam u *Patrijarsima i prorocima*.

Ovo su samo neki od najjačih primjera. Paralele idu dublje od tri scene. Scena za scenom, iste karakteristične izmišljotine pojavljuju se u „*Patrijarsima i prorocima*“.

Daljnje paralele

Pored tri gore navedene scene, isti obrazac prepoznatljivog, nebiblijskog izuma ponavlja se kroz uvodna poglavlja *Patrijarha i proroka*. Ništa od sledećeg nije preuzeto iz Postanja; svako se pojavljuje u Miltonovom epu, a zatim ponovo u *Patrijarsima i prorocima*.

Vanbiblijski element	Džon Milton, <i>Izgubljeni raj</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>
Nebeski savjet je sazvan. Bog okuplja cijelu anđeosku vojsku posebno da objavi status Sina –	„Nebeska vojska / Anđela carskim pozivom pozvana, / Bezbrojni pred prijestolom Svemogućeg / Odmah se, sa svih krajeva	„Kralj svemira pozvao je nebeske vojske pred Sebe, da bi u njihovom prisustvu mogao izložiti pravi položaj svog

³³¹ John Milton, *Paradise Lost*, Book 3, lines 217–222, 236–252, 345–349.

³³² *Patriarchs and Prophets*, 63–65.

okruženje koje Sveto pismo nikada ne opisuje.	Neba, pojavili... Čujte, svi anđeli.“ (Knjiga 5) ³³³	Sina... Oko prijestola sabraše se sveti anđeli, ogromno, nebrojeno mnoštvo...“ ³³⁴
Lojalni anđeli urazumljuju pobunjenike. Prije otvorenog raskola, vjerni anđeli pozivaju nezadovoljne da razmisle još jednom.	Abdiel, od kojeg niko nije s većim žarom obožavao / Božanstvo, suprotstavlja se Satani: „O otuđeni od Boga... prekinite ovaj bezbožni bijes, / I ne iskušavajte ove.“ (Knjiga 5) ³³⁵	„Anđeli koji su bili odani i istiniti nastojali su ga pomiriti volji njegovog Stvoritelja... [i] trudili su se da se suprotstave uticaju Sotone.“ ³³⁶
Ponos sprječava pokajanje. Buntovnik gotovo popusti, ali ga od povratka sprječavaju ponos i sram – ista psihološka blokada kod oba.	„O, onda konačno pokaj se: zar nema mjesta / Preostalo je za pokajanje...? / Ništa nije preostalo osim pokornosti; i ta riječ / Prezir mi zabranjuje... i moj strah od sramote.“ (Knjiga 4) ³³⁷	„Skoro je došao do odluke da se vrati, ali ponos mu je to zabranio... Bila je to prevelika žrtva... priznati da je pogriješio.“ ³³⁸
Zmija laska Evi zbog njene ljepote. Kušać ne počinje s plodom, već s obožavanjem Evine ljepote.	„Sovran Gospođa... čisto čudo... Boginja među bogovima, obožavana i služena / Od bezbrojnih anđela...Carica ovog lijepog svijeta, blistava Eva!“ (Knjiga 9) ³³⁹	„Ali zmija je nastavila, melodičnim glasom, sa suptilnim pohvalama njenoj nenadmašnoj ljepoti...“ ³⁴⁰

Uzorak je nepogrešiv. Gdje god Postanje začuti – rat na nebu, psihologija iskušenja, sabor na kojem je obećano otkupljenje – i trezveni

³³³ John Milton, *Paradise Lost*, Book 5, lines 583–600.

³³⁴ *Patriarchs and Prophets*, 36.

³³⁵ Milton, *Paradise Lost*, Book 5, lines 805–848 (Abdiel).

³³⁶ *Patriarchs and Prophets*, 38.

³³⁷ Milton, *Paradise Lost*, Book 4, lines 79–82.

³³⁸ *Patriarchs and Prophets*, 39.

³³⁹ Milton, *Paradise Lost*, Book 9, lines 532–548.

³⁴⁰ *Patriarchs and Prophets*, 53.

komentari nemaju šta da ponude, Miltonov ep popunjava prazninu, otkucaj po otkucaj, izum po izum. To nisu zajedničke karakteristike hrišćanske doktrine. To su specifični maštoviti izbori pjesnika iz sedamnaestog vijeka, koji se ponovo pojavljuju dva vijeka kasnije u knjizi za koju je njen autor insistirao da „nije proizvod ljudskog uma“. Slijepi pjesnik je diktirao *Izgubljeni raj* svojim kćerima. Čini se da je diktirao i dosta *Patrijarha i proroka*.

15. DŽON KITO

Džon Kito (1804–1854) bio je engleski biblijski naučnik i autor. Potpuno ogluvivši u dvanaestoj godini nakon pada s krova, savladao je teško siromaštvo kako bi samostalno naučio više jezika i obučio se za štampara. Kasnije je mnogo putovao po Bliskom istoku kao misionar i istraživač. Koristeći svoja zapažanja iz prve ruke o bliskoistočnoj geografiji, običajima i kulturi, Kito je napisao široko popularno, vrlo detaljno referentno djelo pod nazivom *Enciklopedija biblijske književnosti* (1845). Ova knjiga je našla svoj put do biblioteke Elen Vajt.

PARALELE S KITOM

Detalji koji su ispitani u nastavku nisu bili vizionarske tajne. Pronađeni su u Kitovoj trotomnoj Enciklopediji.³⁴¹ Poenta ovdje nije u tome da je Vajtova konsultovala Enciklopediju, već da je to učinila bez akreditacije i dok je drugima govorila da njena knjiga ne potiče iz ljudskog uma.

1. „Odmor“ barke: Zatišje, ne nasukanost

Postanje 8:4 jasno kaže da se „arka zaustavila... na planinama Ararata“. Očigledno tumačenje – i ono koje se prenosi u vjekovima povijesti i himni – jeste da se brod *nasukao* na planinski vrh. Kitova *Enciklopedija*, protiv tog popularnog gledišta, tvrdi nešto sasvim drugačije: da je arka dostigla stanje mira – „mjeru relativnog mira“ – dok je još plutala među planinama dok su vode počele opadati.

Kito, <i>Ciklopedija</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>
„...to može samo implicirati da se, nakon što je bila gurana i bacana naprijed-nazad po pustoši voda, konačno smirila, tj. postigla je određenu mjeru relativnog mira i postala stabilnija	„Kako su vode počele opadati, Gospod je učinio da arka otplovi na mjesto zaštićeno skupinom planina koje je sačuvala njegova sila. Ove planine

³⁴¹ John Kitto, ed., *A Cyclopedia of Biblical Literature*, 3 vols. (New York: Ivison & Phinney, 1858).

iznad... planina Ararata, kada su vode počele da se povlače... Brod uživa u istinskom odmoru kada je u mirnom moru, nego kada se nasuče na vrh pod-morske planine u uzburkanom moru....arka nije dotakla zemlju dok se vode nisu povukle...”³⁴²

bile su udaljene samo malo jedna od druge, i Barka se kre-tala u ovom tihom utočištu i više nije bila nošena beskra-jnim okeanom. To je pružilo ve-liko olakšanje umornim, olu-jom bijenim putnicima.”³⁴³

Formulacija se razlikuje – Kito analizira hebrejski glagol; Vajtova slika scenu – ali ideja je ista i to je *posebna* ideja: arka se ne zaustavlja nasukavanjem na vrhu, već dosežanjem mirne vode dok još uvijek pluta usred planina. Ovo nije jednostavan smisao Postanja, niti je uobičajena tradicija. To je manjinsko čitanje koje Kito brani od „uobičajenog vjerovanja da je ležala na planinskom vrhu“. To što *Patrijarsi i proroci* usvajaju Kitov manjinski stav teško je objasniti kao slučajnost. Važno je napomenuti da Vajtova zadržava sliku dok odbacuje argument koji je Kito izgradio.

2. Daljnje paralele

Preostale paralele su pojedinačno lakše – svaka se zasniva na detalju iz prirodne istorije ili antikviteta koji je bio dostupan u više od jednog izvora iz devetnaestog vijeka, među kojima je i Kitov. Ono što ih čini vrijednim nabiranja je njihov *karakter* i njihovo *grupisanje*: one su upravo ona vrsta slučajnih, vanbiblijskih činjenica koje pisac uzima iz referentne knjige i ubacuje u narativ kao božansko znanje. Nijedna od njih ne dokazuje pozajmljivanje. Zajedno pokazuju da je materijal bio dostupan u knjigama tog vremena.

³⁴² Kitto, “Ararat,” *Cyclopedia*, vol. 1, 200. Članak odbacuje uobičajenu pretpostavku da Postanje 8:4 zahtijeva da se arka nasukala na vrh planine, tvrdeći umjesto toga da hebrejski glagol preveden kao „odmorila se“ može označavati samo da je brod „postigao određenu mjeru relativnog mirovanja“ dok je još uvijek plutao iznad planina Ararata dok su se vode povlačile.

³⁴³ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 105.

Detalji i izvor	Kito, <i>Enciklopedija</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>	Napomena
Drvo gofera i-identifikovano kao čempres, cijenjeno zbog otpornosti na truljenje	„...od goferovog drveta, moramo razumjeti čempres... drvo čempresa, koje je gotovo nepokvarljivo, vjerovatno bi bilo preferirano...“ ³⁴⁴	„Materijal korišten u izgradnji arke bio je čempresovo ili goferovo drvo, koje ne bi bilo dotaknuto truljenjem stotinama godina.“ ³⁴⁵	Kito primjećuje da je identifikacija s čempresom uobičajena među „najvećim brojem pisaca“. Spajanje s netruležnošću je ono što odražava Kitovo mišljenje.
Gavranov oštar njuh	„...gavran... je prirodno pažljiv i usamljen; živi u parovima; ima najoštrij njuh; i leti na veliku visinu.“ ³⁴⁶	„Poslali su gavrana, pticu brzog njuha, da se otkrije da li se zemlja osušila.“ ³⁴⁷	Knjiga Postanja ne navodi razlog za odabir gavrana. Vajtova navodi isti razlog koji Kito navodi – oštar njuh.

ZAKLJUČAK

Neobičan uvid Elen Vajt u pristajanje barke zapanjujuće je sličan Kitovoj spekulaciji. Upravo je to vrsta detalja koja bi trebala nekoga učiniti opreznim u pogledu tvrdnji o natprirodnom znanju. Pitanje nije da li je Elen Vajt mogla primiti sliku u viziji. Pitanje je zašto se posebno tumačenje koje se već nalazi u njenoj biblioteci kasnije pojavljuje

³⁴⁴ Kitto, “Gopher Wood,” *Cyclopedia*, vol. 1, 785. Kito izvještava o identifikaciji čempresa kao onoj koju je koristio „najveći broj pisaca“ (citirajući Fullera, Bocharta i Celsiusa) i primjećuje argument da je čempres „budući da je gotovo netruležan, vjerovatno bio preferiran“. Sama identifikacija je stoga uobičajena i sama po sebi ne može uspostaviti zavisnost; upravo je spoj čempresa s otpornošću na propadanje, koji se tvrdi kao činjenica, paralelan s *Patrijarsima i Prorocima*. Kitov vlastiti zaključak je znatno nesigurniji od zaključka Vajtove: „cijeli ovi prijedlozi svode se samo na nagađanja.“

³⁴⁵ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 92.

³⁴⁶ Kitto, “Raven,” *Cyclopedia*, vol. 3, 372.

³⁴⁷ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 105.

u njenoj proročkoj pripovijesti.

Drugi primjeri su pojedinačno manje odlučujući. Oni ne dokazuju da je Kito bio izvor svakog usputnog detalja. Ali pokazuju nešto važno: književno okruženje u njenoj ličnoj biblioteci bilo je ispunjeno „ljudskim umovima“ sa gotovim objašnjenjima biblijskog svijeta – geografije, običaja, prirodne istorije i drevnih praksi – koji su bili utkani u naraciju Vajtove kad god bi Sveto pismo ostavilo prazninu.

Kito je istraživao. Vajtova je pružila otkriće.

16. DANIJEL MARČ

Danijel Marč (1816–1909) bio je američki kongregacionistički sveštenik, autor i pobožni pisac čije su živopisne, narativne knjige bile veliki bestseleri širom protestantskog svijeta krajem 19. vijeka. Nakon što je završio školovanje na Teološkom fakultetu Jel, Marč je bio pastor uticajnih crkava na sjeveroistoku Sjedinjenih Država. Specijalizovao se za sinematska, vrlo emotivna i deskriptivna prepričavanja biblijskih događaja namijenjena čitanju kod kuće. Njegova najpoznatija djela uključuju *Noćne scene u Bibliji* (1868), *Kućni život u Bibliji* (1873) i *Isusovi putevi i domovi* (1856). Sve tri ove knjige nalazile su se u biblioteci Elen Vajt.

Vajtova je bila poznata po tome što je u svojim glavnim knjigama, poput ***Proroka i kraljeva***, uveliko plagirala od Marča. Kada je adventistički istraživač Fred Veltman ispitivao plagijat u nekim poglavljima *Čežnje vjekova*, otkrio je 129 paralela s Marčovim knjigama *Noćne scene Biblije* i *Isusovi putevi i domovi*.³⁴⁸

PARALELE S MARČOM

Elenino poznavanje djela Daniela Marča „*Noćne scene u Bibliji*“ dokumentovano je njenom rukom. Godine 1878. napisala je Meri Vajt: „Ima li djelo *Noćne scene Biblije*? Ako ima, pošalji ga.“³⁴⁹ Knjiga *Patrijarsi i proroci* objavljena je dvanaest godina kasnije, 1890. Marčova knjiga je duhovno prepričavanje pojedinačnih biblijskih noći, od kojih četiri pokrivaju iste epizode koje će Vajtova kasnije dramatiizirati: poslednju noć Sodoma, Abramovu noć u Moriji, Jakovljevu noć u Betelu i Jakovljevu noć rvanja kod Jaboka.

1. Ravnica „kao vrt Gospodnji“

Postanje 13:10 sadrži sam izraz „vrt Gospodnji“, i oba pisca njime

³⁴⁸ “The Desire of Ages Project: The Data,” *Ministry*, Oct. 1990. The book analyzed for this study was Daniel March's *Night Scenes in the Bible* (Philadelphia: Zeigler and McCurdy, 1872).

³⁴⁹ Ellen G. White to Mary White, Dec. 9, 1878, Letter 60, 1878.

počinju. Ono što Postanje ne navodi je sve što oba pisca tome dodaju – stada na brdima, trgovci i karavani, te isti završni zaokret od prirodnog obilja ka moralnoj pokvarenosti, koji se završava istom frazom, „ponižava dušu“.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁵⁰	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁵¹
„Ravnice koje okružuju grad su poput vrta Gospodnjeg u plodnosti... Udaljena brda su prekrivena stadima. Trgovci s Istoka donose svoja blaga izdaleka. Deve i dromedari pustinje polažu svoje terete na njena vrata... lijepi grad... uživa u obilju svega što priroda i umjetnost mogu proizvesti. Prvaci pokazuju luksuz i ponos prinčeva... Besposlenost i bogatstvo podstiču apetit za zadovoljstvom, i oni idu u svaki ekscs u prepuštanju... sve njihove misli, trud i želja posvećeni su životu čula, poričući Boga i ponižavajući dušu.“	„Najljepši među gradovima u dolini Jordana bio je Sodom, smješten u ravnici koja je po svojoj plodnosti i ljepoti bila ‘kao vrt Gospodnji’... Bogata žetva prekrivala je polja, a stada i krda prekrivala su okolna brda. Umjetnost i trgovina doprinijele su obogaćivanju ponosnog grada ravnice. Blago Istoka krasilo je njegove palate, a pustinski karavani donosili su svoje zalihe dragocjenosti... Izobilje koje je vladalo posvuda rađalo je luksuz i ponos. Besposlenost i bogatstvo otvrdniju srce koje nikada nije bilo tlačeno oskudicom... Ljubav prema zadovoljstvima podstaknuta je bogatstvom i razonom, a ljudi su se prepustili senzualnom prepuštanju... To slabi um, izopačuje razumijevanje i ponižava dušu.“

Ovo je jedan kontinuirani odlomak u svakoj knjizi, a ne dva pisca koja slučajno pogađaju istu notu dva puta. Postanje 19 ne govori ništa o ekonomiji Sodoma, njenim stadima na obroncima brda ili njenom besposlenom bogatstvu; oba autora izmišljaju isti pejzaž, istim redoslijedom, i koriste istu riječ da opišu šta je to bogatstvo učinilo njegovom narodu.

³⁵⁰ March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 29-30.

³⁵¹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 155.

2. Veče prije

Postanje 19:1 počinje jednostavno sa „dva anđela dođoše u Sodom uveče“. Ne daje nikakav prizor samog grada u satima prije njihovog dolaska. Oba pisca navode jedan, i nezavisno posežu za istim detaljem – svježinom večeri koja privlačila besposleno stanovništvo na polje.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁵²	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁵³
„Besposlena gomila dolazi i odlazi da sakupi dnevne tračeve i uživa u hladnom vjetru koji dolazi s jezera izvan zidina. Sunce je zašlo iza zapadnih brda, a kratki sumrak se zadržava...“	„Veče je palo na prizor ljepote i sigurnosti... Večernja hladnoća prizvala je stanovnike grada... a gomile željne zadovoljstva prolazile su amotamo, usredotočene na uživanje u tom trenutku.“

3. Jedan pažljivi čovjek

U Postanju se samo bilježi da je Lot vidio dvojicu ljudi i pozvao ih unutra. Nijedan pisac nije zadovoljan time; oba dodaju širi, ravnodušan grad u odnosu na koji se samo Lot ističe, i oba preciziraju da nije imao pojma ko su zapravo njegovi gosti.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁵⁴	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁵⁵
„Viđena su dva stranca kako se približavaju gradu... Izgledali su kao samo obični putnici silazeći s brdovitog kraja... Božji najmoćniji glasnici milosti i gnjeva često dolaze u vrlo običnoj odjeći... Na vratima Sodoma bio je samo jedan čovjek dovoljno pažljiv da primijeti strance i	„U sumrak su se dva stranca približila gradskim vratima. Očigledno su bili putnici koji su dolazili da prenoće. Niko nije mogao u tim skromnim putnicima razaznati moćne glasnike božanskog suda... Ali bio je jedan čovjek koji je pokazao ljubaznu pažnju prema strancima i pozvao ih u svoj dom. Lot nije znao njihov pravi

³⁵² March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 29-30.

³⁵³ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 156.

³⁵⁴ March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 31.

³⁵⁵ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 157.

pozove ih u svoju kuću. Nije znao ko su oni, niti je sumnjao u užasan zadatak zbog kojeg su došli.“	karakter ali uljudnost i gostoprimstvo su bili uobičajeni kod njega.“
---	---

Marč istu scenu pretvara u upozorenje – da će „anđeli blagoslova i oslobođenja doći i proći pored nas nesvjesno, i nećemo primiti njihovu pomoć“ ako ne budemo oprezni. Vajtova istoj ideji daje negativan oblik: „Mnoga domaćinstva, zatvarajući svoja vrata pred strancem, isključila su Božjeg glasnika, koji bi donio blagoslov, nadu i mir.“³⁵⁶

4. Vjernost u malim dužnostima otvara vrata

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁵⁷	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁵⁸
„Vjernost u najuobičajenijim i najobičnijim životnim dužnostima otvara vrata kuće za najveće nebeske blagoslove koji dolaze.“	„Da nije njegovao duh uljudnosti, mogao je propasti s ostatkom Sodoma... Vjernost ili zanemarivanje naizgled najmanjih dužnosti mogu otvoriti vrata za najbogatije životne blagoslove ili njegove najveće nesreće.“

5. Skrivena granica

Postanje 19 ne daje nikakav sud o tome da li su se ljudi iz Sodoma te posljednje noći ponašali gore nego bilo koje druge, niti sliku onoga što je konačno iscrpilo božansko strpljenje. Oba pisca daju isti sud i istu sliku, sve do „vike i podsmijeha“ gomile i istog glagola – „zapaleti“ – primijenjenog na vatru gnjeva koja će uskoro pasti.

Marč, <i>Noćne scene</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>
„Oni huču i rugaju se... Čas odmora nije došao prije nego što	„...prije nego što su se povukli na spavanje, bezakonička gomila se okupila

³⁵⁶ March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 31; Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 157.

³⁵⁷ March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 31.

³⁵⁸ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 157.

se gomila okupi na ulicama i opkoli kuću... Jer kada se anđeli milosrđa vrate Onome koji ih je poslao, možda će ih rasplamsati gnjevnim ognjem... Nisu bili ništa bučniji ili raspušteniji poslednje noći nego što su bili mnoge noći prije....već su prešli ‘skrivenu granicu između Božjeg strpljenja i njegovog gnjeva’.³⁵⁹

oko kuće... kada se začuo huk i ruganje rulje... Ta poslednja noć nije bila obilježena većim grijesima od mnogih drugih prije nje; ali milost, tako dugo zanemarivana, konačno je prestala da moli. Stanovnici Sodoma prešli su granice božanske strpljivosti – ‘skrivenu granicu između Božjeg strpljenja i Njegovog gnjeva’. Vatra Njegovе osvete trebala se rasplamsati u dolini Sitim.³⁶⁰

Jedan detalj vrijedi napomenuti radi tačnosti: sam Marč ističe graničnu liniju vlastitim prelomima redova, sugerišući da citira himnu, propovijed ili pjesmu, a ne da kuje samu frazu.³⁶¹ To ne slabi slučaj – već ga na drugačiji način pojačava. Ako oba pisca citiraju zajednički treći izvor, paralela i dalje pokazuje da je proza Vajtove izgrađena na duhovnoj literaturi koja je kružila tokom njenog života, a ne da do nje dolazi u cjelosti zahvaljujući viziji. Ili je Marč njen direktni izvor, ili su Marč i Vajtova nezavisno crpili iz istog djela iz tog perioda; nijedna mogućnost nije kompatibilna s natprirodnim porijeklom fraze.

6. „Bog se neće dovijeka dati ismijavati...”

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁶²	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁶³
„Neće mu se uvijek rugati. Neće se dugo s njim šaliti.“	„Bog se neće uvijek dati ismijavati; neće se dugo davati s njim šaliti.“

Ovo nije citat iz Svetog pisma; Galatima 6:7 („Bog se ne da ismijavati“) ne čita se ni nalik tome. Rečenica, sve do svoje strukture od

³⁵⁹ March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 32-33.

³⁶⁰ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 158.

³⁶¹ Marč započinje stih vlastitim velikim slovom i prelomom reda, što ukazuje na citirani izvor, a ne na njegovu vlastitu kompoziciju; konačni izvor nije pronađen.

³⁶² March, *Night Scenes*, “The Last Night of Sodom,” 33-34.

³⁶³ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 166.

dvije rečenice i preciznih glagola, pojavljuje se u obje knjige na istom mjestu u narativu o Sodomu – sažetom sudu nad podrugljivcima koji su ignorisali Lotovo upozorenje.

7. Zetovi se podruguju

U Postanju 19:23 stoji samo da je „sunce izašlo nad zemljom kad je Lot ušao u Sigor“. Ne govori se ništa o tome šta su Lotovi zetovi radili tog jutra. Oba pisca izmišljaju istu scenu, uključujući i isti epitet za samog Lota.

Marč, Noćne scene ³⁶⁴	Patrijarsi i proroci ³⁶⁵
„Sunce je već izašlo na zemlju, a vedro jutro obećava prekrasan dan. Ranoranioci u Sodomu se vesele nad uplašenim starcem. Zetovi su na putu do njegove kuće, smijući mu se... Oni ne mogu ni pomisliti da se brinu o brigama budnog i slaboumnog starca.“	„Sunce je izašlo nad zemljom kada je Lot ušao u Sigor. Činilo se da su jarki zraci jutra govorili samo o blagostanju i miru... Zetovi Lotovi su se zabavljali strahovima i upozorenjima od slaboumnog starca.“

8. Noćna vizija

Postanje 22 ne daje način na koji je stigla naredba da se ubije Isak, i ne smješta Abrama u Ber-Šebu kada ju je primio (on se tamo vraća tek nakon toga, 22:19). Oba pisca pružaju isto okruženje i isti način otkrivenja, i oba dodaju isti detalj koji Postanje prećutkuje – da je vatra Abramove mladosti već izašla iz njega.

Marč, Noćne scene ³⁶⁶	Patrijarsi i proroci ³⁶⁷
„Abram je imao sto dvadeset godina kada je primio čudnu i zapanjujuću naredbu... Već je prolazio kao starac,	„U vrijeme kada je primio ovu naredbu, Abram je napunio sto dvadeset godina. Smatrali su ga

³⁶⁴ March, Night Scenes, “The Last Night of Sodom,” 34.

³⁶⁵ Ellen White, Patriarchs and Prophets, 161.

³⁶⁶ March, *Night Scenes*, “Abraham's Night Vision at Beersheba,” 45-46.

³⁶⁷ Ellen White, Patriarchs and Prophets, 146.

čak i pri dužem prosjeku ljudskog života u njegovo vrijeme. Njegovo srce izgubilo je mnogo od žarkog i optimističnog osjećaja mladosti... starcu je veoma teško to pronaći. Najteže iskušenje je rezervisano za posljednje, dok teret starosti ne bude težak na njegovim ramenima...”	starcem, čak i u njegovoj generaciji... sada je žar njegove mladosti prošao... Bog je sačuvao svoj posljednji, najteži test za Abrama dok teret godina ne bude težak za njega i ne požudi za odmorom od brige i truda.“
---	---

9. Domaćinstvo u Ber-Šebi

U istom dahu, oba pisca zastaju kako bi katalogizovali Abramovo bogatstvo gotovo identičnim riječima – ne samo da je bio bogat, što Postanje usput kaže na drugom mjestu, već i specifičnu sliku stada koja prekrivaju ravnice i domaćinstvo slugu koje broji stotine.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁶⁸	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁶⁹
„Njegov tihi dom u Beršebi bio je tražen kao mjesto odmora... Tamo se okupilo oko njega veliko domaćinstvo, čak stotine slugu i pastira, i hiljade deva, ovaca, koza i goveda. Njegova stada i šatori prekrivali su sve travnate ravnice između pustinja Arabije i brda i planina Judeje. Tamo se Abram veoma obogatio srebrom i zlatom i već je bio najveći među svim ljudima na Istoku. I ispunilo mu se božansko obećanje darom Isaka, sina njegove nade i srca.“	„Patrijarh je boravio u Beršebi, okružen blagostanjem i čašću. Bio je veoma bogat i vladari zemlje su ga poštovali kao moćnog princa. Hiljade ovaca i goveda prekrivale su ravnice koje su se prostirale izvan njegovog logora. Sa svih strana bili su šatori njegovih vazala, domovi stotina vjernih slugu.... Sin obećanja je odrastao u muževnost pored njega.“

10. Ne običnom smrću

Knjiga Postanja direktno prelazi sa zapovijesti o žrtvovanju Isaka

³⁶⁸ March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 46-47.

³⁶⁹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 146.

na Abramovu poslušnost, bez razmišljanja o tome šta je ovo iskušenje razlikovalo od običnog gubitka. Oba pisca pružaju isti kontrast – da bi čak i gubitak Isaka zbog bolesti ili nesreće bio lakša tuga od potrebe da ga se ubije.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁷⁰	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁷¹
„Bilo bi dovoljno da slomi srce starcu izgubiti takvog sina uobičajenim tokom bolesti i smrti.“	„Gubitak takvog sina, usled nesreće ili bolesti, bio bi srceparajući voljenom ocu; to bi mu od tuge savilo sijeku glavu; ali mu je naređeno da prolije krv tog sina vlastitom rukom.“

11. Sumnja u Glas

Knjiga Postanja ne pokazuje nikakvo oklijevanje Abrama u poslušnosti Bogu – on jednostavno rano ustaje i odlazi (22:3). Oba pisca, nezavisno od teksta, daju mu trenutak sumnje da li je zapovijest došla od Boga ili od zlog izvora koji se predstavlja kao Bog, a zatim ga oba navode da pogleda u zvijezde i prisjeti se obećanja datog prije pedeset godina.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁷²	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁷³
„Čudno, strašno i neobjašnjivo, mora da je izgledalo... kao da je on imao san, ili kao da se neki zavodljivi i mučeci demon pretvarao da govori u ime Gospodnje... On tiho korača na otvoreni zrak i gleda gore... sav u plamenu vatrenih vojski zvijezde... Božanski glas...prije pedeset godina mu je jednom rekao...takvo	„Sotona je bio pri ruci da mu sugerise da mora biti prevaren, jer božanski zakon nalaže: ‘Ne ubij’, i Bog ne bi zahtijevao ono što je nekada zabranio. Izašavši iz svog šatora, Abram podiže pogled k mirnom sjaju vedrog neba i sjeća se datog obećanja prije skoro pedeset godina, da će njegovo potomstvo biti bezbrojno kao zvijezde. Ako se ovo obećanje treba ispuniti kroz

³⁷⁰ March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 47.

³⁷¹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 147.

³⁷² March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 49-51.

³⁷³ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 147.

će biti potomstvo tvoje... A sada mu je isti glas naredio da ubije svog jedinog sina?“	Isaka, kako bi mogao biti pogubljen? Abram je bio u iskušenju da povjeruje da bi mogao biti pod zabludom.“
--	--

Vajtova dodaje zabranu iz Izlaska („Ne ubij“) kao Abramovo obrazloženje, što je anahronizam budući da se davanje zakona na Sinaju još nije dogodio u samoj hronologiji narativa – njeno vlastito uljepšavanje naslojeno na zajedničku izmišljenu scenu sumnje.³⁷⁴

12. Gledanje Isaka kako spava

Cijela ova domaća scena je odsutna iz Postanja, koji se direktno prenosi sa zapovijesti na Abrama koji ustaje „rano ujutro“ (22:3). Oba pisca ubacuju noć prije u kojoj otac gleda svog usnulog sina i vaga, te odbacuje, govoreći majci.

Marč, <i>Noćne scene</i> ³⁷⁵	<i>Patrijarsi i proroci</i> ³⁷⁶
„Dok prolazi tiho... i gleda mirno lice svog usnulog sina...Ne bi li sinu bilo dozvoljeno da se oprostí od majke? To bi... možda moglo učiniti nemogućim Abramú da poslušá.“	„Otišáo je do mjesta gdje je Isak legáo da spáva...Na trenutak je otac pogledáo drago lice svog sina, a zatim se drhtavo okrenuo. Prišáo je Sari, koja je takóđe spávala. Treba li da je probudi...spuťváo ga je strah da bi ga ona mogla spriječiti.“

13. Dva mladića

U Postanju 22:3 Abramú se kao pratioci spominju „dva mladića“, ništa više. Oba pisca dodaju iste dvije stvari koje Postanje prećutkuje: da je Abram skriváo svoju namjeru od njih i da je proveo putovanje nadajući se da će doći neka riječ koja će ga osloboditi od toga.

³⁷⁴ Zakon dat na Sinaju (Izlazak 20:13) datira nekoliko vjekova nakon Akede u vlastitoj internoj hronologiji narativa.

³⁷⁵ March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 49-51.

³⁷⁶ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 150.

Marč, Noćne scene ³⁷⁷	Patrijarsi i proroci ³⁷⁸
„,...zatvarajući u svom srcu mračnu i strašnu tajnu... Cijelu noć čeka, hoće li se možda ponovo oglasiti onaj glas koji je dao strašnu naredbu i reći mu da je njegova vjera dovoljno iskušana – njegov sin možda preživi. Ali takva poruka ne stiže.“	„Patrijarh, razmišljajući o svojoj teškoj tajni, nije imao srca za riječi... Dok su njegov sin i mladići spavali, proveo je noć u molitvi, još uvijek se nadajući da će neki nebeski glasnik doći i reći da je iskušenje dovoljno, da bi se mladić mogao neozlijeđen vratiti svojoj majci. Ali olakšanje nije došlo njegovoj izmučenoj duši.“

14. Isak je mogao nadvladati svog oca

Marč, Noćne scene ³⁷⁹	Patrijarsi i proroci ³⁸⁰
„On je odrastao čovjek... i on se lako može oduprijeti ili pobjeći ruci njegovog oca, koji ima pak stotinu godina na svojim ramenima.“	„On je mogao je izbjeći svoju propast... da je odlučio da to učini; ožalošćeni starac ne bi se mogao suprotstaviti volji snažne mladosti.“

15. Anđeli prisutni

Oba pisca proširuju Akedu u tipologiju Kalvarije i oba posežu za istim superlativom – da nijedno iskušenje nije moglo biti veće, nijedan test nije mogao uzrokovati dublju patnju – prije nego što dodaju identičan izmišljeni detalj da su anđeli stajali i da im je bilo zabranjeno djelovati.

Marč, Noćne scene	Patrijarsi i proroci
„Sve tuge koje su mučile Abrahmovu srce... bile su mu nametnute	„Agonija koju je podnio... bila je dopuštena da bi iz vlastitog iskustva

³⁷⁷ March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 56.

³⁷⁸ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 150.

³⁷⁹ March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 58.

³⁸⁰ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 151.

da bi nam pomogle da shvatimo koliko je stvarno, koliko duboko, koliko neizrecivo bilo samoodricanje beskonačnog Boga kada je dao svog Sina na smrt... Nijedno suđenje, nikakva mentalna tortura nisu mogli biti veći za Abrama nego ono što je nosio... Legije anđela su čekale, ali im nije bilo dozvoljeno da se umiješaju.“³⁸¹	mogao shvatiti nešto o veličini žrtve koju je beskonačni Bog prinio za čovjekovo otkupljenje. Nijedno drugo iskušenje ne bi moglo uzrokovati Abram u takvu muku duše kao i žrtva njegovog sina. Bog je predao svog Sina na smrt u agoniji... Anđelima koji su svjedočili poniženju i duševnoj patnji Sina Božjeg nije im bilo dozvoljeno da se miješaju, kao u slučaju Isaka.“³⁸²
--	---

16. Drugi izlazak

Osvrt na Jakovljevu noć u Betelu, na osnovu Postanja 28:11–22.

Marč, <i>Noćne scene</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>
„Iskopljen na putu, stiže do usamljenog kamenitog brda... tvrdog jastuka i teškog srca... On osjeća potrebu za zaštitom.“³⁸³	„Veče drugog dana zatekla ga je daleko od očevih šatora. Osjećao se kao da je izopštenik... jedva da se usuđivao moliti... osjećao je potrebu za zaštitom od Boga kao što to nikada prije nije osjetio.“³⁸⁴

Knjiga Postanja ne specificira ni dan ni bilo kakvo unutrašnje stanje očaja; oba pisca dodaju emocionalnu unutrašnjost koju Knjiga Postanja zadržava. Verzija Vajtove je znatno specifičnija od Marčovih pronađenih riječi.

17. Klisura

Što se tiče Jakovljeve noći rvanja kod Jaboka, Postanje 32 kaže samo da je Jakov ostavljen „sam“. Ništa u tekstu ne karakteriše to mjesto kao opasno. Oba pisca ga nezavisno naseljavaju istim dvjema

³⁸¹ March, *Night Scenes*, “Abraham’s Night Vision at Beersheba,” 61.

³⁸² Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 153.

³⁸³ March, *Night Scenes*, “Jacob’s Night at Bethel.”

³⁸⁴ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 183.

prijetnjama.

Marč, Noćne scene	Patrijarsi i proroci
„...pljačka i ubistvo bili su još češći. A onda, takođe, i lav spreman za svoj plijen, i medvjed koji luta noću obalama Jaboka.“ ³⁸⁵	„Bilo je to u usamljenom, planinskom kraju, utočištu divljih zvijeri i skrovištu razbojnika i ubica.“ ³⁸⁶

18. Iznenadna ruka u mraku

U Postanju 32:24 piše samo: „čovjek se rvao s njim.“ Slika hvatajuće ruke u tami i Jakovljeva pretpostavka da mu je život pod napadom pojavljuju se kod oba pisca u zapanjujuće bliskim formulacijama – jedno od najbližih podudaranja rečenica u cijelom poređenju.

Marč, Noćne scene	Patrijarsi i proroci
„Odjednom osjeti stisak snažne ruke položene na njega, i on je siguran da to mora biti ruka neprijatelja... Skoči na noge, uhvati se u koštac sa svojim nepoznatim protivnikom.“ ³⁸⁷	„Odjednom je na njega stavljena snažna ruka. Mislio je da je neprijatelj tražio njegov život i pokušao se otetiti iz stiska svog napadača.“ ³⁸⁸

19. Dvije andeoske vojske

Postanje 32:1-2 je jedan stih: Jakov susreće „Božju vojsku“ i imenuje mjesto Mahanajim, „dva logora“. Oba pisca proširuju ovaj jedan stih u istu scenu – anđeli sprijeda i straga, a Jakovljeve misli se vraćaju konkretno na viziju u Betelu dvadeset godina ranije.

Marč, Noćne scene	Patrijarsi i proroci
„...primio je čudno i zapanjujuće uvjeravanje u božansku zaštitu... Jakov je podigao oči i ugledao	„Gospod je ponovo dao Jakovu znak božanske brige. Dok je putovao prema jugu od planine Gilead, činilo

³⁸⁵ March, *Night Scenes*, “Jacob’s Night of Wrestling with the Angel.”

³⁸⁶ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 195.

³⁸⁷ March, *Night Scenes*, “Jacob’s Night of Wrestling with the Angel.”

³⁸⁸ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 196.

na otvorenom danu, kao ulogorene u zraku, dvije anđelske čete okruživale su ga iza i ispred i krećući se s njim radi njegove zaštite. Sjetio se vizije u Betelu i radovao se što su nebeski čuvari, koji su ga bodrili pri odlasku dvadeset godina, bili spremni da ga dočekaju po njegovom povratku. ³⁸⁹	se da ga dvije vojske nebeskih anđela okružuju iza i ispred, napredujući sa svojom četom, kao da ga štite. Jakov se sjetio vizije u Betelu tako davno prije, i njegovo opterećeno srce je postalo lakše pri ovom dokazu da će božanski glasnici koji su mu donijeli nadu i hrabrost prilikom njegovog bijega iz Hanana biti čuvari njegovog povratka. ³⁹⁰
--	--

Ovo je potpunije i bliže podudaranje nego što to može objasniti jedan zajednički stih: ista slika dvaju vojski, isto eksplicitno sjećanje na Betel i isti dvadesetogodišnji interval, od čega ništa ne pruža sam stih iz Postanja.

20. Daljnje paralele s rvanjem

Detalj i izvor	Marč, <i>Noćne scene</i>	<i>Patrijarsi i proroci</i>	Napomena
Sam s Bogom da porodica ne vidi njegovu nevolju	„Nije mogao podnijeti da njegova porodica vidi njegovu nevolju... radije bi bio sam s Bogom.“ ³⁹¹	„Želio je biti sam s Bogom.“ ³⁹²	Motiv (zaštita porodice) je Marčov dodatak sceni iz Postanja 32:22-24; Vajtova zadržava frazu bez navedenog motiva.
Borba prolazi u potpunoj tišini	„...prava borba prsa o prsa u kojoj nijedna strana ne progovara ni riječ.“ ³⁹³	„U mraku su se njih dvojica borili za prevlast. Ni riječ nije izgovorena...“ ³⁹⁴	Nije navedeno u Postanju 32:24–25.

³⁸⁹ March, *Night Scenes*, “Jacob’s Night of Wrestling with the Angel,” 87-88.

³⁹⁰ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 194.

³⁹¹ March, *Night Scenes*, “Jacob’s Night of Wrestling with the Angel.”

³⁹² Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 195.

³⁹³ March, *Night Scenes*, “Jacob’s Night of Wrestling with the Angel.”

³⁹⁴ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 196.

ZAKLJUČAK

Posmatrano kroz sve četiri epizode, obrazac je u skladu s onim što pismo iz decembra 1878. već sugerše: ovo nije bila knjiga koju je Vajtova odmah preletjela pogledom. Scene, gestovi i obrati fraza ponavljaju se kroz dvanaest godina i četiri odvojene noći patrijarhalne naracije – usnuli sin kojeg ne treba uznemiravati, ruka uhvaćena u tami i zamijenjena za neprijateljsku, klisura puna zvijeri i razbojnika, zetovi se i dalje smiju dok vatra samo što ne pada. Ništa od ovoga nije u Postanju. Sve se to nalazi u knjizi iz „ljudskog uma“ – knjizi koju je zamolila Meri Vajt da joj pošalje.

17. IZJAVE KOJE PRKOSE BIBLIJI

Elen Vajt je postavila visoke standarde za sebe. Kasnije u životu, dok je pregledavala decenije pisama za još jedan tom svojih *Svjedočanstava*, rekla je svojoj unuci da njeni spisi ne sadrže „**ni jednu je-retičku rečenicu**“.³⁹⁵ Ali je svojim čitaocima dala i još jednostavniji test. U samoj knjizi *Patrijarsi i proroci* napisala je: „**Šta god protiv-rječi Božjoj riječi, možemo biti sigurni da dolazi od Sotone.**“³⁹⁶

Ovo poglavlje joj vjeruje na riječ. Umjesto da počinje pitanjima književnog posuđivanja ili istorijskih izvora, počinje sa standardom koji je sama Vajt uspostavila: *Da li se ono što je napisala slaže sa Svetim pismom?* Devet odlomaka u knjizi *Patrijarsi i proroci* ispituje se u odnosu na biblijski tekst, a u dva slučaja i u odnosu na samu knjigu *Patrijarsi i proroci*.

Rezultati se svrstavaju u tri kategorije:

- **Prvi dio** ispituje odlomke u kojima Vajtova protivrječi Svetom pismu.
- **Drugi dio** ispituje kontradikcije unutar njenih vlastitih spisa.
- **Treći dio** ispituje doktrinarnu jeres koju propovijeda Vajtova.

Elen Vajt nam je dala test. Ovo poglavlje ga jednostavno pri-mjenjuje na njene vlastite spise.

PRVI DIO: PROTIVRJEČNOSTI SA BIBLIJOM

Da su spisi Elen Vajt bili samo duhovna prepričavanja biblijskih priča, kontradikcije bi bile zabrinjavajuće, ali ne nužno i neočekivane. Autor iz devetnaestog vijeka može pogrešno shvatiti odlomak, kombinovati dvije tradicije ili uljepšati narativ. Takve greške su dio običnog ljudskog pisanja.

To nije bila tvrdnja koja se iznosila za spise Elen Vajt. Ona je više puta predstavljala svoje zapise kao proizvod božanskog prosvjetljenja.

³⁹⁵ Ellen G. White, Letter 329a, 1905.

³⁹⁶ Ellen White, *Patriarchs and Prophets* (Mountain View, CA: Pacific Press Publishing Association, 1890), 54.

Njene knjige nisu opisane samo kao komentari Svetog pisma, već kao one koje sadrže posebno svjetlo dato od Boga. Kada je davala detalje koje Sveto pismo ne bilježi, od njenih čitalaca se očekivalo da te detalje shvate kao informacije koje su joj bile pokazane.

To mijenja jednačinu. Običan komentator može biti u krivu u vezi s Biblijom. Prorok koji tvrdi da ima božansko otkrivenje ne može protivrječiti božanskom otkrivenju Biblije.

Problem nije u tome da li se svaki detalj iz djela *Patrijarsi i proroci* može pronaći doslovno u Svetom pismu. Naravno, mnogi ne mogu. Problem je šta se dešava kada navodno otkriveni detalj *protivrječi* biblijskom izvještaju. Ako je Bog inspirisao dodatne informacije, Bog ne bi protivrječio svojoj vlastitoj pisanoj Riječi.

Sama Elen Vajt je dala pravilo po kojem bi se takva tvrdnja trebala prosuđivati. Nije rekla čitaocima da opravdavaju kontradikcije zato što je prorok bio čovjek, ili zato što je odlomak bio dio vizije, ili zato što je prorok možda pogrešno shvatio ono što joj je pokazano. Jasno je napisala: „**Šta god protivrječi Božjoj riječi, možemo biti sigurni da dolazi od Sotone.**“

Ta izjava ne ostavlja prostora za bijeg. Ako neki odlomak u knjizi *Patrijarsi i proroci* protivrječi Svetom pismu, problem se ne može riješiti jednostavnim nazivanjem toga *neobičnim* detaljem koji Sveto pismo slučajno ne spominje. Postoji fundamentalna razlika između *dodavanja* maštovitih detalja priči i *mijenjanja* biblijske priče.

Prorok može tvrditi da otkriva ono što Sveto pismo ne navodi. Ali kada navodno otkrivenje promijeni ko je nešto učinio, šta je Bog zapovijedio, šta se zapravo dogodilo ili ono što Sveto pismo eksplicitno kaže da se dogodilo, tvrdnja prelazi drugu granicu. Pitanje više nije: „Odakle dolazi ovaj dodatni detalj?“ Postaje: „Kako je ovo moglo doći od istog Boga koji je inspirisao Bibliju?“

Odlomci koji slijede stoga nisu predstavljeni kao manje istorijske zanimljivosti ili razlike u formulacijama. Oni su testovi same tvrdnje o nadahnuću. Ako knjiga *Patrijarsi i proroci* samo proširuje biblijsku priču, izvor tih proširenja ostaje važno pitanje. Ali ako to *protivrječi* biblijskoj priči, to dokazuje da pisac nije bio nadahnut.

Grad koji je Bog obećao poštediti

Sud nad Sodomom uključivao je pet gradova u dolini Sitim: Sodom, Gomoru, Admu, Sevojim i Sigor (Post. 14:2; 19:20-22). Kada su anđeli naredili Lotu da pobjegne u planine, on je umjesto toga zatražio da se skloni u mali gradić Sigor. Bog je uslišio njegov zahtjev i dao obećanje:

„Evo, i u ovome ću imati obzira prema tebi, i zato neću zatrti grad o kome govoriš... Zato je taj grad nazvan Sigor.“ (Post. 19:21–22)

Bog izjavljuje da ga neće srušiti, a narativ odmah povezuje ime grada s milošću koja mu je data.

Patrijarsi i proroci daju Sigoru sasvim drugačiju sudbinu:

„Lot je kratko vrijeme živio u Sigoru. Bezakonje je tamo vladalo kao i u Sodomu, i bojao se ostati, da grad ne bude uništen. Ubrzo nakon toga, Sigor je bio uništen, kao što je Bog i namijenio. Lot se uputi u planine i nastani se u jednoj pećini...“³⁹⁷

Kontradikcija teško da bi mogla biti direktnija. Bog kaže: „*Neću uništiti ovaj grad.*“ Vajtova kaže: „*Sigor je uništen, kao što je Bog namijenio.*“ Prva izjava je eksplicitno obećanje očuvanja; druga kaže da je grad na kraju uništen Božjom namjerom.

Biblija potvrđuje da Sigor nije uništen. Kada Mojsije kasnije spominje gradove koje je Bog uništio, spominje četiri uništena grada – ali ne i Sigor:

„... kao kad su bili uništeni Sodom i Gomor, Adma i Sevojim, koje je Gospod uništio u svom gnjevu i u svojoj jarosti.“ (Pnz. 29:23)

Sigor je odsutan jer nije bio srušen. Sveto pismo i dalje spominje Sigor vjekovima nakon uništenja Sodoma. Mojsije opisuje opseg Obećane zemlje „do Sigora“ (Pnz. 34:3). Isaija govori o izbjeglicama koje bježe „do Sigora“ (Isa. 15:5). Jeremija i dalje govori o vici koji se čuju „iz Sigora“ (Jer. 48:34).

Pišući u prvom vijeku, jevrejski historičar Josif Flavije opisao je Lotov bijeg u Sigor i napisao da se to mjesto „i danas zove Sigor“.³⁹⁸

³⁹⁷ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 166.

³⁹⁸ Flavius Josephus, *Antiquities of the Jews*, 1.11.4 (1.204).

Vjekovima kasnije, Euzebij i Jeronim su još uvijek poznavali grad kao naseljeno mjesto, a Kito je sažeo njihovo svjedočanstvo: Sigor je imao „mnogo stanovnika i rimski garnizon“.³⁹⁹

Biblijska i istorijska slika je konzistentna: Sigor je pošteđen kada su drugi gradovi uništeni, a grad je ostao poznata geografska lokacija dugo nakon toga. Knjiga *Patrijarsi i proroci* kaže drugačije.

Ovo je direktan sukob sa Svetim pismom. Bog je rekao da će poštediti Sigor. Vajtova je rekla da ga je Bog uništio. Obadvije izjave ne mogu biti istinite. Vajtova je to najbolje sama rekla: „**Šta god protiv-riječi Božjoj riječi, možemo biti sigurni da potiče od Sotone.**“

Samsonov brak

Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ prikazuje Samsonov brak s Filistejkom iz Timne kao moralni neuspjeh – odluku koju je Samson donio kršeći Božju zapovijest upravo u vrijeme kada je trebao izvršavati svoju božansku misiju:

„Vrijeme kada mora izvršiti svoju božansku misiju... Samson se povezao s neprijateljima Izraela... žena, da bi je dobio, Samson je prekršio Božju zapovijest, pokazala se izdajicom prema svom mužu.“⁴⁰⁰

Ali Sudije daju potpuno drugačije objašnjenje za taj brak. Samson namjerno traži od svojih roditelja da dobiju Filistejku, a narator odmah objašnjava da ta želja nije bila samo Samsonov vlastiti pogrešan izbor:

„Dovedite je za mene, jer ona je prava u mojim očima!“ Njegov otac i njegova majka nisu znali da je to od Gospoda i da on traži povod da se sukobi s Filistejima, jer su u to vrijeme Filisteji vladali nad Izraelcima.“ (Sudije 14:3-4).

Razlika je ključna. Sveto pismo ne kaže samo da je Bog kasnije iskoristio Samsonovu lošu odluku za dobru svrhu. Kaže da je Samsonova želja za ovom određenom ženom bila *od GOSPODA*, jer je Bog tražio priliku da se suoči s Filistejcima. Božanska namjera bila je prisutna na početku epizode, a ne dodata naknadno da bi se ispravila

³⁹⁹ John Kitto, *A Cyclopædia of Biblical Literature*, s.v. “Zoar.”

⁴⁰⁰ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 562-563.

Samsonova greška.

Knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ preokreće to objašnjenje. Ono što Sudije identifikuju kao ono što potiče od GOSPODA, Vajtova identifikuje kao Samsonovo kršenje Božje zapovijesti. Razlika nije samo razlika u naglasku ili moralnoj primjeni. Jedan zapis kaže da je Bog stajao iza okolnosti; drugi kaže da je Samson dobio ženu kršeći Božju zapovijest.

DRUGI DIO: PROROČICA PROTIVRJEČI SAMOJ SEBI

U prvom dijelu je utvrđeno da je Elen Vajt protivrječila Bibliji. Drugi dio postavlja drugačije pitanje: Da li se Elen Vajt slaže sama sa sobom? Ovo je važno jer je ona više puta predstavljala svoje opise biblijskih događaja kao otkrivenja koja joj je dao Bog. Ako dva zapisa o istom događaju sadrže materijalno različite detalje, problem se ne može jednostavno odbaciti kao dva različita tumačenja istog odlomka. Ako su oba zapisa predstavljena kao ono što joj je pokazano, kako se može znati koji je istinit?

Neinspirisani pisci ponekad revidiraju svoje razumijevanje događaja. Istoričari otkrivaju nove dokaze. Autori ispravljaju ranije izjave nakon što otkriju nove informacije. To se očekuje. Ali to nije standard koji je sama Elen Vajt uspostavila za svoje proročke spise. Ona je tvrdila da postoji božansko vođstvo u opisivanju scena koje Sveto pismo ne bilježi. Kada se ti opisi međusobno protivrječe, čitalac mora postaviti pitanje da li bilo koji od njih dolazi iz božanskog izvora.

Dvije različite rvačke priče

U Postanju piše da Jakov ostaje sam i rva se s čovjekom sve do zore.

„Kad je Jakov ostao sam, neki čovjek rva se s njim sve dok nije svanula zora.... Tada taj čovjek reče: ‘Pusti me, jer sviće zora.’ A Jakov mu odgovori: ‘Neću te pustiti dok me ne blagosloviš.’“ (Post 32:24-26)

Sveto pismo opisuje šta je rečeno kada se približilo jutro, ali ne govori ništa o razgovoru tokom same borbe. Knjiga *Patrijarsi i proroci* pretvara tu tišinu u konkretnu tvrdnju:

„U tami su se njih dvojica borili za prevlast. Ni riječ nije izgovorena, ali Jakov je uložio svu svoju snagu...”⁴⁰¹

Do sada se to može odbaciti kao tumačenje onoga što Sveto pismo ne navodi. Međutim, Elen Vajt je već opisala istu noć sasvim drugačije.

U ranijem zapisu u *Duhu proroštva*, Jakov ne čuti. On provodi noć moleći anđela, ispovijedajući svoje pokajanje, dok anđeo više puta u razgovoru vraća njegove prošle grijehе:

„On u suzama moli. Preklinje da se duboko pokajao za svoje grijehе i nepravde prema svom bratu... Cijelu noć se Jakov rvao s anđelom, moleći ga za blagoslov. Anđeo kao da se opirao njegovoj molitvi, neprestano ga podsjećajući na njegove grijehе.... U svojoj nevolji Jakov je spomenuo pokajanje svoje duše, duboku poniznost koju je osjećao zbog svojih nepravdi.”⁴⁰²

Kontradikciju je nemoguće promašiti. U jednom zapisu **nije izgovorena ni riječ**. U drugom, Jakov provodi cijelu noć moleći se, raspravljajući o svom pokajanju i neprestano se prisjećajući grijehа. Ovo nisu male razlike. One opisuju dva potpuno različita opisa iste scene – jednu bez ikakvog razgovora i drugu koja traje cijelu noć.

Kontradikcija postaje još značajnija jer knjiga *Patrijarsi i proroci* daje razlog za svoju verziju. Jakovljevo pokajanje, kaže Vajtova, već se dogodilo:

„Da se Jakov ranije nije pokajao za svoj grijeh zadobijanja prava prvorodstva prevarom, Bog ne bi mogao čuti njegovu molitvu i milosrdno mu sačuvati život.”⁴⁰³

Dakle, raniji zapis Elen Vajt predstavlja anđela koji mu više puta vraća Jakovljeve ispovijedane grijehе. Njen kasniji zapis kaže da je borba bila potpuno tiha, dok raniji zapis opisuje razgovor koji je trajao cijelu noć. Kasnija knjiga ne samo da proširuje raniju viziju. **Ona joj potpuno protivrječi.**

⁴⁰¹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 196.

⁴⁰² Ellen White, *Spirit of Prophecy*, vol. 1, 118.

⁴⁰³ Ellen G. White, *Patriarchs and Prophets*, p. 197.

Prorok može ispraviti ranije istorijsko mišljenje. Ali to nije ono što je Vajtova tvrdila da su ovi zapisi. Ona ih je predstavila kao scene koje su joj pokazane. Kako je moguće da oba zapisa potiču iz istog božanskog izvora?

Je li Sefora bila Hušitka?

Mojsijeva žena postaje predmet Mirjamine žalbe u Brojevima 12:1, što Biblija jasno navodi:

„Mirjam i Aron su počeli da govore protiv Mojsija zbog žene iz Huša kojom se oženio, jer mu je žena bila iz Huša.“ (Brojevi 12:1)

U svom ranijem opisu epizode, Vajtova prihvata tu identifikaciju bez ikakvih uslova:

„[Miriam] se žalila na Mojsija jer se oženio Etiopljanku (Hušitku).“⁴⁰⁴

Međutim, do trenutka kada stigne do djela *Patrijarsi i proroci* dvadeset šest godina kasnije, identifikacija se promijenila. Vajtova sada priznaje da se žena naziva Hušitkinjom, ali insistira na tome da je zapravo bila Madijanka:

„Iako je nazivana ‘Hušitskom ženom’ (Brojevi 12:1), Mojsijeva žena bila je Madijanka, te stoga Abramov potomak.“⁴⁰⁵

To objašnjenje nije poteklo iz *Patrijarha i proroka*. Adam Klar-
kov komentar na Brojeve 12:1 identifikuje ženu vjerovatno kao Seforu i objašnjava da je ona bila „Arapkinja rođena u zemlji Madijanskoj“. Klark je stoga već dao bitno usklađivanje: „Hušitka“ iz Brojeva mogla bi biti Sefora, Madijanska Mojsijeva supruga.⁴⁰⁶

Postoji još jedan problem s kasnijim objašnjenjem Vajtove. Ono

⁴⁰⁴ Ellen White, *Spiritual Gifts*, vol. 4, 19.

⁴⁰⁵ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 383.

⁴⁰⁶ Adam Clarke, *Commentary on the Holy Bible*, on Numbers 12:1. Klark identifi-
kuje ženu kao da se „vjerovatno misli na Seforu“ i opisuje je kao „Arapkinju rođenu
u zemlji madijanskoj“. Dakle, decenijama prije *Patrijarha i proroka*, Klark je već
predložio istu bitnu harmonizaciju: „Hušitska“ žena iz Brojeva 12:1 bila je Sefora,
madijanska Mojsijeva supruga. Elen Vajt je imala Klarkov komentar u svojoj bibli-
oteci.

je bilo daleko od konačnog. Čak se ni komentatori iz devetnaestog vijeka nisu slagali oko ovog odlomka. Dok je Klark predložio da je Hušitka vjerovatno bila Sefora, drugi komentatori su odbacili tu identifikaciju.⁴⁰⁷

Problem postaje oštiri jer Brojevi nikada ne identifikuju Hušitku kao Seforu. Jednostavno kažu da se Mojsije prvobitno oženio Seforu. Niti Sveto pismo bilo gdje drugdje naziva Seforu Hušitkom. Sefora je identifikovana kao Madijanka u Izlasku 2:21. Identifikacija dviju žena je stoga zaključak, a ne eksplicitna biblijska izjava. Među modernim kritički nastrojenim biblijskim naučnicima postoji snažan konsenzus da se „žena“ u Brojevima 12:1 odnosi na drugu, zasebnu ženu, a ne na Seforu Madijanku. Najvjerovatnije je Sefora u međuvremenu umrla, a Mojsije je doveo Hušitku za drugu ženu.

Elen Vajt je naišla na očiglednu kontradikciju, usvojila usklađeno rješenje koje su već ponudili komentatori i predstavila rješenje kao činjenicu, čak i ne misleći da je ono, u najboljem slučaju, upitno. Time je protivrječila svojoj ranijoj izjavi. Ni njena ranija izjava ni njena kasnija izjava nisu mogle biti istinite, iako je rekla da njena knjiga sadrži „istinu“ zabarikadiranu sa „tako govori Gospod“. Koja od ovih izjava je time zabarikadirana?

TREĆI DIO: KRV KOJA SE UNOSI I SVETINJU

Treći i poslednji odlomak dotiče se same mehanike pomirenja – i u tom pogledu, pogrešno shvatanje nije samo nepažnja.

Ona opisuje dnevnu službu koja se obavljala u ime običnog Izraelca koji je prinosio žrtvu za grijeh na sledeći način:

⁴⁰⁷ Kajl i Deliĉ su tvrdili da ta žena nije mogla biti Sefora i da su Brojeve 12:1 shvatili kao da se odnosi na zasebnu hušitsku ženu. Njihovo obrazloženje je bilo jednostavno: Brojevi opisuju Mojsija kao nekoga ko je „uzeo“ hušitsku ženu, jezik koji prirodno sugerise noviji brak, dok je Sefora bila Mojsijeva žena dugi niz godina. Stoga su pokušaj da se Hušitska žena i Sefora izjednaĉe s istom osobom smatrali nezadovoljavajućim usklađivanjem. Tvrde da je malo vjerovatno da će Mirjam oživjeti brak koji je Mojsije sklopio decenijama ranije kao povod za svoju trenutnu pritužbu. Vidi C. F. Keil and F. Delitzsch, *Commentary on the Old Testament*, commentary on Numbers 12:1.

„Pokajani grešnik donosio je svoju žrtvu na vrata šatora... krv je unosio sveštenik u sveto mjesto i škropio pred zavjesom... Ovom ceremonijom grijeh je, kroz krv, simbolično prenesen na svetište.“⁴⁰⁸

Levitski zakonik 4. glava pravi razliku koju opis Vajtove zama-gluje. Kada bi pomazani sveštenik sagriješio ili kada bi cijela zajed-nica sagriješila, krv bi se unosila u Svetinju i škropila pred zavjesom. Međutim, kada bi vladar sagriješio, krv bi ostala na oltaru u dvorištu. Kada bi obična osoba sagriješila, krv bi takođe ostala izvan Svetinje; nanosila bi se na rogove oltara za paljenice, a ostatak bi se izlio u nje-govo podnožje (Lev. 4:22-35).

Dodatak knjizi *Patrijarsi i proroci* priznaje ovaj problem. Objaš-njava da kada je žrtva prinesena za „vladara ili za jednog od naroda“, **krv nije unošena u sveto mjesto.**⁴⁰⁹ Drugim riječima, dodatak u sa-moj knjizi ispravlja izjavu Vajtove.

Vajtova opisuje službu koja se obavlja za pojedince kao da je ta krv unesena u Svetinju i time njihovi grijesi preneseni u svetište. Me-đutim, dodatak priznaje da se to nije događalo u običnom pojedinač-nom slučaju. Izuzetak je efektivno postao pravilo.

To je važno jer Vajtova na tome gradi cijelu teologiju. Krv za koju kaže da je unesena u svetište postaje mehanizam kojim se sam grijeh tamo prenosi. Svetilište stoga akumulira zapis grijeha Izraela i na kraju mora biti očišćeno na Dan pomirenja.

Tri stranice kasnije, isti princip se direktno primjenjuje na Hrista: „Hristova krv, iako je trebala osloboditi pokajanog grešnika od osude zakona, nije trebalo da poništi grijeh; on bi stajao zabilježen u svetištu do konačnog pomirenja.... Na veliki dan konačne dodjele na-grada... onda snagom pomirbene krvi Hristove, grijesi svih istinski po-kajanih biće izbrisani iz nebeskih knjiga.“⁴¹⁰

Dakle, u ovom sistemu, ispovijest donosi oproštenje, ali sam

⁴⁰⁸ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 354.

⁴⁰⁹ Editorial note from the online version of *Patriarchs and Prophets* (White Estate), 761.

⁴¹⁰ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 357.

griješ ostaje u nebeskom zapisu. Konačno brisanje se stoga ne događa kada grešnik ispovjedi i primi oprostjenje. To se događa kasnije, u konačnom pomirenju, nakon što se ispituju slučajevi onih koji se izjašnjavaju kao Božji narod.

Ovo je fundamentalno za Istražni sud. Doktrina zahtijeva nebeski zapis u kojem grijesi pokajanih ostaju sve dok kasniji sud ne odredi da su grijesi konačno izbrisani. Zemaljsko svetište stoga postaje model: grijeh se prenosi u svetište tokom godine, a svetište se čisti kasnije na Dan pomirenja.

Da li je zaista problem donekle pogrešan opisan tretmana krvi koji je dala Elen Vajt za doktrinu Istražnog suda?

Tip i antitip: konačno očišćenje grijeha u nebeskom Svetilištu

Biblijsko učenje o konačnom očišćenju grijeha Božjeg naroda prije Drugog Hristovog dolaska najbolje se razumije kroz odnos **tipa i antitipa**. Starozavjetno svetište, njegove žrtve i sveštenička služba nijesu predstavljali svrhu sami po sebi, već su bili zemaljska slika nebeske stvarnosti i Hristove službe za čovjeka.

Kada se zajedno razmotre 3. Mojsijeva 16, Poslanica Jevrejima, Danilo 7–8 i završne scene iz Otkrivenja, pojavljuje se jasan obrazac: Hristova žrtva je jednom zauvijek prinesena na Golgoti, nakon čega On kao Prvosveštenik služi u nebeskom Svetilištu, a prije Njegovog Drugog dolaska dolazi završna faza te službe povezana sa sudom, konačnim rješavanjem pitanja grijeha i očišćenjem Božjeg naroda.

Zemaljsko svetište kao slika nebeske stvarnosti

Kada je Bog dao nalog Mojsiju da načini svetište, naglasio je da ono mora biti napravljeno prema uzoru koji mu je pokazan na gori (2. Mojsijeva 25:8–9, 40). To pokazuje da zemaljsko svetište nije bilo samostalna ustanova, već vidljiva predstava jedne više stvarnosti.

Poslanica Jevrejima to izričito potvrđuje. Zemaljski sveštenici služili su „slici i sjenci nebeskih stvari“ (Jevrejima 8:5), dok je zemaljsko svetište predstavljalo simbol ili sliku koja je ukazivala na nešto veće (Jevrejima 9:9). Zakon sa svojom obrednom službom imao je

„sjenu budućih dobara“ (Jevrejima 10:1).

Prema tome, osnovni tipološki odnos je jasan: **zemaljsko sveti-lište i njegova služba predstavljaju tip, dok su nebesko Svetilište i Hristova prvosveštenička služba antitip.**

To znači da se značenje starozavjetnih obreda ne iscrpljuje u samom Izraelu. Oni su dati kako bi unaprijed prikazivali Hristovo djelo spasenja.

Dan pomirenja kao završetak godišnjeg ciklusa

U svakodnevnoj službi svetišta prinošene su žrtve za grijeh i vršeno je posredovanje za grešnika. Međutim, jednom godišnje dolazio je poseban dan koji se razlikovao od svih ostalih – **Dan pomirenja.**

Treća Mojsijeva 16 opisuje taj događaj kao završno očišćenje sve-tilišta, sveštenstva i naroda.

Veliki sveštenik vršio je pomirenje za Svetinju nad svetinjama, Šator sastanka i oltar, i to upravo „zbog nečistoća Izraelovih sinova i zbog njihovih prestupa, svih njihovih grijeha“ (3. Mojsijeva 16:16).

Vrhunac značenja tog dana izražen je riječima: „Jer u ovaj dan izvršiće se očišćenje za vas, da se očistite od svih svojih grijeha; bićete čisti pred Gospodom.“ (3. Mojsijeva 16:30)

Dakle, Dan pomirenja nije bio samo još jedan dan prinošenja žrtava. Njegova posebna svrha bila je **konačno rješavanje pitanja grijeha u okviru godišnjeg obrednog ciklusa.**

Tokom godine grijeh je bio predmet žrtvene i posredničke službe. Na Dan pomirenja dolazilo je do završnog očišćenja svetišta i naroda od grijeha.

Ako je čitav sistem svetišta bio tip nebeskih stvarnosti, onda je opravdano očekivati da i njegov završni čin – Dan pomirenja – ima svoj odgovarajući antitip u Hristovoj nebeskoj službi.

Nebesko Svetilište takođe ima svoje očišćenje

Najdirektniji novozavjetni tekst koji povezuje zemaljsko i nebe-sko očišćenje nalazi se u Jevrejima 9.

Nakon što govori o zemaljskom svetišu i njegovom čišćenju,

pisac kaže: „Bilo je, dakle, potrebno da se slike onoga što je na nebesima čiste na ovaj način, a same nebeske stvari boljim žrtvama od tih.“ (Jevrejima 9:23)

Odmah zatim objašnjava da Hristos nije ušao u rukotvoreno svetište, koje je samo „slika pravoga“, nego u samo Nebo, da se sada pojavi pred Božjim licem za nas (Jevrejima 9:24).

Ovaj tekst ima veliki značaj jer Novi zavjet sam prenosi princip očišćenja sa zemaljskog svetišta na nebesku stvarnost.

Naravno, to ne znači da je Nebo fizički ili moralno nečisto. Kao što zemaljsko svetište nije bilo moralno krivo za grijeh Izraelaca, tako ni nebesko Svetilište nije uprljano u doslovnom smislu. Riječ je o svetištu kao mjestu Božje uprave nad problemom grijeha – mjestu posredovanja, oprostjenja, suda i konačnog uklanjanja grijeha.

Zato Jevrejima 9:23 predstavlja jedan od najvažnijih tekstova za razumijevanje antitipskog Dana pomirenja.

Golgota je završena žrtva, ali Hristova služba se nastavlja

Važno je jasno razlikovati Hristovu žrtvu od Njegove prvosvešteničke službe.

Hrist se ne žrtvuje više puta. Njegova žrtva na Golgoti bila je potpuna, dovoljna i jednom zauvijek prinesena (Jevrejima 9:12; 10:10–14).

Međutim, ista Poslanica Jevrejima uči da nakon svog vaznesenja Hristos nastavlja da djeluje kao Prvosveštenik.

On „uvijek živi da posreduje“ za one koji kroz Njega pristupaju Bogu (Jevrejima 7:25). On je Prvosveštenik koji služi u „pravom Šatoru koji je podigao Gospod, a ne čovjek“ (Jevrejima 8:1–2). Hrist se u Nebu pojavljuje „pred Božjim licem za nas“ (Jevrejima 9:24).

Dakle, Golgota nije suprotstavljena nebeskoj službi.

Golgota obezbjeđuje žrtvu, a nebeska prvosveštenička služba primjenjuje rezultate te žrtve u djelu spasenja.

Isti princip postojao je i u zemaljskom tipu. Žrtva je morala biti prinesena prije nego što je sveštenik mogao služiti njenom krvlju.

Zato govor o završnom očišćenju nebeskog Svetilišta ni na koji

način ne umanjuje potpunost Hristove žrtve. Naprotiv, završna služba postoji upravo zahvaljujući savršenoj žrtvi koja je već prinesena.

Danilo 7 i predadventni sud

Knjiga proroka Danila dodaje veoma važan element: **sud koji se odvija na Nebu prije uspostavljanja konačnog Božjeg kraljevstva.**

U Danilu 7 prorok vidi kako se postavljaju prijestoli, Pradavni sjeda, nebeski sud zasjeda i „knjige se otvaraju“ (Danilo 7:9–10).

Nakon toga Sin Čovječji dolazi pred Predavnog i prima vlast, slavu i kraljevstvo (Danilo 7:13–14).

Redoslijed događaja je značajan.

Mali rog još uvijek djeluje. Zatim zasjeda sud. Poslije suda uklanja se vlast neprijateljskih sila i kraljevstvo se daje svetima Svevišnjega (Danilo 7:21–27).

Dakle, ovaj sud se ne odvija tek nakon što su sveti već primili kraljevstvo. Sud prethodi tom događaju.

To znači da Danilo 7 opisuje **nebeski sud prije konačnog uspostavljanja Božjeg kraljevstva**, odnosno prije završetka istorije grijeha.

Ovaj sud se prirodno uklapa u antitipski Dan pomirenja. U starozavjetnom tipu Dan pomirenja bio je dan konačnog rješavanja pitanja grijeha Božjeg naroda. U Danilu 7 vidimo nebesku scenu u kojoj se razmatraju knjige, donosi presuda i opravdavaju sveti prije nego što prime kraljevstvo.

Danilo 8 i opravdanje Svetilišta

Danilo 8 donosi još jednu važnu izjavu: „Do dvije hiljade i tri stotine večeri i jutara; tada će se Svetilište očistiti.“ (Danilo 8:14)

Hebrejski glagol upotrijebljen u ovom tekstu može nositi značenje opravdanja, vraćanja u pravo stanje ili vindikacije. Zbog toga različiti prevodi koriste izraze kao što su „očistiti“, „opravdati“, „obnoviti“ ili „vratiti u pravo stanje“.

Zato nije mudro cijelu doktrinu graditi samo na jednoj mogućoj nijansi te riječi.

Međutim, kontekst je veoma značajan.

Vizija Danila 8 proteže se prema „vremenu kraja“ (Danilo 8:17, 19). Na njenom završetku pojavljuje se događaj koji se odnosi upravo na Svetilište i njegovo ponovno uspostavljanje u ispravan položaj.

Kada se Danilo 7 i 8 čitaju zajedno, pojavljuje se očigledna paralela:

U Danilu 7 završna nebeska scena predstavlja **sud**.

U Danilu 8 završna scena predstavlja **opravdanje ili očišćenje Svetilišta**.

To snažno ukazuje da su sud i završno rješavanje pitanja Svetilišta različiti aspekti iste velike završne faze Božjeg djela.

Sud se događa prije Hristovog dolaska

Otkrivenje dodatno potvrđuje da Božji završni sud počinje prije Drugog Hristovog dolaska.

U Otkrivenju 14:6–7 anđeo još uvijek objavljuje vječno Jevanđelje stanovnicima Zemlje i poziva ljude da se boje Boga:

„Bojte se Boga i dajte mu slavu, jer je došao čas njegovog suda.“

Važan je glagolski oblik: čas Božjeg suda **je došao** dok se Jevanđelje još uvijek propovijeda svijetu.

Samo nekoliko stihova kasnije pojavljuje se Sin Čovječji na oblaku i počinje žetva Zemlje (Otkrivenje 14:14–16), što predstavlja završetak istorije i Hristovu intervenciju.

Redoslijed je, prema tome: **objavljivanje poslednje poruke svijetu → čas suda → završna žetva**.

To odgovara redoslijedu iz Danila 7: **istorija zemaljskih sila → nebeski sud → predavanje kraljevstva svetima**.

Zato Biblija daje snažan osnov za zaključak da postoji nebeski sud koji prethodi Drugom Hristovom dolasku.

Otvaranje nebeskog hrama i Svetinje nad svetinjama

Otkrivenje dodatno koristi slike povezane sa završnom službom svetilišta.

U Otkrivenju 11:19 kaže se: „I otvorio se Božji hram na nebu, i pokazao se Kovčeg njegovog saveza u njegovom hramu.“

Kovčeg saveza u zemaljskom svetištu nalazio se u Svetinji nad svetinjama, prostoru koji je bio naročito povezan sa Danom pomirenja.

Zato prikaz otvorenog nebeskog hrama i Kovčega saveza prirodno upućuje na završne događaje povezane sa Božjim Zakonom, sudom i konačnim pomirenjem.

U Otkrivenju 15:5–8 ponovo se otvara hram na Nebu. Nakon toga slijede poslednja zla, a u jednom trenutku hram se ispunjava dimom Božje slave tako da „niko nije mogao ući u hram“ dok se ne završe sedam zala.

To pokazuje da nebeska posrednička služba ima svoj završetak.

Vrijeme kada se slučaj svakog čovjeka zaključuje

Posebno snažan dokaz da se nebeski sud završava prije Hristovog dolaska nalazi se pri samom kraju Otkrivenja.

Hrist izjavljuje: „Ko čini nepravdu, neka i dalje čini nepravdu; ko je prljav, neka se i dalje prlja; ko je pravedan, neka i dalje čini pravdu; i ko je svet, neka se i dalje posvećuje. Evo, dolazim brzo, i moja plata je sa mnom da uzvratim svakome prema njegovom djelu.“ (Otkrivenje 22:11–12)

Ovdje je stanje svakog čovjeka već konačno utvrđeno: nepravedan ostaje nepravedan, a pravedan ostaje pravedan.

Tek nakon toga Hrist kaže: „**Evo, dolazim brzo.**“

Dakle, mora postojati trenutak prije Drugog dolaska kada je vrijeme odluke završeno i kada su slučajevi ljudi konačno riješeni.

To se savršeno uklapa u simboliku Dana pomirenja.

U zemaljskom tipu Dan pomirenja bio je trenutak završnog obračuna sa grijehom Izraela. U antitipu prije Hristovog povratka dolazi završna faza Njegove prvosveštenečke službe u kojoj se konačno rješava pitanje grijeha Njegovog naroda.

Brisanje grijeha prije Hristovog povratka

Sličan redoslijed može se prepoznati i u Petrovoj propovijedi: „Pokajte se, dakle, i obratite se da se izbrišu vaši grijesi, da bi od Gospodnjeg lica došla vremena okrepljenja i da bi on poslao Isusa

Hrista...“ (Djela 3:19–20)

Ovaj tekst sam po sebi ne treba koristiti kao jedini dokaz završnog čišćenja, jer se pojedini dijelovi rečenice mogu različito gramatički povezivati.

Međutim, u svjetlu ostalih biblijskih tekstova veoma je značajno što se pojavljuju isti motivi: **pokajanje → brisanje grijeha → završno Božje djelovanje → Hristov povratak.**

Tipološki obrazac je dosledan

Kada se čitava biblijska slika posmatra zajedno, odnos tipa i anti-tipa postaje veoma jasan.

U zemaljskom sistemu postojala je žrtva. U antitipu postoji Hristova jedinstvena žrtva na Golgoti.

Postojao je sveštenik koji je služio na temelju žrtve. U antitipu Hrist kao Prvosveštenik služi u nebeskom Svetilištu.

Postojala je svakodnevna služba pomirenja. Hrist nakon vaznesenja posreduje za one koji kroz Njega dolaze Bogu.

Na kraju godišnjeg ciklusa postojao je Dan pomirenja, vrijeme završnog očišćenja svetilišta i naroda. U završnoj fazi istorije Biblija prikazuje nebeski sud, opravdanje Svetilišta, završetak Hristove posredničke službe i konačno utvrđivanje sudbine ljudi.

Nakon zemaljskog Dana pomirenja godišnji ciklus svetilišne službe bio je završen.

Nakon završetka antitipskog djela Hrist više ne dolazi radi posredovanja za grijeh, već dolazi „drugi put, ne radi grijeha, nego radi spašenja onih koji ga željno očekuju“ (Jevrejima 9:28).

Ne radi se o „seljenju“ Hrista između nebeskih prostorija

Pri tumačenju ove teme korisno je napraviti još jednu važnu razliku.

Biblijski dokaz za završnu fazu Hristove nebeske službe ne zavisi od tvrdnje da se Hrist nakon vaznesenja nalazio u doslovnom prvom odjeljenju nebeskog Svetilišta, a zatim se kasnije fizički preselio u drugu prostoriju.

Poslanica Jevrejima jasno govori da je Hrist nakon vaznesenja ušao u samo Nebo i pojavio se pred Božjim licem za nas (Jevrejima 9:24).

Zato je sigurnije razumjeti tipologiju svetišta prvenstveno kao prikaz **različitih funkcija i faza plana spasenja**, a ne kao opis nebeske geografije.

Svetinja i Svetinja nad svetinjama, svakodnevna služba i Dan pomirenja, predstavljaju različite aspekte Božjeg postupanja sa problemom grijeha.

Na taj način tipologija ostaje potpuno usklađena sa Poslanicom Jevrejima.

Konačna slika plana spasenja

Biblijsko svjedočanstvo može se sažeti u nekoliko povezanih koraka.

Na Golgoti je prinesena savršena i dovoljna žrtva za grijeh.

Nakon vaznesenja Hrist služi kao Prvosveštenik u nebeskom Svetilištu i posreduje za svoj narod.

Pred završetak istorije nastupa završna faza Njegove službe, koju tipološki predstavlja Dan pomirenja.

Danilo tu fazu prikazuje kao nebeski sud i opravdanje Svetilišta.

Otkrivenje pokazuje da se taj sud odvija dok se Jevanđelje još uvijek objavljuje svijetu i da se završava prije Drugog Hristovog dolaska.

Kada se nebeska služba završi, slučaj svakog čovjeka je konačno utvrđen.

Tada Hrist više ne dolazi kao Prvosveštenik koji posreduje za grijeh, već kao Kralj koji donosi nagradu i izbavljenje svom narodu.

Prema tome, biblijska doktrina o konačnom očišćenju grijeha u nebeskom Svetilištu ne počiva na jednom izolovanom tekstu. Ona proizlazi iz međusobno povezane strukture Svetog pisma:

3. Mojsijeva 16 daje tip.

Jevrejima 8–10 objašnjava njegovu nebesku stvarnost u Hristovoj službi.

Danilo 7–8 smješta završni sud i opravdanje Svetilišta u vrijeme kraja.

Otkrivenje 11, 14, 15 i 22 pokazuje da ta služba završava prije Hristovog Drugog dolaska.

Na taj način čitav sistem svetilišta dobija svoje puno značenje.

Golgota obezbjeđuje žrtvu. Hristova nebeska služba primjenjuje njene rezultate. Završni sud i očišćenje rješavaju problem grijeha u odnosu na Božji narod i Božju vladavinu. Posredovanje se završava, sudbine su konačno utvrđene, a zatim se Hrist vraća po one koji su Njegovi.

To je antitipski Dan pomirenja – završna faza plana spasenja prije Drugog Hristovog dolaska.

Greška Elen Vajt ne obara doktrinu o Hristovom posredništvu i antitipskom Danu očišćenja

Dakle, greška Elen Vajt ne može oboriti ovu biblijski utemeljenu doktrinu koja se slaže sa kompletnom naukom Svetog pisma.

Dakle, na prigovor: „Grijeh običnog Izraelca nije krvlju unesen u Svetinju, prema tome nije mogao biti tamo akumuliran, pa nema potrebe za kasnijim čišćenjem Svetilišta“, sažeti odgovor je sledeći:

Prvo, Levitska knjiga nikada ne kaže da je samo krv unesena iza zavjese mogla povezati grijeh sa svetilišnim sistemom.

Drugo, kada krv nije unesena, Levitska 10:17–18 izričito povezuje jedenje žrtve od strane sveštenika sa „nošenjem krivice“ i pomirenjem.

Treće, krv običnog pokajnika stavljala se na oltar za žrtve paljenice, a upravo se taj oltar na Dan pomirenja morao očistiti.

Četvrto, Levitska 16 izričito kaže da se Svetilište čisti zbog „nečistoća, prestupa i svih grijeha“ Izraela, a ne samo zbog krvi koja je ranije unesena u njega.

Peto, isti ljudi kojima je tokom godine već bilo „oprosteno“ ipak učestvuju u završnom Danu pomirenja, kada se narod čisti „od svih svojih grijeha“. Dakle, oproštenje i završno očišćenje predstavljaju dva različita aspekta rješavanja problema grijeha.

Zbog toga bismo čak rekli da je korisno **korigovati tradicionalnu formulaciju**, a ne odustati od doktrine.

Ne mora se reći: „Svaki priznati grijeh bio je krvlju fizički prenesen u unutrašnjost Svetilišta.“

Mnogo preciznije je: „Kroz svakodnevnu službu pokajani grijesi bili su obuhvaćeni svetilišnim sistemom pomirenja i čovjeku je bilo oprošteno; na završnom Danu pomirenja cjelokupni problem grijeha u odnosu na Božji narod i Svetilište bio je konačno očišćen i uklonjen.“

Tako postavljena, tipologija je mnogo čvršća, jer ne zavisi od sporne teorije o tačnoj „putanji“ svakog pojedinačnog grijeha, nego od onoga što Levitska knjiga izričito kaže.

A to se odlično nadovezuje na ono što smo ranije ustanovili o antitipu: **Hristovo svakodnevno posredovanje donosi stvarni oproštaj, dok završna služba nebeskog Svetilišta donosi konačno sudsko razrješenje i brisanje grijeha prije Drugog dolaska.**

Napokon, Elen Vajt je napravila puno grešaka. Uz to je obmanjivački tvrdila da su njeni spisi „svjetlo direktno sa Prijestola“. Ali to ne može poništiti ispravnost ove doktrine.

ZAKLJUČAK

Elen Vajt je tvrdila da je njena knjiga „glas Božji“ koji govori ljudima, a ipak ona ponekad protivrjeći *pravom* glasu Božjem – Svetom pismu.

Dobar primjer je odluka Elen Vajt da natjera Jakova da se bori u tišini. U knjizi *Patrijarsi i proroci*, priča o Jakovu je eksplicitno pretvorena u vrstu „vremena nevolje“ posljednjeg vremena. Vajtova kaže da Jakovljeva noć patnje predstavlja iskustvo koje će Božji narod proći neposredno prije Hristovog povratka. Zatim to odmah povezuje sa završetkom Hristovog posredovanja:

„Kada Hrist prestane sa svojim djelom posrednika u korist čovjeka, tada će početi ovo vrijeme nevolje.“⁴¹¹

Tokom te poslednje krize, Božji narod će morati stajati bez posrednika. Hrist prestaje sa svojim posredovanjem, svaki slučaj je

⁴¹¹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 201.

već odlučeni i pravednici moraju živjeti „bez posrednika“. Ta teologija mijenja način na koji Jakov mora funkcionisati kao tip. Vajtovo je potrebno da Jakov bude istinski pokajan prije krize, sa već primljenim oprostom; oslobođen neispričanog grijeha, napadnut od strane Sotone kroz optužbe o svojoj prošlosti, ipak sposoban da se drži Božjih obećanja, i na kraju oslobođen bez potrebe za novim priznanjem ili novim primjenom Hristove krvi tokom krize.

To je gotovo identičan scenario koji se odvija u knjizi *Patrijarsi i proroci*. Ranija verzija *Duha proroštva* nije odgovarala toj teologiji. Jakov koji je proveo noć moleći dok ga je anđeo neprestano podsjećao na grijeh morao je biti izbrisan. Kasniji Jakov ćuti, već mu je oprošteno i stoji sa svojom prošlošću riješenom prije nego što kriza počne. Priča je preoblikovana kako bi odgovarala doktrini.

Dokazi stoga ukazuju na nešto mnogo problematičnije od povremene ljudske slabosti. Kada bi Sveto pismo ili neki raniji zapis postali nezgodni za doktrinu adventista sedmog dana, kasniji spisi Vajtovo bi korigovali taj zapis dok ne bi odgovarao. Rezultat manje izgleda kao otkrivenje preneseno s neba, a više kao da Sveto pismo prilagođavaju korporativni lideri adventista sedmog dana.

Ovaj obrazac nije ono što bismo očekivali od nadahnutog proroka. To je ono što bismo očekivali od pisca koji tumači, proširuje, revidira i prilagođava tumačenje Svetog pisma kako bi se uklopilo u agendu vlastite sekte.

Stoga Elen Vajt nije samo bila lažna proročica – ona je takođe najveća pošast koja je mogla zadesiti denominaciju Adventista sedmog dana. Jer nije isto pravdati greške „običnog“ hrišćanskog pisca ili teologa kao greške koje načini „prorok“ sa ekskluzivnim tvrdnjama kakve je za sebe iznosila gđa Vajt.

18. IZJAVE KOJE PRKOSE NAUCI

Prethodno poglavlje je testiralo *Patrijarhe i proroke* u odnosu na Bibliju koju tvrdi da rasvjetljava. Ovo poglavlje primjenjuje isti test na drugačiji, jednako neumoljivi standard: fizički svijet koji je Bog stvorio. Sveto pismo i priroda dijele istog Autora, tako da knjiga koju je zaista napisala Njegova ruka ne bi trebala pogrešno opisivati nijednog od njih. Ovo poglavlje će testirati *Patrijarhe i proroke* u odnosu na činjenice o prirodnom svijetu.

Kao što je Elen Vajt pružila test u prošlom poglavlju, ona ga pruža i ovdje:

„Kada Biblija iznosi činjenice o prirodi, nauka se može uporediti sa pisanom riječju, a ispravno razumijevanje obje će uvijek dokazati da su u skladu. Jedno ne protivrječi drugom. Sva istina, bilo u prirodi ili otkrivenju, se slaže.“⁴¹²

Princip je nepogrešiv. Budući da Sveto pismo i priroda imaju istog božanskog Autora, ispravno razumijevanje prirode trebalo bi se slagati s pisanom riječju.

To pruža jednostavan test. Ako *Patrijarsi i proroci* iznose tvrdnje o prirodnom svijetu koje su u suprotnosti s utvrđenim činjenicama, onda su njene tvrdnje lažne i neinspirativne.

Sledeća dva primjera stavljaju tu tvrdnju na probu.

RASA DIVOVA

U svom najranijem zapisu o Stvaranju, objavljenom za sektu, Elen Vajt je jasno napisala:

„Kada je Adam izašao iz ruke svog Stvoritelja, bio je plemenite visine i prekrasne simetrije. Bio je više nego dvostruko viši od muškaraca koji danas žive na zemlji i bio je skladnih proporcija.“⁴¹³

Ovo nije bio poetski opis. Vajtova je dala komparativnu mjeru. Adam nije bio samo „visok“, „uzvišen“ ili „većeg rasta“. Bio je **više**

⁴¹² Ellen White, *Signs of the Times*, Mar. 13, 1884.

⁴¹³ Ellen White, *Spiritual Gifts*, vol. 3 (1864), 34. The same statement appeared in *Spirit of Prophecy*, vol. 1 (1870), 24.

nego dvostruko viši od ljudi koji danas žive. Ako je prosječni moderni čovjek bio visok otprilike 180 cm, izjava Vajtove stavlja Adama na više od 3,6 metara.

Kasnije u istoj knjizi, Vajtova je proširila tu tvrdnju na generacije prije Potopa:

„Oni koji su živjeli prije potopa, izlaze u svojoj divovskoj građi, više nego dvostruko viši od ljudi koji danas žive na Zemlji, i dobro proporcionalni. Generacije nakon potopa bile su nižeg rasta. Došlo je do kontinuiranog smanjenja kroz uzastopne generacije, sve do posljednjeg koji je živio na zemlji. Kontrast između prvih zlih ljudi koji su živjeli na zemlji i onih iz posljednje generacije bio je vrlo velik. Prvi su bili visokog rasta i dobro proporcionalni – posljednji su se pojavili kako su se spuštali, patuljasta, slaba, deformirana rasa.“⁴¹⁴

Ovdje tvrdnja postaje još neobičnija. Vajtova nije samo govorila da je Adam bio neobično visok. Opisala je cijelu pretpotopnu populaciju divovskih ljudi i kontinuirani fizički pad od generacija prije Potopa do modernog čovječanstva.

Međutim, do vremena kada je knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ objavljena za širu javnost 1890. godine, precizna mjera je nestala, a jezik je ublažen. Književni povjerenici Vajtove su kasnije objasnili zašto, u predgovoru faksimilnog otiska upravo one knjige u kojoj je iznesena ta tvrdnja:

„Primjer za to je izjava da je Adam, kada je stvoren, bio 'više nego dvostruko viši od ljudi koji sada žive na Zemlji.' (Svezak III, str. 34.)... Međutim, budući da je tako specifičan u svojim detaljima, autor, da bi izbjegao nepotrebne predrasude prema čitaocu koji nije obaviješten o njenom pozivu i poslu, ispušta iz kasnijeg prikaza ovu tačku koja u ovom trenutku nije ključna za prijem opšte izjave o istini koja je predstavljena.“⁴¹⁵

To objašnjenje je izuzetno iskreno. Problem nije bio u tome što je

⁴¹⁴ Ibid.,33. The same statement appeared in vol. 1 of *Spirit of Prophecy* (1870), 24.

⁴¹⁵ Trustees of the Ellen G. White Publications, "Preface to Facsimile Edition," in Ellen G. White, *Spiritual Gifts*, vol. 3, Facsimile Edition, ii.

izjava postala manje istinita. Problem je, prema povjerenicima, bio u tome što je bila **toliko specifična u svojim detaljima** da bi mogla nanijeti predrasude čitaocima koji nisu već bili upoznati s proročkim tvrdnjama Elen Vajt. Precizno mjerenje je stoga uklonjeno jer se nije smatralo bitnim za „opštu izjavu o ovoj istini“.

Kada su se pojavili *Patrijarsi i proroci*, tvrdnja o kontinuiranom padu od divovskih ljudi do „patuljaste, slabe, deformisane rase“ potpuno je nestala. Specifično mjerenje je postalo nejasnije – i teže za provjeriti:

„Kako je čovjek izašao iz ruke svog Stvoritelja, bio je uzvišenog stasa i savršene simetrije... Adamova visina je bila mnogo veća od visine ljudi koji danas nastanjuju Zemlju.“⁴¹⁶

Razlika nije trivijalna. „Više nego dvostruko viši“ je tvrdnja koja se može provjeriti. „Mnogo veći“ je teže provjeriti. Prvo se može opovrgnuti fizičkim dokazima; drugo je dovoljno elastično da preživi gotovo svaki dokaz.

To postavlja očigledno pitanje: da li je prvobitna tvrdnja bila potkrijepljena fizičkim dokazima?

Ne postoje fosilni ili skeletni dokazi koji pokazuju postojanje prastorijske ljudske populacije s prosječnom visinom koja se približava visini od tri i po metra, niti postoje dokazi o kontinuiranom padu ljudske visine od takve populacije do modernog čovječanstva. Devetnaesti vijek je već prikupljao značajne dokaze o drevnim ljudskim ostacima. Ostaci neandertalaca otkriveni u Njemačkoj 1856. godine i ostaci kromanjonca otkriveni u Francuskoj 1868. godine doveli su drevnu ljudsku anatomiju u naučnu diskusiju decenijama prije pojave *Patrijarha i proroka*. Nova istraživanja ljudske starine nisu otkrila nestalu rasu ljudi visokih tri i po metra.⁴¹⁷

⁴¹⁶ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 45, 90.

⁴¹⁷ Procjene visine na osnovu fosilnih skeletnih ostataka znatno variraju među vrstama i populacijama, ali dostupni dokazi ne ukazuju na to da se prastorijska ljudska populacija približavala dvostruko većoj visini od moderne osobe. Na primjer, Program za porijeklo čovjeka Instituta Smithsonian daje procijenjeni raspon visine od 145–185 cm za *Homo erectus*, dok procjene za neandertalce u prosjeku iznose

Ideja da je čovječanstvo fizički degradiralo iz superiornijeg stanja predaka nije bila jedinstvena za Elen Vajt. Mnogo prije pojave *Duhovnih darova*, različiti oblici teorije degeneracije ili devolucije kružili su u evropskoj i američkoj misli. Osnovni koncept bio je da je čovječanstvo nekada posjedovalo veću fizičku snagu, stas ili savršenstvo, a potom se pogoršalo. Do devetnaestog vijeka, teorije biološke degeneracije postale su dio mnogo šire kulturne diskusije o propadanju ljudskih bića iz ranijeg superiornijeg stanja. Ideje ove vrste bile su uticajne i među nekim američkim zdravstvenim reformatorima devetnaestog vijeka.

Rani zapis Elen Vajt izvanredno se dobro uklapa u taj kulturni okvir. Čovječanstvo počinje s Adamom, čovjekom izvanredne fizičke građe i savršene simetrije. Generacije prije Potopa zadržavaju ovo divovsko stanje. Međutim, nakon Potopa, rast progresivno opada kroz uzastopne generacije sve dok čovječanstvo ne postane „patuljasta, slaba, deformisana rasa“.

To je sasvim drugačija tvrdnja od bilo čega što je zapravo navedeno u Knjizi Postanja. Biblijski tekst ne kaže da je Adam bio viši od dvanaest stopa. Ne kaže da se ljudska rasa progresivno smanjivala od Adamovog vremena nadalje. Ne opisuje moderno čovječanstvo kao fizički degenerisanu krajnju tačku kontinuiranog propadanja od pretpotopnih divova. Te karakteristike pripadaju proširenoj naraciji Elen Vajt.

Biblija, naravno, govori o divovima: „U to vrijeme na zemlji su bili divovi; a i poslije toga...“ (Post 6:4).

Na prvi pogled, to može izgledati kao biblijska podrška za naraciju Elen Vajt o divovima i ljudima. Ali ovaj odlomak ne može riješiti njen problem bez razumijevanja značenja hebrejske riječi prevedene kao „divovi“.

Hebrejska riječ za divove – *Nefilim* – ima neizvjesno značenje.

približno 164 cm za muškarce i 155 cm za žene. Komparativna studija hominina iz srednjeg pleistocena takođe je procijenila prosječnu visinu od 163,6 cm za populaciju Sima de los Huesos, 160,6 cm za neandertalce i 177,4 cm za rane moderne ljude. Stoga, fosilni zapisi ne pružaju dokaze za populaciju koja u prosjeku ima ista što bi se i približno približilo visini od dvanaest stopa koju implicira izjava Elen Vajt.

Hebrejska riječ ne daje nikakve naznake fizičke visine. Veza s hebrejskim korijenom *nafal*, „pasti“, navela je mnoge moderne komentatore da ih nazivaju „palima“, ali precizno značenje ostaje nejasno. Jedina naznaka o tome ko su oni nalazi se u istom tekstu: „moćni ljudi“ i „ljudi od ugleda“. Šta god drugo ti izrazi značili, oni nam ne govore da su Nefilim bili izuzetno visoki, niti nam govore da su ljudska bića prije Potopa bila ogromni divovi.

U stvari, odlomak o Nefilima pokazuje tačno koliko je Elen Vajt otišla dalje od biblijskih zapisa. Postanje nam daje kratku i enigmatičnu izjavu o Nefilima. Elen Vajt je pružila cijelu fizičku istoriju ljudske rase: Adam je bio više nego dvostruko viši od modernih ljudi; pretpotopne generacije su zadržale divovski stas; postpotopne generacije su postajale sve manje; a moderno čovječanstvo je na kraju postalo „patuljasto, slabo, deformisano“. Postanje ne daje takvu istoriju.

Ni fizički dokazi ne opravdavaju ovu tvrdnju. Drevni ljudski ostaci pokazuju varijacije u visini zbog genetike, ishrane, bolesti, okoline i drugih faktora. Ali fosilni i skeletni zapisi ne podržavaju praistorijsku ljudsku populaciju koja je u prosjeku bila ista što bi se iole približilo dvostrukoj visini modernog čovjeka, niti otkrivaju kontinuirani silazni niz od ljudi visokih 3,6 metara do visine ljudi koji danas žive.⁴¹⁸

Kako je devetnaesti vijek odmicao, postajalo je sve teže braniti teoriju decentralizacije Elen Vajt. Stoga je otkrivena *istina* u knjizi *Patrijarsi i proroci* modifikovana kako bi se više podudarala s naučnim činjenicama. Adam visok tri metra postao je Adam samo „uzvišenog rasta“. Nestalno opadanje je nestalo. „Patuljasta, slaba, deformisana rasa“ je nestala. Ono što je ostalo bila je opšta tvrdnja da je Adam bio viši od modernog čovječanstva.

To nije ono što bismo očekivali da je prvobitno mjerenje bila važna činjenica koju je otkrio Bog. To je upravo ono što bismo očekivali od nekoga ko se oslanja na teorije svog vremena.

⁴¹⁸ Važno je napomenuti da je koncept da degeneracija može progresivno smanjivati populaciju u velikoj mjeri bio ideja devetnaestog vijeka. Pružio je gotov intelektualni okvir za objašnjenje čovječanstva kao rase koja je opala iz ranijeg stanja superiornosti.

GEOLOŠKE TVRDNJE

Knjiga „Patrijarsi i proroci“ nudi kompletan fizički mehanizam za objašnjenje zemljotresa i vulkana:

„U to vrijeme su ogromne šume bile zakopane. One su od tada pretvorene u ugalj, formirajući opsežne slojeve uglja koji danas postoje, a takođe daju velike količine nafte. Ugalj i nafta se često pale i gore ispod površine zemlje. Tako se stijene zagrijavaju, krečnjak sagorijeva, a željezna ruda se topi. Djelovanje vode na kreč dodaje bijes intenzivnoj vrućini i uzrokuje zemljotrese, vulkanske erupcije i vatrene erupcije.“⁴¹⁹

Originalni zapis, objavljen decenijama ranije samo za tu sektu, govorio je istu stvar opširnije – zakopane prepotopne šume „okamenjene i postale ugalj“, ugalj koji proizvodi naftu, Bog koji pali naslage, isti mehanizam vode i krečnjaka koji pokreće iste zemljotrese i vulkane.⁴²⁰

Ovo nije bila vizija Elen Vajt o geologiji. To je bio, rečenica po rečenica, standardni model prepoznatljive škole pisaca iz devetnaestog vijeka poznatih kao „biblijski geolozi“ – ljudi koji su, protiv novonastale discipline moderne geologije, tvrdili da su svjetski slojevi stijena brzo nastali Nojevim potopom, a ne tokom dugog vremena. Na primjer, Džordž Ferholm je 1833. godine tvrdio da su se slojevi uglja nataložili „nasilnim i brzim procesom, u nekom periodu neuobičajenog uništenja u biljnom carstvu“, a ne sporom, postepenom akumulacijom.⁴²¹

Džordž Bag je iznio identičan slučaj u svom dvotomnom djelu „*Skripturalna geologija*“, objavljenom nekoliko godina ranije.⁴²²

⁴¹⁹ Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 107.

⁴²⁰ Ellen White, *Spiritual Gifts*, vol. 3 (1864), 79-80. The same passage appears in *Spirit of Prophecy*, vol. 1 (1870), 81-82, and *Signs of the Times*, March 13, 1879.

⁴²¹ George Fairholme, “Some Observations on the Nature of Coal, and on the Manner in which the Various Strata of the Coal-Measures Must Probably Have Been Deposited,” *The London and Edinburgh Philosophical Magazine and Journal of Science*, 3rd ser., vol. 3, no. 16 (1833), 245-252.

⁴²² George Bugg, *Scriptural Geology*, 2 vols. (London, 1826-1827).

Mehanizam Vajtove pretvaranja zakopane šume u ugalj je njihova teorija. Njeno objašnjenje zemljotresa i vulkana metodom susretanja vode i kreča pripadalo je istom krugu pisaca iz tog perioda – hemijska teorija, onakva kakva je tada bila uobičajena u popularnoj religijskoj literaturi o geologiji.

Ništa od toga nije bilo originalno za nju. Sve je to već kružilo, i već je bilo kontroverzno, među religijskim piscima njenog vijeka, koji su se suprotstavljali geolozima svog vremena.

Takođe je, hemijski i geološki, bilo pogrešno.

- **Ugalj nije okamenjeno drvo.** Okamenjivanje zamjenjuje organski materijal mineralima, pretvarajući drvo u kamen, a istovremeno zadržavajući njegov oblik. Ugalj se formira potpuno drugačijim procesom, karbonizacijom, u kojem se zakopana biljna materija komprimuje i hemijski transformiše toplinom i pritiskom tokom dugih vremenskih perioda u supstancu bogatu ugljenikom. Ta dva procesa nisu varijacije na temu; to su potpuno različiti hemijski procesi.⁴²³
- **Nafta ne dolazi iz uglja.** Nafta se pretežno formira od morskih mikroorganizama – planktona i algi – koji se talože na drevnim morskim dnima i transformišu pod uticajem toplote i pritiska u morskim sedimentnim bazenima. Ugalj se formira od kopnene biljne materije u močvarama i tresetištima. Ne dijele izvor, i jedno nije sirovina za drugo.⁴²⁴
- **Hemija ne funkcioniše.** Reakcija koju Vajtova opisuje – reakcija vode s krečom – je prava hemija: to je egzotermno „gašenje“ živog kreča ($\text{CaO} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Ca(OH)}_2$). Ali ta reakcija dostiže vrhunac na otprilike 100-150°C. Ne može se približiti temperaturama potrebnim za topljenje gvozdene rude (oko 1.538°C) ili proizvodnju rastopljenog bazalta (iznad 1.000°C).

⁴²³ See C. F. K. Diessel, *Coal-Bearing Depositional Systems* (Berlin: Springer-Verlag, 1992).

⁴²⁴ See B. P. Tissot and D. H. Welte, *Petroleum Formation and Occurrence*, 2nd ed. (Berlin: Springer-Verlag, 1984).

- **Podzemni uglj ne može održati vatru koju teorija zahtijeva.** Duboki slojevi uglja nalaze se u okruženjima bez kiseonika. Sagorijevanje zahtijeva kontinuiranu opskrbu kiseonikom; bez njega, podzemno sagorijevanje velikih razmjera ne može se održati, a kamoli generisati silu dovoljnu za lomljenje kore.⁴²⁵
- **Zemljotresi i vulkani nisu hemijski događaji.** Pokreće ih tektonika ploča – konvekcija plašta, subdukcija i sporo trljanje ploča kore jedna o drugu, što nastaje na dubinama od desetina do stotina kilometara, daleko ispod bilo kojeg ugljenog sloja, koji se nalazi samo kilometar ili dva dublje. Plitka hemijska reakcija u gornjoj kori ne bi mogla savladati ogroman litostatski pritisak toliko stijena koje prekrivaju površinu čak i ako bi proizvela dovoljno toplote, što ne čini.⁴²⁶ Same vulkanske eksplozije nastaju brzim širenjem zarobljenih gasova u magmi, a ne susretom vatre i vode na rubu rude.⁴²⁷

U eri Elen Vajt, tektonika ploča bila je decenijama daleko od opšteg prihvatanja – ali upravo je to poenta. Knjiga koja tvrdi da prenosi viziju Stvoritelja tektonike ploča imala je svaku priliku da kaže nešto što nijedan biblijski geolog iz 1833. godine ne bi mogao napisati. Umjesto toga, rekla je upravo ono što su već pisali. Čak je i naučnik koji je simpatisao službu Elen Vajt to priznao. Rodžer V. Kun, pišući za White Estate, jasno je to rekao:

„Ne znam ni za jedan naučni podatak koji bi podržao tvrdnju Elen Vajt da je jedan od uzroka ovih vulkanskih erupcija i zemljotresa prisustvo uglja i nafte koji sagorijevaju ispod površine Zemlje.“⁴²⁸

⁴²⁵ See G. B. Stracher, T. P. Taylor, and A. Prakash, “Coal Fires Burning Out of Control Around the World,” *International Journal of Coal Geology* 59, no. 1-2 (2004): 7-17.

⁴²⁶ See D. L. Turcotte and G. Schubert, *Geodynamics*, 2nd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2002).

⁴²⁷ See H. Sigurdsson, ed., *Encyclopedia of Volcanoes* (San Diego: Academic Press, 2000).

⁴²⁸ Roger W. Coon, “Ellen G. White and Science: The Problem Statements” (Ellen G. White Estate, May 29, 1996).

Značaj ovog dokaza nije u tome što Elen Vajt nije uspjela predvidjeti modernu geologiju. Problem je mnogo fundamentalniji. Ona je predstavila određenu geološku teoriju kao objavljenu istinu, a ta teorija je već kružila među vjerskim piscima devetnaestog vijeka koji su pokušavali objasniti Zemlju bez prihvatanja zaključaka sekularne geologije. Ti pisci su pogriješili u vezi s tim kako se ugalj formira, pogriješili u vezi s porijeklom nafte, pogriješili u vezi s izvorom vulkanske topline i pogriješili u vezi s mehanizmom koji izaziva zemljotrese. Elen Vajt nije ispravila njihove greške informacijama od Stvoritelja. Reprodukovala je iste greške i stavila autoritet božanskog otkrivenja iza njih.

To je upravo ona vrsta tvrdnje koju njen vlastiti test ne dozvoljava da opravdamo. Rekla je da kada se priroda ispravno shvati, ona će se slagati s otkrivenjem, jer „sva istina, bilo u prirodi ili otkrivenju, slaže se.“ Problem je u tome što se *Patrijarsi i proroci* ne slažu s prirodom.

ZAKLJUČAK

Dokazi ostavljaju Elen Vajt s jednostavnim problemom. Ona je sebe prikazivala kao nekoga ko prima otkrivenja o prirodnom svijetu. Pa ipak, specifične činjenice koje je navela nisu bile samo pogrešne; one su već bile dio intelektualnog svijeta oko nje devetnaestog vijeka. Njen Adam, visok tri i po metra, pripadao je kulturi fasciniranoj ljudskom degeneracijom. Njeno objašnjenje ugljem i krečom pripadalo je biblijskoj geologiji njenog vlastitog vijeka.

Kada je najranjivija tvrdnja postala previše specifična, ublažena je. Adam, visok tri metra, postao je samo „mnogo veći“. Precizna mjera je nestala. Problem nije riješen; tvrdnja je postala teža za provjeriti.

U predstavljenim slučajevima, knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ se ne slaže ni s prirodom ni s otkrivenjem. Slaže se samo s pogrešnom naukom ere Elen Vajt.

19. PROROK I PROFIT

Ako, kao što dokazi sugerišu, knjige Elen Vajt namijenjene za široku publiku, nijesu bile proizvod božanskog otkrivenja, zašto je ona tako snažno insistirala da jesu? Odgovor ne leži u pisanju knjiga, već u marketingu za njih.

Za razliku od biblijskih proroka, Elen Vajt je radila više od pisanja knjiga. Primala je autorske honorare od njih. Ne samo to, kada su te knjige imale problema na tržištu, ona se više puta pozivala na svoj proročki autoritet kako bi uvjerila vođe sekte i agitatore da prodaja njenih knjiga nije ništa manje od Božje volje.

POSLOVNI PROBLEM

Do kraja 1880-ih, adventističko Izdavačko udruženje Review and Herald bilo je pod finansijskim pritiskom. Troškovi su smanjivani, plate zaposlenih su smanjivane, a uprava je tražila praktične načine da ostane na površini i poveća profit. Svaki dolar je bio važan.⁴²⁹

Upravo u tom trenutku, denominacija je otkrila zlatni vrč. „Biblijska čitanja za kućni krug“, popularna denominacijska knjiga biblijskih lekcija namijenjena porodicama za zajedničko proučavanje kod kuće, prodavala se daleko bolje od svih ostalih denominacijskih knjiga. Bila je jeftina za proizvodnju, laka za prodaju i izuzetno uspješna. Štaviše, njeni saradnici su pristali da ne primaju tantijeme. Svaka prodaja je koristila izdavačkom radu, a ne pojedinačnom autoru. Nećak Elen Vajt, Frensis E. Belden, koji je radio u Reviewu, kasnije se prisjetio da su mnogi adventistički lideri protumačili izuzetan uspjeh knjige kao dokaz da Bog blagosilja knjigu bez tantijema.⁴³⁰

Pored nje su stajale *Velika borba* i novoobjavljeni *Patrijarsi i*

⁴²⁹ F. E. Belden to Ellen G. White, March 27, 1895, Ellen G. White Estate document 009375; Belden to W. C. White, June 12, 1897, Ellen G. White Estate document 010260; Belden to Ellen G. White, January 2, 1903, Ellen G. White Estate document 016136.

⁴³⁰ C. Eldridge, on *Bible Readings for the Home Circle, Home Missionary*, vol. 2, no. 10 (Oct. 1890): 230.

proroci. Bile su veće, skuplje, teže ih je bilo prodati, a svaki primjerak je donosio autorska prava Elen Vajt.

Iz perspektive izdavača, to je bila jednostavna poslovna odluka. Imalo je više ekonomskog smisla promovisati biblijska čitanja nego knjige Vajtove.

PROBLEM ELEN VAJT

Za razliku od onih koji su sarađivali na *Bible Readings*, Elen Vajt je primala 15 centi tantijema od svakog prodanog primjerka knjige *Patrijarsi i proroci*. Vajtova je mnogo investirala u štamparske ploče koje su se koristile za reprodukciju njenih knjiga, očekujući da će snažna prodaja nadoknaditi tu investiciju. Umjesto toga, prodaja je opala, njen račun u Reviewu je rastao, a njene lične finansije su počele da pate. Više nije bila u stanju da ispuni neke od svojih finansijskih obaveza.⁴³¹

Pišući privatno, Vajtova je jasno stavila do znanja da vjeruje da su sami izdavači odgovorni za njenu tešku situaciju:

„Jedan od Edsonovih je izjavio da je moj račun u uredu narastao je na ogromnu sumu od sedam hiljada dolara. To je, uglavnom, dio objavljivanja 4. toma, Velika borba, i Patrijarsi i proroci, kojim se nisu bavili, već su ih pustili da padnu mrtvi iz štampe, dok su Biblijska čitanja bila hvaljena i svi akviziteri su obučeni da rade za to... Pa, obaviještena sam da ne mogu više crpiti iz ureda... a sada moram razmisliti šta ću sledeće učiniti. Uzdah se u Gospoda da će mi otvoriti put i staviti u srca onih koji bi mi mogli pomoći da to učine tako što ću edukovati kanvasere kako da rukuju mojim knjigama.... upravo ono svjetlo koje mi je Bog dao za svoj narod, oni će imati.“⁴³²

⁴³¹ Ellen White, Letter 237, 1903. Nov. 1, 1903, to A.G. Daniells (President of the SDA corporation).

⁴³² Ellen White, Manuscript 53, 1890. Sama Elen je 1894. priznala: „Finansijska situacija u zemlji [Australiji] čini kampanju vrlo neperspektivnom.“ *Velika borba i Patrijarsi i proroci* se prodaju vrlo sporo „...a ipak su najprodavanije od svih knjiga u toj oblasti.“ (Letter 89a, 1894). Pored finansijskog pritiska, loš tisak je možda doprinio niskim početnim ocjenama. Godine 1889., D. M. Kenrajt je objavio knjigu

Emocije u žalbi Vajtove nemoguće je ne primijetiti. Njena priča je „nabujala“ do „ogromne“ sume. Njene knjige su bile „nestale iz štampe“, dok je *Bible Readings* bio „uzdignut“, a kanvaseri obučeni da rade za to. Ovo nisu riječi nekoga ko mirno izvještava o razlici u poslovnoj strategiji. One otkrivaju ženu koja je vjerovala da joj je učinjena nepravda – i, kao što njena druga korespondencija jasno pokazuje, ona je postupanje izdavača prema njoj smatrala izdajom.

Njeno predloženo rješenje je otkrivajuće. Vajtova ne predlaže smanjenje autorskih honorara, ponudu promocija ili smanjenje troškova proizvodnje knjige. Želi da kanvaseri budu obučeni za rukovanje njenim knjigama. Drugim riječima, ona vjeruje da je problem u tome što su njene knjige bile zanemarene, dok je „*Bible Readings*“ dobila agresivnu promociju koju su, po njenom mišljenju, njene knjige zasluživale.

Problem su dodatno pogoršavale finansijske poteškoće samog Reviewa. U prošlosti, Vajtova se mogla osloniti na izdavački ured kada joj je bila potrebna finansijska pomoć. Sada je taj izvor presušivao. Jasno joj je rečeno da ne može više ništa izvući iz ureda.⁴³³

Žalba Vajtove otkriva sukob koji je u srži stvari. Ona je mnogo ulagala u knjige za koje je primala tantijeme, očekivala je da će se te knjige prodavati i oslanjala se na izdavačku kuću da ih plasira na tržište. Pa ipak, vjerovala je da su upravo ljudi odgovorni za njihovu prodaju umjesto toga stali iza konkurenta koji ne naplaćuje tantijeme. *Biblijska čitanja* su bila „veličana“; njene knjige su „mrtve za štampu“. Iz perspektive Vajtove, ovo nije bio samo loš posao. Bila je to izdaja. Problem je postao sledeći: prodavači su „edukovani“ da prodaju biblijska čitanja umjesto njenih knjiga.

„*Odricanje od adventizma sedmog dana*“, u kojoj je osporio tvrdnje Elen Vajt. Elen, pišući privatno predsjedniku Generalne konferencije, izrazila je zabrinutost: „Kenrajtova knjiga je poslana svuda i nanijela je ogromnu štetu...“ (Ellen G. White, Letter 21, 1891, O.A. Olsen, Dec 13, 1891). Bez sumnje, nanosila je **ogromnu** štetu njenom tantijemu.

⁴³³ Ellen White, Letter 43, 1899. July 19, 1903, to J.E. White (her son).

PROBLEMI S NJENIM JAVNIM IMIDŽOM

Finansijskim problemima Elen Vajt dodatno je doprinio sve veći napad na njen javni ugled. Do kraja 1880-ih, ime Vajtove je postajalo sve kontroverznije u Americi. Godine 1877., adventista prvog dana Majls Grant objavio je traktat u kojem je kritikovao Vajtovu pod naslovom „Ispitivanje vizija Elen Vajt“. Široko je distribuiran u sjevernoameričkim crkvama, pa čak i u inostranstvu. Problem se intenzivirao 1889. godine objavljivanjem knjige Dadlija M. Kenrajta „Odbacivanje adventizma sedmog dana“, široko rasprostranjene knjige koja je direktno osporila proročki autoritet Vajtove.

Za Elen Vajt, ovo je stvorilo ozbiljan problem. Njene knjige su uveliko zavisile od ličnog ugleda i rada promotera. Grantove i Kenrajtove knjige su narušavale njen ugled među cilnom publikom kojoj je pokušavala prodati svoje knjige.

I sama Vajtova je prepoznala štetu. Kasnije se žalila da su Grantove i Kenrajtove publikacije bile „raspršeno emitovane“, da su čak bile „štampane u [novinama]“ i da su uspjele narušiti i ocrniti ugled adventističkih zajednica – uključujući i njen vlastiti.⁴³⁴ Komercijalni problem bio bi očigledan svakom izdavaču knjiga: narušena reputacija čini tešku knjigu još težom za prodaju.

PROBLEMI S TROŠENJEM

Jedan od razloga za finansijske probleme Elen Vajt bila je njena očigledno neograničena velikodušnost i trošenje. Pisala je o tome kako su je tražili za novac „sa svih strana“. Na kraju je tvrdila da joj je „svjetlo“ došlo u „noćnoj sezoni“, upućujući je da prestane „dijeliti velike svote sredstava“.⁴³⁵ Elen svakako može biti pohvaljena zbog svoje velikodušnosti prema djelu Adventističke crkve. Ali velikodušnost nije bila jedini teret za njene finansije. Njene finansijske probleme pogoršao je novac koji je ulagala u svoje izdavačke poduhvate i izdaci za vlastiti luksuz.

⁴³⁴ Ellen White, Manuscript 27, 1894.

⁴³⁵ Ellen White, Letter 43, 1899.

Razmotrite šta se dogodilo u decembru 1885. godine, dok je Vajtova radila na djelu „Patrijarsi i proroci“ u Bazelu, u Švajcarskoj. Žalila se što je morala putovati javnim prevozom: „Ne uživam u vožnji s kočijama ili kočijašem.“⁴³⁶ Rješenje nije bilo tolerisati neugodnost koju su drugi adventistički radnici rutinski trpjeli. Vajtova je željela vlastitog konja i kočiju.

To nije bila trivijalna kupovina. Pristojan konj, kočija i orma predstavljali su značajan kapitalni izdatak 1880-ih, nakon čega su slijedili stalni troškovi za hranu, štale, potkivanje i održavanje. U vrijeme kada su radnici Adventističke crkve bili podsticani da se žrtvuju za djelo, Vajtova je razmišljao o privatnom načinu prevoza koji je bio luksuz daleko izvan mogućnosti običnog radnika. Samo početna kupovina predstavljala je više od tri godine plate za tipičnog radnika.

Tajming čini ovo posebno teškim za zanemariti. Vajtova je već imala ozbiljan finansijski pritisak i počela je gomilati dugove. Pa ipak, usred tih finansijskih poteškoća, bila je spremna potrošiti znatnu sumu kako bi izbjegla neugodnosti korišćenja javnog prevoza.

To postaje još upečatljivije kada se uporedi s njenim vlastitim objavljenim savjetima. Svjedočanstva Vajtove su više puta upozoravala vjernike na opasnosti života u dugovima. Nakon što je kupila štamparske ploče za Patrijarhe i proroke, procijenila je svoj dug prema Reviewu na otprilike 10.000 dolara.⁴³⁷ Kada izdavačka kuća više nije mogla nastaviti isplaćivati njen novac, nije odgovorila predlogom da smanji svoje tantijeme ili da obezbijedi promociju za podsticanje prodaje knjiga. Umjesto toga, apelovala je da se brošure prekvalifikuju za prodaju njenih knjiga.

Kontradikciju je teško ignorisati. Finansijsko rješenje Vajtove nije bilo kontrola troškova, već povećanje prodaje knjiga koje su joj donosile autorske honorare. Pozvala se na svoj proročki autoritet, predstavljajući njihovu prodaju kao pitanje unapređenja „upravo svjetla

⁴³⁶ Ellen White, Letter 38, 1885 (to J. E. White and W. C. White, Basel, Switzerland, December 22, 1885).

⁴³⁷ Ellen White, Letter 61, 1891.

koje mi je Bog dao za svoj narod“.

ODGOVOR NA PITANJE O TRŽIŠTU

Do oktobra 1890. godine, knjiga *Patrijarsi i proroci* počela je izlaziti iz stamparija *Pacific Pressa* s velikim nadama. Kako bi podstakli prodaju, izdavači su uveli jedan od najizdašnijih popusta koje su ikada dali za knjigu. Uprkos tome, reakcija je bila razočaravajuća. Pišući javno u *SDA Home Missionary*, korporativni lider C. Eldridž mogao je samo izraziti svoje iznenađenje. Napao je agente, zbunjen zašto je primljeno tako malo narudžbi.⁴³⁸

Razlozi nisu bili misteriozni. „*Patrijarsi i proroci*“ bila je velika, skupa knjiga koja je zahtijevala više vremena i uvjeravanja nego „*Biblijska čitanja*“.

Cijena je samo pogoršala problem. U zavisnosti od poveza, knjiga se prodavala za između 1,75 i 4,25 dolara – 70-170 dolara u modernim dolarima. U vrijeme kada su mnogi američki radnici zarađivali manje od 1,75 dolara dnevno, kupovina deluxe izdanja predstavljala je značajnu finansijsku obavezu.

Ništa od ovoga nije odražavalo nikakvo neprijateljstvo prema Elen Vajt. Naprotiv, oni koji su propovijedali bili su duboko predani adventisti sedmog dana koji su iskreno vjerovali da šire Božju konačnu poruku svijetu. Pa ipak, čak su i oni priznali izazov prodaje Patrijarha i proroka.⁴³⁹

Tržište je donijelo svoj sud. Prodajna sila sekte je donijela svoj. Problem nije bio u tome da li je knjiga „*Patrijarsi i proroci*“ korisna u pridobijanju sledbenika crkvi Adventista sedmog dana. Izvještaji o nekim uspjesima su stizali polako. Problem je bio u tome što ju je bilo teško prodati.

PRODAJA PO BOŽJOJ ZAPOVIJESTI

Suočena s knjigom teškom za prodati, Elen Vajt nije samo

⁴³⁸ C. Eldridge, *Home Missionary*, vol. 2, no. 10, Oct. 1890: 230.

⁴³⁹ *Home Missionary*, vol. 4, no. 4 (April 1892): 95; *Home Missionary*, vol. 5, no. 4 (April 1893): 46.

preporučila „Patrijarhe i proroke“ svojim sledbenicima. Ona je više puta tvrdila da sam Bog usmjerava sektu da je prodaje.

Ovo nije bio izolovani apel upućen tokom finansijskih teškoća. Tokom sledećih šesnaest godina, ona je više puta predstavljala promociju vlastitih knjiga za koje je dobila autorska prava kao pitanje božanskog uputa.

Godine 1899, u dokumentu pod naslovom „Posebna uputstva u vezi s honorarima“, napisala je da *Patrijarsi i proroci* sadrže „upravo poruku koju ljudi moraju imati, posebno svetlo koje je Bog dao svom narodu“ i dodala da će „anđeli Božji pripremiti put“ za knjigu.⁴⁴⁰ Privlačnost više nije komercijalna. Ona je natprirodna.

Godine 1903. napisala je da *Patrijarsi i proroci* sadrže „dragocene upute“ i „mora se smatrati od posebne važnosti i treba uložiti sve napore“ da se plasira na tržište.⁴⁴¹ Iste godine, u *Review and Herald*, napisala je da bi njena knjiga „trebala da se prodaje svugdje“ jer sadrži „istinu za ovo vrijeme“ i da se ničemu ne smije dozvoliti da „omete“ njenu prodaju.⁴⁴² Prodaja knjige postaje vjerska dužnost.

Godine 1905, ponovo u *Review and Herald*, otišla je još dalje:

„Data su mi uputstva da važne knjige... treba da budu široko distribuirane upravo sada... *Patrijarsi i proroci*, *Danilo i Otkrivenje*, i *Velika borba* su potrebniji sada kao nikada prije... Da su tada pokazali takt i vještinu u prodaji ovih knjiga, pokret za nedjeljni zakon ne bi bio tamo gdje je danas.“⁴⁴³

Implikacija je izvanredna. Da su akviziteri bolje obavljali posao prodaje njenih knjiga, pokret za nedjeljni zakon ne bi napredovao ovako kako jeste.

Zatim je, 1906. godine, pisala o sadržaju knjige *Patrijarsi i proroci*, rekavši: „Sveti Duh je urezao ove istine u moje srce i um neizbrisivo kao što je zakon bio ispisan prstom Božjim na kamenim

⁴⁴⁰ Ellen White, *Special Instruction Regarding Royalties*, p. 7 (1899).

⁴⁴¹ Ellen White, Letter 229, 1903.

⁴⁴² Ellen White, *The Review and Herald*, January 20, 1903.

⁴⁴³ Ellen White, *The Review and Herald*, February 16, 1905.

pločama.⁴⁴⁴

Tvrđnja je sada dostigla zapanjujuće visine. Knjiga je stavljena na isti nivo kao i Deset zapovijesti.

Za ove propovjednike, Elen Vajt je bila Božji prorok. Kada je izjavila da će anđeli pripremiti put *Patrijarsima i prorocima*, da je prodaja stvar božanskog uputa i da je sam Sveti Duh utisnuo njene istine u njen um, vjerni adventistički propovjednici imali su sve razloge da joj vjeruju.

Upravo je to ono što je ove apele učinilo tako moćnim. Nije se oslanjala samo na zasluge svoje knjige. Koristila je svoj proročki autoritet kako bi manipulirala muškarcima i ženama odgovornim za njenu prodaju.

SASTANAK U BRUKLINU

Uveče 24. novembra 1890. godine, Elen Vajt je stajala pred prostorijom punom propovjednika u Bruklinu. To nisu bili kritičari. To su bili lojalisti adventista sedmog dana čija je egzistencija zavisila od prodaje knjiga sekte od vrata do vrata u Njujorku.

Rasprava se okrenula samoj kontroverzi koja je dijelila izdavački posao. Zašto im je naloženo da naglašavaju biblijska čitanja kada su mnogi vjerovali da umjesto toga mogu uspješno prodavati Patrijarhe i proroke?⁴⁴⁵ Elen Vajt je sama odgovorila na pitanje:

„Rekla sam im da Gospod nikada nije dao nikakvo uputstvo koje je u skladu s onim koje su oni primili. Bog mi je dao svjetlo sadržano u Velikoj borbi i Patrijarsima i prorocima... Ne može se poreći da ova djela nisu proizvod ljudskog uma; ona su glas Boga koji govori svom narodu.... i imaće uticaj na umove koji druge knjige nemaju.“⁴⁴⁶

Zapazite šta se upravo dogodilo. Menadžeri izdavaštva donijeli su praktičnu poslovnu odluku. Akviziteri su izvijestili da je knjigu „Patrijarsi i proroci“ teže prodati od „Biblijskih čitanja“. Elen Vajt je

⁴⁴⁴ Ellen White, Letter 90, 1906.

⁴⁴⁵ Ellen White, Manuscript 23, 1890 (Diary, Brooklyn, New York, November 24, 1890).

⁴⁴⁶ Ibid.

vjerojatno bila svjesna ovoga i uspjeha koji su akviziteri postigli s „Biblijskim čitanjima“. Ne samo da se dobro prodavala, već je i literatura adventista sedmog dana bila puna priča o uspjehu konvertita koji su se pridružili sekti nakon što su pročitali knjigu. Ne samo da se dobro prodavala i privlačila nove konvertite, već je prodaja pomagala da se *Review* izvuče iz dugova. Vajtova je trebala biti velikodušna prema čelnicima izdavačke kuće za razvoj i implementaciju tako uspješnog književnog poduhvata. Umjesto toga, ona ih javno cijepa – prikazujući ih kao neposlušne Božjem „uputstvu“.

Razlog koji je navela nije bio praktičan. Odgovorila je natprirodnim argumentom.

Izjavila je da joj je sam Bog dao sadržaj knjige, da ona „nije proizvod ljudskog uma“ i da je to „Božji glas koji govori svom narodu“. Akviziter koji je prihvatio njen proročki autoritet teško da bi mogao doći do ikakvog drugog zaključka osim da je promovisanje konkurentskih knjiga suprotstavljanje Božjoj izraženoj volji.

Vajtova je naglasila poentu insistirajući da njena knjiga „nije proizvod ljudskog uma“. Akviziteri nisu mogli provjeriti tu tvrdnju. Knjiga nije sadržavala citate niti priznanja mnogih autora čija se djela pojavljuju na njenim stranicama. Za njih je to bilo božansko otkrivenje. Zanimljivo je da se, baš u trenutku kada je njen posao s knjigama trebao spašavanje, Nebo pojavilo da podrži njene knjige.

STANDARD KOJI JE PRIMJENJIVALA NA SVE OSTALE

Elen Vajt je više puta učila da brokeri nikada ne bi trebali dozvoliti da lična finansijska razmatranja utiču na to koje knjige prodaju. Po tom principu ne bi moglo biti neslaganja.

U istoj sezoni kao i sastanak u Bruklinu, pisala je menadžerima *Reviewa i Herald*a o akviziterima – istim ljudima kojima se upravo obratila – i osudila motiv finansijske dobiti jezikom koji ne dozvoljava zabunu:

„Ako su naši agitatori kontrolisani izgledima finansijske dobiti; ako distribuiraju knjigu na kojoj mogu zaraditi najviše novca, na zanemarivanje drugih koje su ljudima potrebne, pitam: U kom smislu je

njihov rad misionarski? Gdje je misionarski duh, duh samopožrtvovanja?⁴⁴⁷

„Treba li okrenuti leđa svim principima misionarskog rada i uzeti knjigu – stavljenu pred njega, da kažem, kao iskušenje – na kojem može zaraditi najviše novca?“⁴⁴⁸

Ipak, samo četiri pasusa kasnije, u istom pismu, princip se mijenja.

„Znaš da mi je bio potreban novac koji bi mi donijela prodaja mojih knjiga. Preuzeo si obavezu da ćeš upravljati prodajom za mene, a ako su sa mnom pravedno postupali, još uvijek nisam naučila šta čine milosrđe i pravda.“⁴⁴⁹

Disonanca je zapanjujuća. Kada su pisci preferirali drugu knjigu jer se lakše prodavala, Elen Vajt je dovela u pitanje njihov misionarski duh i upozorila ih na iskušenje finansijske dobiti. Kada se njene vlastite knjige, koje su joj donosile autorska prava, nisu prodavale, podsjetila je iste te ljude da joj je „trebao novac“ koji će ta prodaja donijeti.

Razmotrite kako se postupalo s Frensisom Beldenom kada je tražio tantijeme od samo pet centi po primjerku za knjigu koju je napisao u svoje slobodno vrijeme. *Review and Herald* je odbio.⁴⁵⁰ Elen Vajt je to saznala i umjesto da pomogne svom nećaku, umjesto da se bori za njega da dobije svoje tantijeme na isti način na koji se uvijek borila za svoje, ona ga je temeljno osudila kao sebičnog. Zatim se pobrinula da se svjedočanstvo proširi među uticajnim korporativnim liderima.⁴⁵¹

Pet centi je bila sebičnost. Autorski honorari od petnaest centi bili su „glas Božji“.

ZAKLJUČAK

Svaki vjerni adventista sedmog dana vjerovao je da Elen Vajt govori u ime Boga. Znala je da oni u to vjeruju. Koristila je to vjerovanje da utiče na to koje knjige su nosili od vrata do vrata. Nije samo

⁴⁴⁷ Ellen G. White, Letter 1, 1890.

⁴⁴⁸ Ibid.

⁴⁴⁹ Ibid.

⁴⁵⁰ Belden to W. C. White, June 12, 1897.

⁴⁵¹ Belden to Ellen G. White, March 27, 1895.

preporučivala Patrijarhe i proroke i druge knjige. Izjavila je da Nebo želi da se to prodaje, da će anđeli pripremiti put, da je odbijanje da se to istakne suprotno Božjim uputima i da sadržaj tih knjiga „nije proizvod ljudskog uma“.

Jedno je kada autor kaže: „Vjerujem da je moja knjiga važna.“ Sasvim je drugo kada prorok kaže svojim sledbenicima: „Bog insistira da morate prodavati moje knjige.“ To je duhovna prisila.

Međutim, najmračniji dio ove priče je to što je iskoristila „Božji glas“ kako bi plasirala riječi i ideje koje su, u mnogim slučajevima, došle od drugih autora, a ne od Boga.

To nije bio samo spor oko izdavačkog posla. To je bila teška zlo-upotreba duhovnog autoriteta.

20. PRESUDA

Elen Vajt je tvrdila da knjiga *Patrijarsi i proroci* „nije proizvod ljudskog uma“, već „Božji glas koji govori svom narodu“.⁴⁵² Više je puta insistirala da joj je svjetlost sadržana u knjizi data od Boga.⁴⁵³ Njeni izdavači su čitaocima govorili da njena vrijednost leži u otkrivanju *neobičnih uvida* koje sama Biblija ne bilježi. Povjerenici White Estate kasnije su objasnili da je proširenje knjige rezultat „mnogih ponovljenih vizija“ i „mnogih otkrivenja“.

Tvrđnje o *natprirodnom* otkrivenju zahtijevaju istragu. Uobičajena objašnjenja prvo se moraju procijeniti kako bi se utvrdilo da li mogu objasniti tvrđnje koje su iznijeli autor i izdavači knjige. Ispitano je prvih dvadeset i jedno poglavlje – jedna četvrtina knjige.⁴⁵⁴ Iznova i iznova, navodno otkriveni materijal se pokazao sledivim do običnih knjiga iz devetnaestog vijeka koje su bile dostupne Elen Vajt.

Natprirodno objašnjenje je opravdano samo kada *prirodno ne uspije*. Ovaj članak je više puta pokazao da se navodno otkriveni materijal može pratiti do običnih knjiga iz devetnaestog vijeka koje su bile dostupne Elen Vajt – od kojih se gotovo svaka nalazila na policama njene vlastite biblioteke.

Tamo gdje Sveto pismo čuti, komentator iz devetnaestog vijeka usuđuje se na objašnjenje, često ga uvodeći riječima poput *možda, neki misle* ili *vjerovatno je*. Vajt uklanjanje neizvjesnost i predstavlja istu ideju kao i objavljena istorija. Ona ne samo da usvaja njihove zaključke, već usvaja i njihove argumente, njihove metode tumačenja, njihove istorijske greške, njihove filološke sudove, njihove moralne pouke, njihove imaginarne scene i njihove strukturne okvire.

Bez obzira da li se to naziva kopiranjem, posuđivanjem, književnom

⁴⁵² Ellen G. White, Manuscript 23, 1890. See also Manuscript 1, 1905: “These books [Great Controversy and Patriarchs and Prophets] were written under the influence and in accordance with the instruction of God.”

⁴⁵³ Ellen White, Letter 117, 1899; cf. Manuscript 1, 1905.

⁴⁵⁴ Prvih 21 poglavlje sadrži 176 stranica od ukupno 677 stranica koje je napisala Elen Vajt. Dakle, 26% knjige je procijenjeno na plagijat.

zavisnošću ili plagijatom, suština je da se radi o prevari velikih razmjera.

Izdavačka kuća White Estate kaže da je dvadeset šest godina između djela „*Duhovni darovi*“ (1864.) i „*Patrijarsi i proroci*“ (1890.) bilo ispunjeno ponovljenim vizijama koje su otkrivale nove detalje. Međutim, mnogi od tih novih detalja pojavljuju se u knjigama drugih autora u vrijeme kada je ona dodavala nove knjige u svoju biblioteku.⁴⁵⁵ Tu jednu činjenicu je izuzetno teško objasniti ako je izvor bio Nebo. Ako je zaista Bog izvor, onda komentari ljudi postaju ne samo nepotrebni već i potencijalno štetni.

Ipak, nalazimo da je Elen bila posebno obazriva da se uskladi sa vodećim teolozima svog vremena, čak i po cijenu da prepravlja vlastita ranija „otkrivenja“.

Nedvojbeno, Elen se svojski trudila i koristila sva raspoloživa sredstva da njeni spisi zaista djeluju „autentično“, kao posebna i jedinstvena vjerska literatura nastala božanskim otkrivenjem. Pošto su adventisti sedmog dana funkcionisali kao odvojena sekta „Božjeg naroda ostatka“, a sve druge smatrali „Vavilonom“, taj zadatak je bio ostvariv unutar vlastite sekte. Ali otvoreno izlaganje pred „svijetom“ uveliko bi umnožilo rizike od razotkrivanja. Upravo iz tih premisa potiče mentalitet stalnog prikrivanja među adventistima sedmog dana.

Konačno, i najsumnjivije od svega: koristila je duhovnu i psihološku manipulaciju nad istim članovima svoje sekte koji su prodavali knjige od vrata do vrata. Vjerovali su da nose otkrivenje od Boga. Nisu znali da prodaju riječi istih pisaca koje je Vajt proglasila *otpadničkim*

⁴⁵⁵ Pored Kolumbijske Biblije i drugih već spomenutih bibliotečkih knjiga, Elen Vajt je, prema White Estate (*Bibliografija privatnih i službenih biblioteka Elen G. Vajt*, koju su sastavili Warren H. Johns, Tim Poirier i Ron Graybill, treće revidirano izdanje, 1993.), imala sledeće komentare u svojim bibliotekama: Henry, Matthew, *Henry's Bible*, 6 vols (London: W. Collins, 1860); Clarke, Adam, *Commentary on Holy Bible*, 7 vols. 1st ed. (originally publ. 1810-1825 in 8 vols.); Jamieson, Robert, A. R. Fausset, and David Brown, *The Portable Commentary. A Comm., Critical & Explanatory*, 2 Vols. (Boston: Estes and Lauriat, 187?); Trapp, John, *A Commentary on the Old and New Testaments*, ed. H. Martin (London: R.D. Dickinson, 1867-68), 5 Vols. (OT Vols).

*protestantizmom*⁴⁵⁶ – protestantskih komentatora i duhovnih pisaca čije su se riječi sada pojavljivale između korica adventističkih crkvenih autora i reklamirale se kao svjetlost s neba.

Razmislite o ironiji. Uzela je riječi protestantskih pisaca, ugradila ih u knjigu i prodavala ih protestantskim domaćinstvima. Novac od te prodaje zatim je financirao pokret posvećen preobraćenju tih istih domaćinstava od protestantizma.

Nije samo posuđivala od svojih protivnika. **Koristila je njihove riječi kao trojanskog konja kako bi prenijela doktrine adventista sedmog dana u njihove domove.**

Elen Vajt je jednom napisala: „Moj zadatak obuhvata djelo proroka, ali se tu ne završava.“⁴⁵⁷ Bila je u pravu u vezi s jednom stvari: **tu se ne završava.**

Nijedan *stvarni* Božji prorok nije stvorio izdavačko carstvo, ukrao spise svojih protivnika, prodavao im proizvod nazad pod krinkom da sadrži *neobične uvide* i na kraju profitirao od cijelog poduhvata.

Elen Vajt je profitirala na neznanju svojih sledbenika, manipulišući njima da prodaju ono što su oni nevino *smatrali* božanskim uputstvom, dok je sve vrijeme znala šta je to zapravo bijela laž (White lie)!

⁴⁵⁶ See *Great Controversy*, (1888), 445, 615.

⁴⁵⁷ Ellen White, Letter 232, 1906.